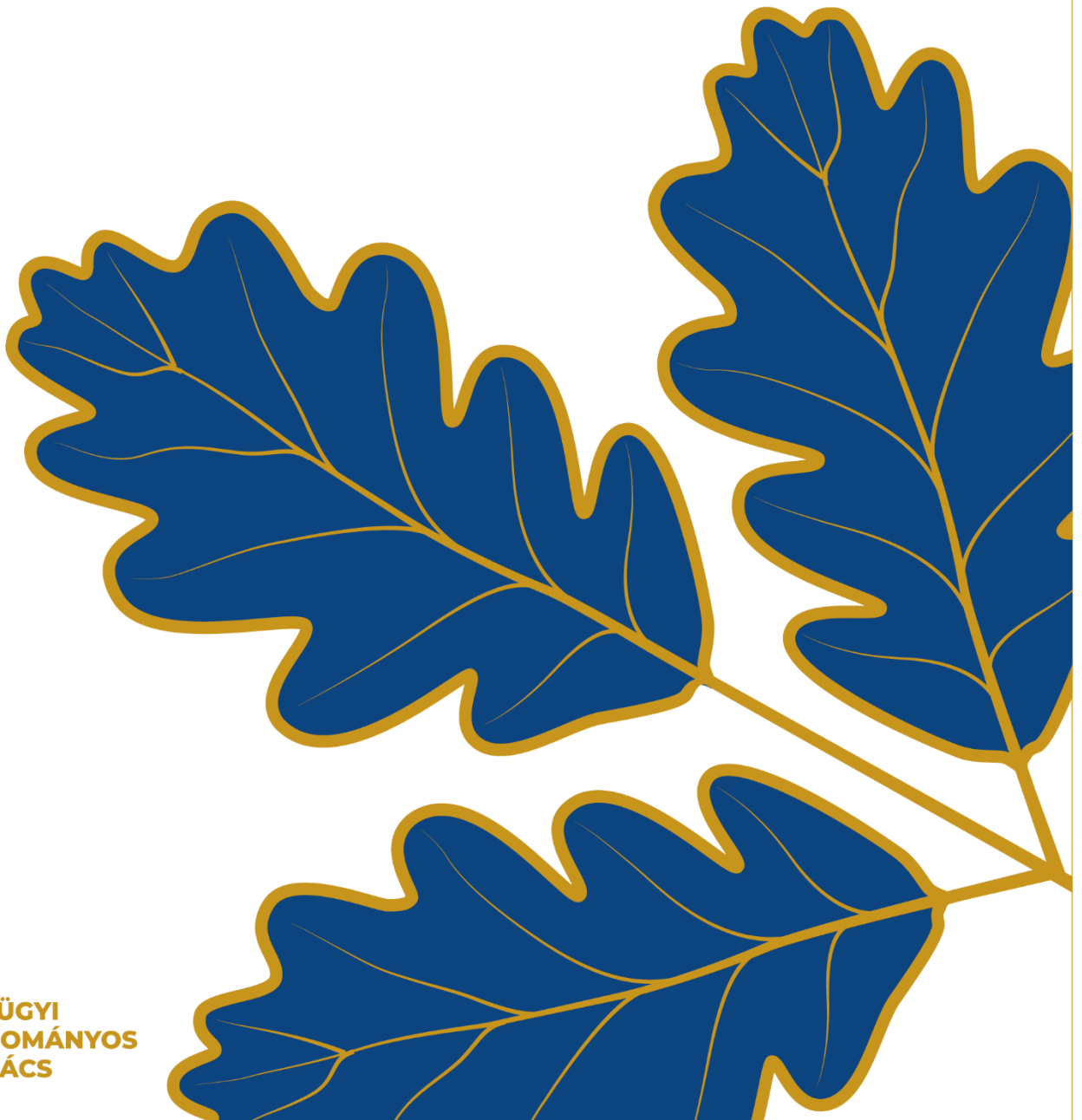

IX. évfolyam 2025/I. szám

RENDVÉDELEM

B U D A P E S T

– 2025 –

A BELÜGYI TUDOMÁNYOS TANÁCS

ONLINE FOLYÓIRATA

IMPRESSZUM

KIADJA:

Belügyminisztérium

FELELŐS KIADÓ:

Dr. Felkai László közigazgatási államtitkár, Belügyi Tudományos Tanács, elnök

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Dr. Sabjanics István ny. r. dandártábornok, Belügyi Tudományos Tanács, ügyvezető alelnök

KIADÓ:

Cím: 2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3.

Postacím: 1903 Budapest, Pf. 314.

E-mail: titkar@bm-tt.hu

Telefon: +36 26 795 911, BM: 24-592

Fax: +36 26 795 919, BM: 24-650

HU ISSN 2560-2349

Tartalom

Szerkesztői előszó	I
Bezerédi Imre: Fókuszban a migráció externalizációja	3
Vizvári Béla – Takács Szabolcs: A beléptetés egy lehetséges technológiája nagy, irreguláris migrációs hullám esetén	27
Ambrózy Dorián – Tóth Noémi: A közösségi média hatásai a migrációra, rendvédelmi szemmel	40
Baross Márk Tamás – Varga Péter János – Gyányi Sándor: IoT-eszközök és IoT-rendszerek biztonságának kérdései a NISz bevezetésének szempontjából	52
Nagy Rudolf: Ár- és belvízi védekezés magyarországi kihívásainak empirikus elemzése	59
Nánási-Pintér Nikolett: A munkahelyi elkötelezettség és fluktuáció, mint a meglévő állomány megtartásában és az utánpótlás biztosításban szerepet játszó tényezők a központi közigazgatás néhány szervezetének példája alapján	65
Szerzők	76

Szerkesztői előszó

A Rendvédelem folyóirat XIV. évfolyam 2025./1. számába több forrásból érkeztek kéziratok: a publikációk között dr. Felkai László, a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára, a Belügyi Tudományos Tanács elnöke által 2024 áprilisában kiírt *Aktuális migrációs kihívások kezelése az elmúlt 10 év tükrében* című pályázati felhívásra érkezett egyes pályaművek átdolgozott tanulmányai olvashatóak; a NIS2 irányelv bevezetésének szempontjából írt elemzést az Óbudai Egyetemen oktató és tanuló szerzőhármas; egy további publikáció az ár- és belvízi védekezés magyarországi kihívásait vizsgálja; végül a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára, a Belügyi Tudományos Tanács elnöke által, a Belügyminisztériumot érintő közszolgálati témában doktorandusz, abszolutóriumot szerzett és doktorjelölt kutatók számára meghirdetett gyakornoki program egyik résztvevője számol be a 2024. szeptember 1 - 2025. február 28. közötti időszakra vonatkozó gyakornoki kutatási tevékenységéről.

A nagy népmozgások korát éljük. Az ENSZ becslései szerint napjainkban mintegy 300 millió ember él születési országán kívül, miközben – valószínűleg először a történelemben – meghaladja a 100 millió főt azoknak a száma, akik különböző kényszerek – háborúk, természeti katasztrófák, vallási vagy politikai üldöztetés – hatására menekültek el otthonaikból és kerestek menedéket hazájukon belül vagy kívül, akár szomszédos országokban vagy más régiókban.

Az Európai Unió és tagállamai 2013 óta folyamatosan szembesülnek a szomszédos keleti és déli régiókból érkező irreguláris migránsok jelentette kihívással.

A számokat tekintve a tömeges és ellenőrizetlen migráció hatalmas terhet jelent az európai jóléti államok számára, az újonnan érkezettek integrációja pedig számos további kihívást vet fel az érintett országokban. A migráció kérdéskörének eltérő megközelítése, ezáltal pedig a migrációs válság megoldására vonatkozó, egymástól számos tekintetben eltérő javaslatok szorosan kapcsolódnak az Unió jövőjéről szóló vitához.

A globális migrációs folyamatok hatásai Magyarországon is jól érzékelhetőek. Hazánk déli, Szerbiával közös határszakaszán közvetlenül tapasztalhatjuk meg a nyugat-balkáni útvonalon jelentkező kihívásokat. Az irreguláris migráció jelentős mértékben átalakította a magyar migrációs politikát, jogi, határvédelmi és nyomozati szempontból egyaránt.

Az irreguláris migráció és az ahhoz köthető biztonsági kihívások az ország jogrendszerében is további komoly változásokat idéztek elő, amelyek a Paktum elfogadásával tovább folytatódhatnak.

A fentiekre figyelemmel a Belügyi Tudományos Tanács pályázatot hirdetett *Aktuális migrációs kihívások kezelése az elmúlt 10 év tükrében* címmel annak érdekében, hogy írásra ösztönözze mindazokat, akik valamilyen módon érintettek, illetve érdekeltek a meghirdetett témakörökben.

A pályázat meghirdetésének célja az volt, hogy a rendvédelmi szervek munkatársainak véleményét, valamint a téma iránt érdeklődő szakemberek szakmai ismereteit és értékes gyakorlati tapasztalatait, véleményét és javaslatait megismerhessék, a gyakorlatban hasznosíthassák. A pályázati felhívás elsősorban az életszerű, valós problémákra megoldást kínáló ötletek rendszerszemléletű megközelítésű megoldásokat tartalmazó pályaműveket várt.

Pályaművet két témakörben lehetett benyújtani: *1. Új, innovatív megoldások, a migráció kezelésének alternatívái az Európai Unió külső dimenziójában* *2. Az illegális migráció elleni fellépés lehetséges rendszertípusai* témákban.

Az elbíráláskor lényeges szempont volt a megadott témakörhöz való kötődés, a következtetések és javaslatok gyakorlati alkalmazhatósága, valamint a feldolgozás igényessége.

A pályázati felhívásra a feltöltési határidőig összesen 7 érvényes jelíges pályamű érkezett a Belügyi Tudományos Tanács online pályázati felületére.

A bírálati folyamat két részből állt. Az első részben az online pályázati felületen a téma tudományos és szakmai elismertségű szakértői bírálóként pontozták és szövegesen értékelték a benyújtott jelíges, anonim pályázatokat. Ezt követően a Belügyi Tudományos Tanács elnöke által felkért bizottság a bírálók értékelése alapján döntött a díjazásról.

Jelen XIV. évfolyam 2025./1. számban a pályázati felhívásra benyújtott pályaművek közül a szerkesztőség döntése alapján kiválasztott, átdolgozott tanulmányok jelennek meg.

A publikációk szakmai tartalmáért, naprakész információiért felelősséget nem vállalunk.

Három, az *Aktuális migrációs kihívások kezelése az elmúlt 10 év tükrében* című pályázatra benyújtott, átdolgozott pályaművet közlünk: Bezerédi Imre, Vizvári

Béla–Takács Szabolcs és Ambrózy Dorián–Tóth Noémi publikációját.

Nem tartozik a pályaművek közé, de témájában fontosnak tartjuk Baross Márk Tamás–Varga Péter János–Gyányi Sándor cikkének megjelentetését, amely a NIS2 (Network and Information Security Directive 2, magyarul Hálózat- és információbiztonsági irányelv 2) keretrendszer bevezetésével kapcsolatos új biztonsági kérdésköröket vizsgálja az IoT (Internet of Things)- és IIoT (Industrial Internet of Things) -eszközök, valamint -rendszerek szempontjából. Ezt követően Nagy Rudolf az ár- és belvízi védekezés magyarországi kihívásainak empirikus elemzését mutatjuk be. Végül Nánási-Pintér Nikolett gyakornok kutatási eredményeit közöljük *A munkahelyi elkötelezettség és fluktuáció, mint a meglévő állomány megtartásában és az utánpótlás biztosításban szerepet játszó tényezők a központi közigazgatás néhány szervezetének példája alapján* címmel.

Az értékes és változatos témájú tanulmányokhoz hasznos olvasást kívánunk!

Dr. Sabjanics István ny. r. dandártábornok
felelős szerkesztő

Fókuszban a migráció externalizációja

Focus on the Externalization of Migration

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2025.1.1](https://doi.org/10.53793/RV.2025.1.1)

Absztrakt

A migráció externalizációja globális kihívás, amely során a célországok a migrációs nyomás csökkentése érdekében a migráció kezelését külső országokra hárítják. A tanulmány célja bemutatni az externalizáció fogalmi háttérét, elméleti megközelítéseit és gyakorlati következményeit. A fejlett országok gyakran tranzit- vagy kibocsátó országokkal kötnek megállapodásokat, hogy a migrációs áramlatokat határaikon kívül kezeljék. Bár ez rövid távon enyhítheti a migrációs nyomást, hosszú távon számos kihívást és problémát vet fel, mint például gazdasági függőség, politikai instabilitás és társadalmi feszültségek. A migrációs nyomás csökkentésére irányuló megoldások közé tartozik a legális migrációs útvonalak bővítése, a migráció okainak kezelése, mint például a háborúk, a klímaváltozás és a gazdasági egyenlőtlenségek, valamint a befogadó társadalmak integrációs támogatása. A jövőben a migrációs trendek várhatóan növekedni fognak, ezért a tanulmány hangsúlyozza a rugalmas és hosszú távú megoldások fontosságát, amelyek figyelembe veszik a migránsok és a befogadó társadalmak érdekeit is.

KULCSSZAVAK: MIGRÁCIÓ, EXTERNALIZÁCIÓ, GAZDASÁGI FÜGGŐSÉG, INTEGRÁCIÓ, RENDVÉDELMI STRATÉGIA

Abstract

The externalization of migration is a global challenge in which destination countries shift the management of migration to external states to reduce migratory pressure. The aim of this study is to present the conceptual background, theoretical approaches, and practical consequences of externalization. Developed countries often make agreements with transit or origin countries to manage migration flows beyond their borders. While this may alleviate migratory pressure in the short term, it raises several challenges and issues in the long run, such as economic dependency, political instability, and social tensions. Solutions to reduce migratory pressure include expanding legal migration pathways, addressing the root causes of migration—such as wars, climate change, and economic inequalities—and supporting the integration of receiving societies. In the future, migration trends are expected to increase, which is why the study emphasizes the importance of flexible and long-term solutions that consider the interests of both migrants and host societies.

KEYWORDS: MIGRATION, EXTERNALIZATION, ECONOMIC DEPENDENCY, INTEGRATION, LAW ENFORCEMENT STRATEGY

Bevezetés

Az utóbbi években a migrációs politikák középpontjában egyre inkább a határvédelem fejlesztése áll, amely új irányokat vett a technológiai innovációk révén. Ezek a fejlesztések nem csupán a fizikai határzárak, mint például drótkerítések és falak telepítését jelentik, hanem egyre nagyobb hangsúlyt kapnak az elektronikus és digitális eszközök. A modern határvédelmi rendszerek komplexitása abban rejlik, hogy integrálják a korszerű megfigyelési technológiákat, mint például a kamerarendszerek és mozgásérzékelők,

amelyek valós idejű adatokat szolgáltatnak a hatóságok számára, lehetővé téve a gyors és hatékony reagálást az esetleges fenyegetésekre. A technológiai fejlődés hatása a határvédelemre jelentős, hiszen a modern eszközök nemcsak a fizikai védelem szintjét emelik, hanem optimalizálják a hatóságok munkáját is. Ezek a fejlesztések növelik a határvédelmi rendszerek hatékonyságát azáltal, hogy lehetővé teszik a valós idejű információgyűjtést és feldolgozást (Bigo et al. 2014).

Ugyanakkor ezen rendszerek jelentős pénzügyi és technikai kihívásokat jelentenek, hiszen folyamatos karbantartást igényelnek, és érzékenyek a technológiai meghibásodásokra, amelyek veszélyeztetetik a hatékonyságukat.

A technológiai eszközök és fizikai határárak alkalmazása mellett a migráció szabályozása egy összetettebb, nemzetközi szinten koordinált megközelítést kíván, amely nem csak a határok biztonságára, hanem a migráció kiváltó okainak kezelésére és a regionális stabilitás fenntartására is fókuszál. A migrációs válság kezelésének egyik stratégiai eleme az externalizáció, amelynek célja, hogy a migrációs nyomást a határokon kívül kezelje. A migrációs válság hosszú távú megoldásához olyan komplex megközelítések szükségesek, amelyek figyelembe veszik a migráció kiváltó okait, a humanitárius szempontokat, valamint a nemzetközi jogi normákat. A schengeni övezet belső határainak nyitottsága, amely egyszerre jelent előnyt és kihívást, fokozott biztonsági kockázatokat hordoz, különösen a szélsőséges fenyegetések tekintetében (Koser 2007). A belső határok szabadsága megkönnyíti a szabad mozgást és a gazdasági kapcsolatok erősítését, de lehetőséget ad a radikális csoportok könnyebb mozgására is. Ennek kezelésére a schengeni térség országai fejlett technológiákat alkalmaznak a határok védelmére, például biometrikus adatgyűjtő rendszereket és előrejelző elemzéseket. A migráció és a terrorizmus összetett, sokszor félreértett kapcsolata arra is felhívja a figyelmet, hogy a radikalizáció elleni küzdelem nem csak a fizikai határvédelem erősítését, hanem a társadalmi integráció elősegítését is megköveteli (Tálas 2016). A hatékony határvédelem tehát nem csupán technológiai kérdés, hanem számos társadalmi, politikai és nemzetközi együttműködési dimenziót is magában foglal.

A migrációs externalizáció az utóbbi években a nemzetközi migrációs politika egyik központi és vitatott kérdésévé vált. Ez a jelenség azt a folyamatot írja le, amely során a fejlett országok a migrációval kapcsolatos felelősséget és terheket olyan országokra hárítják, amelyek gyengébb infrastruktúrával vagy kevésbé fejlett jogi védelmi rendszerrel rendelkeznek. Ennek célja, hogy az érintett fejlett országok csökkentsek a migrációs nyomást saját határaikon, miközben a kevésbé fejlett államok váljanak a migráció elsődleges színtereivé. A migrációs externalizáció politikai és gazdasági következményei különösen fontosak a nemzetközi erőviszonyok aszimmetriájának tükrében. A migrációs externalizáció gyakran olyan nemzetközi megállapodások révén valósul meg, amelyekben a fejlett országok pénzügyi vagy politikai ösztönzőkkel kényszerítik a kevésbé fejlett országokat a

migrációs nyomás kezelésére. Ezek az országok gyakran vállalják a migránsok fogadását, a migrációs áramlatok kezelését, sőt, esetenként a menekültügyi kérelmek feldolgozását is. Ezek az aszimmetrikus politikai és gazdasági viszonyok arra utalnak, hogy a fejlett országok saját biztonságuk és stabilitásuk érdekében olyan országokra hárítják a migrációs nyomást, amelyek sokszor nem rendelkeznek megfelelő eszközökkel és intézményrendszerrel a kihívás kezelésére (De Genova 2017). Betts (2011) kutatása szerint az externalizáció a nemzetközi kapcsolatok, a migrációs tanulmányok és a jogtudomány metszéspontjában helyezkedik el és a migrációs politikák globalizációjának egyik központi eleme. A fejlett országok politikai és gazdasági hatalma így meghatározó szerepet játszik abban, hogy az externalizáció folyamatát milyen mértékben és hogyan hajtják végre.

Az externalizáció egyik legkritikusabb pontja az emberi jogok kérdése. A jelenség gyakran ellentmond a nemzetközi jog által előírt kötelezettségeknek, különösen a menekültvédelem területén. A menekültügyi jog alapelvei, amelyek a migránsok és menekültek védelmét hivatottak biztosítani, gyakran sérülnek, amikor a migrációs externalizáció során a fogadó országok nem tudják vagy nem akarják garantálni a megfelelő jogi védelmet. Az externalizáció a nemzetközi együttműködés és szolidaritás elvével is ellentétben állhat, amikor a fejlett országok egyszerűen „kihelyezik” a problémát a határaikon túlra anélkül, hogy a migránsok jogai megfelelően biztosítva lennének (Goodwin-Gill 2016).

Bár az externalizáció célja a migrációs áramlatok csökkentése, számos kutatás szerint hosszú távon nem mindig bizonyul hatékony eszköznek. Az externalizáció gyakran növeli a migránsok veszélyeztetettségét, hiszen azok, akik nem tudják legális úton elérni a célországokat, sok esetben veszélyesebb és illegális útvonalakat választanak. Ennek eredményeként nő a halálesetek száma, a szervezett bűnözés és az embercsempészet virágzik, míg a migráció alapvető okai továbbra is megoldatlanok maradnak. Ezen kívül az externalizáció gyakran rövid távú megoldásokat kínál, amelyek nem kezelik a migrációs válságok mélyebb, strukturális okait, például a háborúkat, a gazdasági válságokat vagy a klímaváltozás által kiváltott lakóhelyelhagyást (Bettini 2017). A hosszú távú megoldások eléréséhez nem elegendő csupán a határok megerősítése és a migránsok távoltartása; a migrációs nyomás enyhítése érdekében átfogó fejlesztési és jogi megközelítésekre is szükség van (Czaika–Haas 2011).

A migrációs externalizáció jelenségének megértése érdekében Bigo (2002) és Sassen (2003) a globalizáció és a neoliberais gazdaságpolitika összefüggéseiben elemzi a jelenséget. Bigo szerint a migráció kezelése egyre

inkább a biztonságpolitika része lett, amelyben a migránsok gyakran „fenyegetésként” jelennek meg a nemzetállamok számára. Ezt a biztonságpolitikai megközelítést erősítik a fejlett országok határvédelmi és migrációs externalizációs intézkedései is. A globalizáció és a neoliberális gazdaságpolitika hozzájárult ahhoz, hogy a fejlett országok egyre inkább kiszervezzék a migráció kezelését a határaikon túlra, hogy megőrizzék gazdasági és politikai stabilitásukat. A neoliberális gazdaságpolitika ugyanis gyakran növeli a globális egyenlőtlenségeket, amelyek hozzájárulnak a migráció kiváltó okainak fennmaradásához. Ezen megközelítés szerint a migrációs externalizáció a globális politikai gazdaságtan része, és ennek megfelelően kell értelmezni (Sassen 2003).

A kutatás során kvalitatív módszertant alkalmaztam, amely a migrációs externalizáció komplex jelenségének több szempontú elemzését tette lehetővé. A szakirodalom feldolgozásában és rendszerezésében Mesterséges Intelligencia eszközök (ChatGPT és Claude) nyújtottak támogatást, azonban minden forrás feldolgozását és értékelését személyesen végeztem el. A Mesterséges Intelligencia (a továbbiakban: MI) asszisztensek különösen hasznosnak bizonyultak a különböző elméleti megközelítések összehasonlításában és a kulcsfontosságú témák azonosításában, miközben a tudományos munka integritását és eredetiségét szigorúan megőriztem. A kutatás módszertani alapját a nemzetközi szakirodalom szisztematikus áttekintése képezte, különös tekintettel a migrációs externalizáció politikai, gazdasági és társadalmi dimenzióira. A vizsgálat során kiemelt figyelmet fordítottam az alábbi területekre:

1. A migrációs externalizáció elméleti kereteinek és fogalmi rendszerének elemzése;
2. A nemzetközi tapasztalatok és gyakorlatok összehasonlító vizsgálata;
3. A migrációs externalizáció hatásainak értékelése különböző földrajzi és politikai kontextusokban;
4. A jelenség társadalmi, gazdasági, politikai és részben emberi jogi vonatkozásainak feltárása.

Az MI eszközök segítettek a szakirodalom strukturálásában és a különböző megközelítések szintetizálásában, ugyanakkor minden elemzés és következtetés saját kutatómunkámon alapul. Az MI használata kiegészítette a hagyományos kutatási módszereket, miközben a tudományos standardoknak való megfelelést és az akadémiai integritást mindvégig biztosítottam. A kutatás során különös hangsúlyt fektettem a globális politikai és gazdasági összefüggések

feltárására, valamint azokra a tényezőkre, amelyek befolyásolják a migrációs externalizáció alakulását és hatékonyságát. A módszertan lehetővé tette a jelenség komplex értelmezését és olyan következtetések levonását, amelyek hozzájárulhatnak a migrációs politikák fejlesztéséhez és a nemzetközi együttműködés erősítéséhez.

A migráció externalizációja: alapfogalmak és elméletek

Az externalizáció definíciója

Az externalizáció (vagy externalizálás) fogalmát leggyakrabban a gazdasági és menedzsment-tudományokban használják, bár a kifejezés különböző kontextusokban is megjelenhet. Az externalizáció alapvető jelentése az a folyamat, amikor egy szervezet bizonyos tevékenységeket vagy funkciókat külső szolgáltatókra bízta, ahelyett, hogy azokat belső forrásaival végezné. Kiváló példa erre számos cipő és ruhagyártó óriás, vagy akár a német autóipar.

Az externalizáció célja általában a költségek csökkentése, a hatékonyság növelése vagy az erőforrások koncentrációja a vállalat alaptervevényességére. Az externalizáció lehet teljes vagy részleges, azaz irányulhat csak bizonyos tevékenységek kiszervezésére (Quinn–Hilmer 1994). Az 1980-as évektől kezdődően az externalizáció egyre fontosabbá vált a vállalatok stratégiájában. Számos vállalat felismerte, hogy bizonyos tevékenységek kiszervezésével gyorsabban reagálhatnak a piaci változásokra és csökkenthetik a működési kockázatokat (Eisenhardt–Martin 2000). Az externalizáció összefüggésbe hozható a szállítói lánc menedzsmenttel is, különösen a bullwhip-hatással.¹ Az externalizáció segíthet ennek enyhítésében azáltal, hogy a vállalatok rugalmasabban szolgáltatnak (Lee et al. 1997). Bár az externalizáció számos előnnyel jár, nem mentes a kockázatoktól sem. Az adatok biztonságának elvesztése, a szolgáltatók megbízhatósága, valamint a költségek feletti kontrollvesztés mind potenciális kihívások (McIvor 2010). A vállalati externalizáció alapvető célja tehát a költségek csökkentése és a hatékonyság növelése.

Ez a stratégia a globalizáció elmélyülésével különösen fontos szerepet játszik a versenyképesség fenntartásában. Williamson (1981) tranzakciós költségelmélete szerint a vállalatok externalizációs döntéseiket az alapján hozzák meg, hogy a piaci tranzakciók lebonyolítása olcsóbb-e, mint az azonos

¹ A bullwhip-hatás (vagy "bullwhip effect") a kínálati lánc menedzsmentjében megjelenő jelenség, amely akkor fordul elő, amikor a kereslet ingadozásai a lánc különböző szintjein felerősödnek. A hatás lényege, hogy a végfelhasználói kereslet kis

mértékű változása a lánc feljebb lévő szereplőinél (például kiskereskedők, nagykereskedők, gyártók) jelentős mennyiségű változást eredményezhet, ami felesleges készletekhez, túltermeléshez vagy éppen készletlátnyhoz vezethet (Forrester, 1997).

tevékenységek belső szervezeti keretek között történő elvégzése. Ezzel összhangban Lacity és Hirschheim (1993) szerint a kiszervezés akkor eredményes, ha a szervezet képes a tranzakciós költségeket megfelelően menedzselni, és hatékonyan választja ki a legmegfelelőbb külső partnert. A vállalati externalizáció egyik jelentős előnye, hogy lehetővé teszi a vállalatok számára a belső erőforrásaik összpontosítását a stratégiai fontosságú tevékenységekre, miközben a nem központi tevékenységeket külső szolgáltatók végzik. Ez az erőforrás-elosztási elv különösen fontos a mai gyorsan változó üzleti környezetben, ahol a versenyképesség egyik kulcsa a rugalmasság és a piaci alkalmazkodóképesség (Pralhad–Hamel 1990). Felmerések szerint az IT-szolgáltatások és a gyártás externalizációja az egyik leggyakrabban alkalmazott forma a modern üzleti gyakorlatban, amelyek segítségével a vállalatok képesek optimalizálni működésüket. Az IT-szolgáltatások kiszervezése (outsourcing) révén a cégek külső partnerekre bízzák például a szoftverfejlesztést, az adatkezelést vagy az ügyfélszolgálatot, ami költségcsökkentést és hozzáfértést biztosít a magasan képzett munkaerőhöz világszerte (Kakabadse–Kakabadse 2005). Lényeges tényező az externalizációval kapcsolatban azonban, hogy mennyire képes a szervezet megfelelően ellenőrizni a kiszervezett tevékenységek minőségét és költséghatékonyágát. Holcomb és Hitt (2007) kutatásai alapján a kiszervezés általában akkor eredményes, ha a vállalat szoros kontrollt és monitoringot biztosít a külső szolgáltatók felett, valamint biztosítja a stratégiai célok összhangját.

Az externalizáció egy másik fontos alkalmazási területe a migrációkezelés, amely során a fejlett országok a migrációs nyomás kezelését más, gyakran kevésbé fejlett országokra helyezik át (Zaiotti 2016). Ez a folyamat jelentős politikai és társadalmi hatásokkal jár. Boswell (2003) tanulmánya szerint az Európai Unió (EU) és más fejlett régiók egyre inkább arra törekednek, hogy az illegális migrációt a cél-, avagy tranzitországok határain kezeljék. A migrációs externalizáció különböző formáit alkalmazzák, beleértve a határokon történő "pushback" műveleteket és az "offshore processing" központok működtetését. Mindezek célja a migrációs nyomás célországokon kívüli kezelése. Az externalizációval kapcsolatos fogalmak, mint a "pushback" és az "offshore processing," az utóbbi évek migrációs politikáinak meghatározó elemei, különösen

a nemzetközi migrációs nyomás kezelésére irányuló törekvések keretében. A "pushback" kifejezés az illegális migránsok erőszakos visszatoloncolását jelenti az ország határain kívülre, gyakran anélkül, hogy lehetőséget kapnának menedékkérelmük benyújtására vagy jogi védelmet igényelhetnének. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) jelentése szerint a "pushback" műveletek gyakran sértik a visszaküldés tilalma (non-refoulement) elvét, amely szerint senkit sem szabad visszaküldeni olyan helyre, ahol üldöztetés, kínzás vagy más súlyos jogsértések fenyegetik (URL1). A World Report 2019 is számos esetet dokumentált, ahol a "pushback" műveletek során a migránsok fizikai bántalmazást szenvedtek el, jogi védelmet pedig nem kaptak.² A "pushback" gyakorlatok nemcsak a nemzetközi jogi normák megsértését jelentik, hanem hozzájárulnak a migránsok körében tapasztalható bizonytalanság és félelem fokozásához, ami tovább súlyosbítja a humanitárius válságokat (Crawley–Skleparis 2018). Az "offshore processing" fogalma az menekülti kérelmek harmadik országokban lévő feldolgozóközpontokban történő elbírálását jelenti. Ez a megközelítés az externalizáció egyik formája, amelynek célja, hogy a migrációs nyomást a célországok határain kívül kezelje. Az "offshore processing" központok működése jelentős vitát váltott ki a humanitárius jogi szakértők körében, mivel ezek a központok gyakran nem biztosítják a megfelelő jogi eljárásokat és az emberi méltóság tiszteletben tartását. Ezekben a központokban a migránsok sokszor hosszú ideig várakoznak bizonytalan körülmények között, korlátozott hozzáféréssel jogi segítséghez és alapvető szolgáltatásokhoz (Gammeltoft–Hathaway 2014). Az externalizáció gazdasági és politikai eszközként egyaránt jelentős szerepet játszik a modern vállalati stratégiák és a migrációs kormányzás területén.

A migrációs politika és az externalizáció kapcsolata

A migrációs politika kialakulása

A migrációs politika kialakulása és fejlődése egy komplex folyamat, amelyet számos tényező befolyásol. A történeti háttér, a gazdasági globalizáció és a biztonsági kérdések mind fontos szerepet játszanak

² Sok esetben a határőrök vagy más hatósági személyek a "pushback" műveletek során fizikai erőszakot alkalmaztak a migránsokkal szemben. Ez magában foglalja a verést, a rugdosást és más formákat, amelyek súlyos sérüléseket okozhatnak. A migránsok gyakran nem kaptak megfelelő jogi védelmet a "pushback" folyamat során. Sok esetben a hatóságok nem tájékoztatták őket jogorvoslati lehetőségeikről, és nem biztosították számukra a menedékhez való

jog érvényesítését. Volt olyan eset, amikor a fizikai bántalmazás következtében sérült migránsokat nem kezeltek megfelelően, sőt, előfordult, hogy az orvosi segítséghez való hozzáférést is megtagadták tőlük. Forrás: https://www.hrw.org/sites/default/files/world_report_download/hrw_world_report_2019.pdf [Letöltve: 2024.09.06.]

ebben a folyamatban. A modern államok migrációs politikájának kialakulása a 19. és 20. századra tehető. Korábban viszonylag nyitott határok jellemezték Európát és Észak-Amerikát, lehetővé téve a tömeges bevándorlást az iparosodó országokba. A 20. században azonban, különösen a két világháború és a hidegháború következményeként a migrációs politika egyre szigorúbbá vált. Az államok a nemzeti szuverenitás és a biztonsági megfontolások védelme érdekében kezdtek el szigorú határvédelmi intézkedéseket bevezetni (Massey et al. 1993). A gazdasági globalizáció elmélyülése a 20. század második felében jelentősen megnövelte a nemzetközi migráció volumenét. A nemzetek közötti gazdasági kapcsolatok, a transznacionális vállalatok térnyerése és a munkaerő iránti kereslet új kihívások elé állították a nemzeteket. Bár a tőke és az áruk szabad mozgása előtérbe került, a munkaerő szabad áramlása korlátozott maradt, ami a globalizáció paradoxonaként értelmezhető (De Haas et al. 2019).

A 21. században a nemzetközi migrációs politikák egyre inkább összekapcsolódtak a nemzetbiztonsági kérdésekkel. A 2001. szeptember 11-ei terrortámadások után a fejlett országok elkezdtek szigorítani a határellenőrzési rendszereiket, és a migránsokat gyakran potenciális biztonsági kockázatként kezelték. Bár egyes kutatások szerint nincs egyértelmű bizonyíték arra, hogy a migráció növeli a terrorizmus kockázatát, a közvélemény és a politika szintjén gyakran összekapcsolják ezeket a jelenségeket (Hoffman 2017). Számos esetben a terrorista cselekményeket nem külföldről érkező migránsok, hanem az adott országban született, ott radikalizálódott személyek követték el. A terrorizmus gyakran komplex szociális, politikai és gazdasági tényezők eredménye. A radikalizáció sokszor összefügg a társadalmi integráció hiányával, gazdasági kilátástalansággal vagy politikai elégedetlenséggel. Ezek a tényezők nem csupán a migránsokat érintik, hanem az őshonos lakosság egy részét is. A politikai diskurzus és a média gyakran összekapcsolja a migrációt és a terrorizmust, mert ez politikai támogatást növelhet, vagy elterelheti a figyelmet más, belső problémákról. Ennek következtében a közvéleményben torzított kép alakulhat ki arról, hogy a migráció milyen veszélyeket rejt (Wodak 2015).

A migrációs politika egyik központi eleme az integráció, amely azt a folyamatot jelenti, amely során a bevándorlók beilleszkednek a fogadó ország társadalmába. Az integráció kérdése rendkívül összetett, mivel nemcsak gazdasági, hanem kulturális és társadalmi dimenziókkal is rendelkezik. A multikulturális társadalmak létrejötté újfajta kihívásokat jelent a fogadó országok számára, hiszen ezekben az országokban különböző vallási, etnikai és kulturális csoportok élnek együtt. A multikulturalizmus

politikája, amely számos nyugat-európai országban elterjedt a 20. század végén, egyfajta választ jelentett a bevándorlók és őslakos népességek közötti feszültségekre. Azonban az elmúlt években egyre több kritika érte ezt a megközelítést, mivel számos esetben a párhuzamos társadalmak kialakulását eredményezte, ami a társadalmi kohézió csökkenéséhez vezetett (De Haas et al. 2019). Ez a jelenség a közösségek közötti szegregációhoz és a társadalmi kohézió csökkenéséhez vezetett, ami aggasztó következményekkel járhatott a közbiztonság, a gazdasági fejlődés és a társadalmi integráció szempontjából. A multikulturalizmus kihívásai rávilágítottak arra, hogy a kulturális sokféleség és az integráció kérdései mélyebb megértést és új megközelítéseket igényelnek a modern társadalmakban.

Történelmi példák a migráció kibontakozására

A migrációs politika kialakulását a történelem jelentős eseményei és folyamatai mélyen befolyásolták, különösen a nagyobb geopolitikai változások, a társadalmi átalakulások és a háborúk hatásai. Az alábbiakban néhány történelmi példa bemutatja, hogyan formálta a történelem a migrációs politikákat. Az első világháború után Európa térképe jelentősen átrendeződött, számos új állam jött létre, és ezzel együtt etnikai és vallási feszültségek alakultak ki. A háború és a versailles-i békeszerződés következtében milliók kényszerültek lakóhelyük elhagyására, és jelentős népességmozgások indultak el. Ezeket a migrációkat gyakran az új államok határainak meghúzása és az etnikai kisebbségek helyzete váltotta ki. Például Törökországban és Görögországban az 1923-as lausanne-i békeszerződés nyomán a két ország között népességcsere zajlott, amely során mintegy 1,5 millió görög ortodox keresztényt telepítettek át Törökországból Görögországba, míg közel 500 000 muszlimot küldtek Görögországból Törökországba (Hirschon 2003). Ez a kényszerített migrációs politika egyike volt az első nemzetközi szinten szabályozott megoldásoknak a migráció kezelésére.

A második világháború után Európában jelentős népességmozgások zajlottak, különösen Közép- és Kelet-Európában, ahol a Szovjetunió előretörése és a náci Németország veresége után milliók kerültek kiszorított helyzetbe. A háború következtében több mint 30 millió ember vált menekültté, közülük sokan zsidók, kelet-európai népcsoportok vagy politikai menekültek voltak, akiket az új politikai rend üldözött (Ther 2022). Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) létrehozása 1950-ben e probléma kezelésére adott válasz volt, és ez a szervezet azóta is kulcsszereplő a globális menekültügyi politikában (URL2). A második

világháború után a menekültek számára biztosított védelmet és integrációt szabályozó nemzetközi egyezmények, például az 1951-es Genfi Menekültügyi Egyezmény nagy hatással voltak a modern migrációs politika kialakulására (URL₃). A hidegháború során az ideológiai szembenállás nemcsak katonai és gazdasági síkon zajlott, hanem a migráció kérdésében is meghatározó volt. Az Egyesült Államok és Nyugat-Európa különböző politikai ösztönzőket alkalmazott, hogy a kommunista keleti blokk elől menekülőket fogadják. Például az Egyesült Államok törvénye Menekültek Segélyezéséről Szóló Törvénye (1953) (URL₄) lehetővé tette, hogy közel 200 000 menekült érkezzen Európából és Ázsiából, főként a kommunista rezsimek elől menekülők (Charity 1994). Az 1961-ben felépített Berlini fal egy ikonikus példája a migráció szigorú ellenőrzésének, amikor Kelet-Németország szovjet támogatással próbálta megakadályozni, hogy polgárai Nyugat-Németországba meneküljenek. A fal fennállása alatt több ezer ember próbált átszökni, közülük sokan életüket veszítették. Beszédes adat, hogy 1960-ig összesen 216,642 fő hagyta el az országot és emigrált nyugatra, majd a fal kiépítését követően 1961 augusztusára ez a szám 3,6 millióra növekedett (Dumont 2009). A hidegháború vége, és különösen a berlini fal 1989-es leomlása nemcsak Kelet- és Nyugat-Németország egyesítését eredményezte, hanem az egész világ migrációs politikájának átrendeződését is.

Az 1960-as és 1970-es évek dekolonizációs folyamatai jelentős hatással voltak a migrációs politikákra. Ahogy a gyarmati országok függetlenné váltak, sok korábbi gyarmatlakó vándorolt az anyaországokba. Például a második világháború utáni brit bevándorlási politika kezdetben viszonylag nyitott volt a korábbi gyarmatok lakóival szemben, így több százezer bevándorló érkezett a Karib-térségből, Afrikából és Dél-Ázsiából. Azonban az 1962-es Brit Nemzetközösségi Bevándorlási Törvény (URL₅) szigorította a bevándorlási feltételeket, korlátozva a Nemzetközösség országaiból érkező bevándorlók számát, mivel a brit közvéleményben nőtt a bevándorlókkal kapcsolatos aggodalom (Hansen 2000). Franciaországban hasonló folyamat zajlott le, különösen az algériai háború után, amikor sok algériai muszlim (harki) és európai telepes (pied-noir) kényszerült Franciaországba menekülni a függetlenségi harcok elől (Horne 2012).

A közelmúlt történelmi eseményei, mint például a 2011-es arab tavasz, valamint a szíriai polgárháború és más közel-keleti, afrikai konfliktusok, újabb migrációs hullámokat indítottak el. Ezekre az Európai Unió kezdetben nem tudott megfelelően reagálni, ami 2015-ben menekültválsághoz vezetett. A több százezer menekült és migráns érkezése Görögországba, Olaszországba és más uniós országokba megosztotta az

uniót és számos tagállam szigorította a migrációs politikáját (Triandafyllidou 2018). A válságra válaszul az EU különféle mechanizmusokat vezetett be, például az EU-Törökország migrációs megállapodást 2016-ban, amely pénzügyi támogatást nyújtott Törökországnak a menekültek ellátására, cserébe a menekültek uniós beáramlásának korlátozásáért. Ezzel egyidejűleg több ország, például Magyarország, szigorú határvédelmi intézkedéseket vezetett be, beleértve fizikai határzárakat is, hogy megfékezze a beáramlást (Simsek 2017).

Példák a migráció externalizációjának gyakorlatára

Az externalizáció egyik fő célja a migránsok és menekültek eljutásának megakadályozása a célszágokba, gyakran a határokon kívüli létesítmények vagy harmadik országok bevonásával (Betts 2011). Ausztrália a migráció externalizációjának egyik legismertebb gyakorlata a 2000-es évek elején indított „Pacific Solution” nevű politikája volt, amely során a menedékkérőket nem az ausztrál szárazföldön, hanem távoli csendes-óceáni szigeteken, Naurun és Pápua Új-Guineában található fogvatartó központokban helyezték el. A cél az volt, hogy elrettentsék a tengeri úton érkező menekülteket és illegális bevándorlókat és megakadályozzák, hogy a migránsok elérjék Ausztrália partjait. Ausztrália ezt a politikát újra bevezette 2012-ben és továbbra is alkalmazza a "No Way" politikája részeként, amely szerint senki, aki illegálisan érkezik hajón, nem telepedhet le Ausztráliában még akkor sem, ha menekültstátuszt kap (McAdam 2013).

A korábban említett EU és Törökország között 2016-ban kötött megállapodás a migráció externalizációjának másik, talán legismertebb példája. A megállapodás értelmében Törökország kötelezettséget vállalt arra, hogy visszafogadja azokat a migránsokat és menekülteket, akik illegálisan léptek be Görögországba, különösen az Égei-tengeren keresztül. Cserébe az EU pénzügyi támogatást nyújtott Törökországnak a menekültek ellátására és integrációjára, valamint vállalta, hogy bizonyos számú menekültet átvállal Törökországtól a tagállamokban. A megállapodás fő célja az volt, hogy csökkentse az EU-ba irányuló menekültáradatot, különösen a szíriai polgárháború miatt megugrott migrációs hullámot, és egyben megakadályozza a tengeri tragédiákat, amely során sok migráns veszítette életét. Az EU-Törökország megállapodás azonban jelentős kritikákat váltott ki emberi jogi szervezetektől, mivel aggályok merültek fel a menekültek védelmi jogainak betartásával kapcsolatban Törökországban (Üstübeci 2019).

Az Európai Unió számos afrikai országgal kötött megállapodást a migráció externalizációjának céljából. Ezek közé tartoznak olyan megállapodások, mint a 2015-ös Valletta csúcstalálkozó, amely során az EU és afrikai országok megállapodtak a migráció kezeléséről, beleértve a határellenőrzések erősítését és a menekültek visszatartását az afrikai országokban. Ezen megállapodások részeként az EU pénzügyi támogatást nyújtott különböző afrikai országoknak, hogy segítsék őket a migráció kezelésében, és visszatartsák a migránsokat attól, hogy Európába induljanak. Például Líbia és az EU közötti együttműködés során az EU pénzügyi és technikai támogatást nyújtott Líbia parti őrségének és hatóságainak, hogy megakadályozzák a migránsok indulását a Földközi-tengeren. Líbiát azonban széles körben kritizálták a humanitárius aggályok miatt, mivel a visszatartott migránsokat gyakran embertelen körülmények között tartják fogva és számos jelentés szerint fizikai és pszichológiai bántalmazásnak vannak kitéve (Moreno-Lax–Lamberg-Pedersen 2019).

Az Egyesült Államok ugyancsak a migráció externalizációjának gyakorlatát alkalmazta Mexikóval és más közép-amerikai országokkal szemben. Az egyik legismertebb ilyen megállapodás a "Remain in Mexico" program (hivatalos nevén Migrant Protection Protocols) volt, amelyet az Egyesült Államok 2019-ben indított el. Ennek értelmében a menedékkérőknek, akik az Egyesült Államokba akartak lépni, Mexikóban kellett várakozniuk a menekültügyi kérelmük feldolgozására (Gibble 2024). Ezen túlmenően az Egyesült Államok pénzügyi és technikai támogatást nyújtott Mexikónak és más közép-amerikai országoknak, hogy megerősítsék határaikat és megakadályozzák a migránsok továbbhaladását az USA felé. Ez a politika ugyancsak számos bírálatot váltott ki, mivel sok menedékkérőt veszélyes és kiszolgáltatott helyzetbe hozott a mexikói határmenti városokban (Isacson–Meyer 2012) (1. sz. ábra).

Partnerek	EU-Törökország Megállapodás (2016)	Ausztrália - Pacific Solution	Mexikó - USA: "Remain in Mexico" (2019)	Olaszország-Líbia Megállapodás (2008)
Célország	Európai Unió (főként Görögország)	Ausztrália	Egyesült Államok	Olaszország (Európai Unió)
Tranzit/Partner ország	Törökország	Nauru, Pápua Új-Guinea	Mexikó	Líbia
Fő cél	A menekültek EU-ba irányuló beáramlásának csökkentése	A tengeren érkező menedékkérők elrettentése	A menedékkérők USA-ba jutásának megakadályozása	A migránsok Földközi-tengeren való átjutásának visszaszorítása
Migráció kezelésének externalizálása	Törökország visszatartja a menekülteket az EU-tól	A menedékkérők offshore táborokban való fogvatartása	Menedékkérők Mexikóban várakoznak az USA eljárásaira	Líbiai parti őrség akadályozza a migránsok elindulását
Pénzügyi támogatás	EU: 6 milliárd eurós támogatás Törökországnak	Ausztrália támogatást nyújt a fogadó országoknak	USA pénzügyi támogatása Mexikónak	Olaszország és az EU pénzügyi támogatása Líbia számára
Migránsok helyzete	Menekülttáborok Törökországban, korlátozott jogi státusz	Hosszú távú fogvatartás, embertelen körülmények	Mexikóban kiszolgáltatottak a bűnözésnek és a rossz körülményeknek	Kegyetlen börtönkörülmények Líbiában, emberi jogi visszaélések
Főbb emberi jogi kritikák	Jogvédők szerint sérül a menekültek védelme, nem biztonságos a visszatérés Törökországba	Mentális egészségügyi problémák, embertelen bánásmód	Menedékkérők veszélyeztetettsége, bűnözésnek való kiszolgáltatottság	Emberi jogi visszaélések, kínzás, emberkereskedelem Líbiában
Hatékonyság a migráció csökkentésében	Rövid távon csökkentette a Görögországba érkező menekültek számát, de nem oldotta meg tartósan a helyzetet	Jelentősen csökkentette a tengeri érkezéseket Ausztráliába	Csökkentette a USA-ba érkező menedékkérők számát, de hosszú távon kérdéses	Ideiglenesen csökkentette a Földközi-tengeri érkezéseket, de a visszaélések miatt fenntarthatatlan
Megállapítások	Rövid távon megoldás, de hosszú távon integrációs kérdések maradnak	Az externalizáció hosszú távon súlyos emberi jogi következményekkel járhat	A biztonság helyett a menekültek kiszolgáltatottá válnak	Az externalizáció komoly jogsértésekkel járhat, nem fenntartható

Partnerek	EU-Törökország Megállapodás (2016)	Ausztrália - Pacific Solution	Mexikó - USA: "Remain in Mexico" (2019)	Olaszország-Líbia Megállapodás (2008)
Feltevés	Az externalizáció hatékonysága csak akkor tartható fenn, ha a partnerország stabil és biztonságos	A táborok elrettentő hatása nem igazolható hosszú távon, emberi jogi kérdések előtérbe kerülnek	Az externalizáció elmélyíti a biztonsági és humanitárius válságot a határmenti térségekben	Az externalizáció nem fenntartható, ha a partnerországban tartós emberi jogi visszaélések vannak

1. sz. ábra: A migráció externalizációjának négy tárgyalta példájának összehasonlításáról
 Forrás: Saját szerkesztés az MI segítségével előre betáplált adatok alapján

A migrációs externalizációs politikák összehasonlító elemzése alapján jelentős mintázatok rajzolódhatnak ki a fejlett országok menekültügyi gyakorlatában. Az Európai Unió, az Egyesült Államok és Ausztrália egyaránt olyan megállapodásokat kötött tranzit országokkal, amelyek célja a menekültek és migránsok feltartóztatása még a célország elérése előtt. A vizsgált négy megállapodás közös jellemzője, hogy jelentős pénzügyi támogatást nyújtanak a partnerországoknak, ugyanakkor súlyos alapjogi aggályokat vetnek fel a menekültek körülményei miatt. A tudományos megfigyelések rámutatnak, hogy bár ezek a politikák rövid távon képesek csökkenteni a migrációs nyomást, hosszú távon nem nyújtanak fenntartható megoldást. A kutatások azt mutatják, hogy az externalizációs gyakorlatok különösen problematikusak olyan partnerországokban, mint Líbia vagy Mexikó, ahol a menedékkérők fokozott veszélynek és embertelen körülményeknek vannak kitéve. Az ausztrál "Pacific Solution" esetében dokumentált mentális egészségügyi

problémák pedig rávilágítanak a hosszú távú fogvatartás káros következményeire. A hatékonyság szempontjából megfigyelhető, hogy míg mindegyik program elérte elsődleges célját a beáramlás csökkentésében, a strukturális problémák és humanitárius következmények miatt hosszú távú sikerességük megkérdőjelezhető.

A SWOT analízis (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) egy hasznos eszköz a migrációs politikák externalizációjának átfogó értékelésére, lehetővé téve az erősségek és gyengeségek, valamint a lehetőségek és fenyegetések azonosítását. Ez az analízis lehetőséget biztosít a migrációs politikák kritikus vizsgálatára, kiemelve azokat a tényezőket, amelyek hozzájárulhatnak a politikák sikeréhez, valamint azokat a kihívásokat, amelyekkel szembesülnek. A bevezetett keret segítségével a jövőbeni migrációs politikák kialakítása során figyelembe vehetők a tanulságok, és jobban megérthetők a migrációs áramlatokkal kapcsolatos dinamikák (2. sz. ábra).

Erősségek	Gyengeségek
- Rövid távon csökkenti a migrációs nyomást a célországokban	- Nem nyújt tartós megoldásokat a migrációs problémákra
- Pénzügyi támogatások a partnerországok számára	- Az emberi jogok védelme gyakran sérül a partnerországokban
- Politikai támogatás a választók körében a migráció csökkentésére irányuló intézkedések révén	- A jogi keretek hiánya és a partnerországok instabilitása csökkentheti a hatékonyságot
Lehetőségek	Fenyegetések
- Új politikai megközelítések kidolgozása a migrációs problémák komplex kezelésére	- Politikai instabilitás a partnerországokban, ami veszélyezteti a megállapodások végrehajtását
- Humanitárius kezdeményezések, amelyek a migránsok jogainak védelmét célozzák	- Növekvő társadalmi feszültségek a migránsok körüli diskurzusban
- Szorosabb együttműködés a nemzetközi közösséggel a fenntartható megoldások érdekében	- Az emberi jogi visszaélések miatti nemzetközi elítélés
- Innovatív technológiák alkalmazása a migráció kezelésére	- A menekültek és migránsok jogainak csorbulása miatti társadalmi reakciók

2. sz. ábra: A vizsgált országok externalizációs politikájának SWOT analízise

Forrás: Saját szerkesztés

Erősségek

Az externalizációs politikák, mint például Törökország és az EU közötti megállapodás, lehetővé teszik, hogy a célországok, mint például Görögország, csökkentsék a migránsok számát a területükön. Ezek a megoldások gyakran átmeneti könnyítést nyújtanak a migrációs válság kezelésében, lehetővé téve a közvetlen határvédelmi intézkedések hatékonyságának növelését, valamint a helyi közszolgáltatások terheinek mérséklését. Az EU és más fejlett országok gyakran nyújtanak pénzügyi támogatást a partnerországok számára, amelyekkel a migrációs politikájukat externalizálják. Ez nemcsak a partnerországok határvédelmi képességeit növeli, hanem közvetlenül is hozzájárul a helyi gazdaságok fejlődéséhez, így elősegítve a stabilitást és csökkentve a migrációs nyomást. A migrációs nyomás csökkentése érdekében tett intézkedések, mint a menekültek visszatartása, politikai támogatást nyújtanak a kormányok számára. Ez különösen fontos a választási ciklusok során, amikor a

kormányoknak bizonyítaniuk kell, hogy képesek kezelni a közvélemény aggodalmait a migrációval kapcsolatban.

Gyengeségek

Az externalizációs politikák, bár rövid távú eredményeket hozhatnak, nem oldják meg a migráció kiváltó okait, mint például a háború, a szegénység vagy a politikai elnyomás. A hosszú távú megoldások nélkül a migrációs problémák újra és újra felmerülnek, ami fenntarthatatlan helyzetet eredményez. A migránsok gyakran kerülnek rossz körülmények közé a partnerországokban. A jogsértések, mint például a fogvatartás, kínzás és emberkereskedelem, súlyosan befolyásolják a migránsok életét és jogi helyzetét, amit a nemzetközi közvélemény és jogvédő szervezetek is kritizálnak. Az externalizált migrációs politikák csak akkor működnek hatékonyan, ha a partnerországok stabilak és jogi keretekkel rendelkeznek. A politikai instabilitás, a korrupció vagy a gyenge jogérvényesítés azt eredményezheti, hogy a megállapodások nem érik el

céljaikat, és a migránsok jogainak védelme sem valósul meg.

Lehetőségek

A migrációs válság kezelése során lehetőség nyílik új, holisztikus megközelítések kidolgozására, amelyek figyelembe veszik a migráció gazdasági, politikai és társadalmi dimenzióit. A közép- és hosszú távú stratégiák, amelyek a migrációs okokat célozzák, valós megoldásokat kínálhatnak. A nemzetközi közösség által kezdeményezett humanitárius programok és jogvédő kezdeményezések segíthetnek biztosítani a migránsok jogait, és javítani a helyzetüket a partnerországokban. Ezek a kezdeményezések lehetőséget adnak arra, hogy a migránsok alapjogaikat tiszteletben tartsák, és a migrációval kapcsolatos diskurzusban hangsúlyosabb szerepet kapjanak. A nemzetközi együttműködés, beleértve a fejlett és fejlődő országok közötti partnerségeket, lehetőséget teremt a migráció fenntartható kezelésére. A közös megoldások és a globális szintű koordináció hozzájárulhatnak a migrációs problémák átfogóbb kezeléséhez. Az új technológiák, mint például a digitális határvédelem és a mesterséges intelligencia, segíthetnek a migrációs áramlatok jobb nyomon követésében és kezelésében. Ezek a megoldások nemcsak a határok biztonságát növelhetik, hanem a migránsok biztonságát is fokozhatják.

Fenyegetések

A politikai zűrzavarok és a társadalmi feszültségek a partnerországokban megnehezíthetik a migrációs politikák betartását és a megállapodások végrehajtását. Az instabilitás gyakran hozzájárulhat a migrációs áramlatok növekedéséhez, és elérheti a célszülőket. A migrációs politikák, különösen az externalizáció, társadalmi feszültségeket generálhatnak a befogadó országokban, ahol a lakosság aggódik a migránsok hatásai miatt. A politikai diskurzus és a média gyakran felnagyítja a migrációval kapcsolatos problémákat, ami szélsőséges nézetek terjedéséhez vezethet. A migrációs politikák externalizációja gyakran olyan jellegű visszaélésekhez vezet, amelyek miatt a nemzetközi közvélemény és jogvédő szervezetek bírálják a célszülőket. Ez a nemzetközi elítélés alááshatja a kormányok legitimitását és politikai támogatottságát. A migrációs politikák és azok következményei, amelyek a menekültek jogait csorbítják, társadalmi mozgalmakhoz és protestekhez vezethetnek. Az ilyen reakciók destabilizáló hatással lehetnek a politikai helyzetre és a társadalmi kohézióra.

Konklúzió

Az externalizált migrációs politikák komplex és ellentmondásos kérdéseket vetnek fel, amelyek hatással vannak a migránsok jogaira, a politikai stabilitásra és a társadalmi kohézióra. Míg rövid távon csökkenthetik a migrációs nyomást, a hosszú távú megoldások és a fenntarthatóság érdekében elengedhetetlen a jogi keretek és az alapvető jogok védelme. Az innovatív technológiák és a nemzetközi együttműködés révén új lehetőségek nyílnak meg a migrációs problémák kezelésében, de a politikai és társadalmi feszültségek kezelése elengedhetetlen a sikeres és tartós megoldásokhoz.

A migráció externalizációjának hatásai

Gazdasági hatások

A migráció externalizációjának gazdasági hatásai összetettek, több szinten jelentkeznek és mind a fogadó, mind a tranzitországok, kibocsátó országok, valamint a migránsok és menekültek életére egyaránt hatással vannak. Az alábbiakban bemutatom a legfontosabb gazdasági következményeket tudományos feltevések és megállapítások alapján, különös tekintettel a rövid és hosszú távú hatásokra. A migráció externalizációja során a fejlett országok, például az EU és az USA jelentős pénzügyi támogatást nyújtanak a tranzitországoknak a migrációs kihívások kezelésére. Az infrastruktúra, a határvédelem és a menekülttáborok fejlesztésére irányuló pénzügyi támogatás rövid távon gazdasági növekedést eredményezhet a tranzitországokban. Az EU 6 milliárd eurós támogatása Törökország számára az EU–Törökország megállapodás keretében segített megerősíteni az ország menekültügyi rendszerét és közvetlen gazdasági impulzust adott (Collett 2016). Bár ezek a támogatások rövid távú előnyökkel járnak, gyakran nem járnak hosszú távú fenntartható gazdasági növekedéssel. Amennyiben a tranzitországok nem oldják meg a strukturális gazdasági problémákat - például a munkanélküliséget és politikai instabilitást -, a pénzügyi terhek növekedhetnek, miközben a támogatások függőséget teremthetnek (Betts–Milner 2019).

A migráció externalizációja lehetőséget ad a fogadó országok számára, hogy csökkentsék a migránsok ellátásával és integrációjával kapcsolatos költségeket. A migráció externalizálása révén a fogadó országok, mint például Ausztrália a „Pacific Solution” programmal, elkerülhetik a hosszadalmas és költséges menekültügyi eljárásokat. Az offshore feldolgozó központok fenntartása alacsonyabb költségekkel járhat a belföldi befogadás helyett (McAdam 2013).

Az externalizációs megállapodások fenntartása hosszú távon költséges lehet, különösen, ha a fogadó országok továbbra is pénzügyi támogatásra kényszerülnek, mint az EU esetében, ahol a Törökországgal és afrikai országokkal kötött megállapodások folyamatos pénzügyi és diplomáciai függőséget eredményezhetnek (Geddes 2004).

A migránsok nagy száma jelentős gazdasági nyomást gyakorol a tranzitországok helyi gazdaságaira. A migránsok és menekültek beáramlása túlterhelheti a helyi erőforrásokat és közszolgáltatásokat, mint például az egészségügyet és az oktatást. Törökország esetében, ahol több millió szíriai menekült tartózkodik, a helyi infrastruktúra és közszolgáltatások komoly kihívásokkal szembesülnek, növelve a társadalmi és gazdasági feszültségeket (Kirişci 2004).

A sikeres integráció a munkaerőpiacra hosszú távon pozitív hatást gyakorolhat a tranzitország gazdaságára. Ez azonban csak akkor valósulhat meg, ha a migránsok számára megfelelő munka- és képzési lehetőségek állnak rendelkezésre (Betts–Collier 2017).

A migráció externalizációja elősegítheti az illegális gazdasági tevékenységek növekedését, különösen a jogállamiságot nélkülöző országokban. Líbia példája jól mutatja, hogy a migráció externalizációja fokozhatja az emberkereskedelem és illegális fogvatartás problémáját. Az EU-val kötött megállapodások után Líbia a migránsok embercsempészetének és illegális fogvatartásának központjává vált. Az illegális tevékenységek destabilizálják a helyi gazdaságokat, rontják az adózást, és hosszú távon visszafogják a külföldi befektetéseket, ami további gazdasági kihívásokat eredményezhet a tranzitországokban (Achilli 2016).

A migránsok a tranzitországokban gyakran nem rendelkeznek törvényes munkaerőpiaci hozzáféréssel, ami miatt a feketegazdaságban kényszerülnek dolgozni alacsony bérekért és kiszolgáltatott körülmények között. Ez növeli a helyi gazdasági egyenlőtlenségeket és a szegénységet (Czaika–De Haas 2014).

A migráció megakadályozása a kibocsátó országok számára is káros lehet, mivel csökkentheti a hazautalásokból származó bevételeket, amelyek jelentős szerepet játszanak ezeknek az országoknak a gazdasági stabilizálásában (Ratha 2013).

A migráció externalizációja politikai és gazdasági függőséget is eredményezhet a tranzitországok számára. A tranzitországok gazdaságilag függővé válhatnak a fejlett országok pénzügyi támogatásától, ami hosszú távon csökkentheti gazdasági függetlenségüket és rontja politikai stabilitásukat. A pénzügyi támogatásokhoz való hozzáférés fenntartása érdekében a tranzitországok gyakran politikai kompromisszumokat kötnek, amelyek

során az alanyi jogok és a belső politikai stabilitás háttérbe szorulhatnak (Frelick et al. 2016).

A folyamat gazdasági szempontból rövid távon előnyöket hozhat a fejlett országok számára, mivel csökkenti az ellátási költségeket és a migrációval kapcsolatos terheket. Ugyanakkor hosszú távon jelentős pénzügyi, politikai és társadalmi költségekkel járhat mind a tranzitországok, mind a migránsok számára, amely kihívásokat rejt a fenntarthatóság és a gazdasági stabilitás szempontjából is. A migráció externalizációjának gazdasági elemzése rámutat arra, hogy a politikának vannak rövid távú pénzügyi előnyei, például költségmegtakarítások a fogadó országok számára és pénzügyi támogatás a tranzitországoknak, azonban hosszú távon jelentős gazdasági terhekkel és fenntarthatósági problémákkal kell szembenézni, különösen a tranzitországokban, ahol a társadalmi feszültségek és az illegális tevékenységek fokozódása jelenthet komoly veszélyt.

Politikai következmények

A migráció externalizációja nem csupán gazdasági, hanem jelentős politikai következményekkel is jár. E következmények a tranzitországok, a fogadó országok, valamint a globális politikai rendszerek viszonylatában is megfigyelhetők. A migrációs politikák externalizálása a tranzitországok nemzeti szuverenitásának csökkenéséhez vezethet, mivel a kormányok kénytelenek a külföldi elvárásoknak megfelelően alakítani migrációs politikáikat, hogy finanszírozást és támogatást kapjanak. A pénzügyi támogatásokért cserébe a tranzitországok kormányai gyakran kénytelenek elköteleződni a migrációs politikák szigorítása mellett, amelyek a migránsok és menekültek jogait gyakran figyelmen kívül hagyják. Például a Törökország és az EU közötti megállapodás keretében Törökország vállalta, hogy megakadályozza a menedékkérők belépését az EU-ba, cserébe jelentős anyagi támogatást kapott, amely csökkentette a kormány politikai függetlenségét (Gammeltoft–Hansen 2011).

A politikai elit hajlamos lehet figyelmen kívül hagyni a migránsok veleszületett jogait a politikai és gazdasági stabilitás megőrzése érdekében (Moreno-Lax–Lemberg-Pedersen 2019). Ezen folyamat nemcsak politikai, hanem társadalmi következményekkel is jár. A migránsok fogadása és a velük járó terhek növelhetik a társadalmi feszültségeket a tranzitországokban. A migránsok integrálása és a velük kapcsolatos közszolgáltatások túlterhelődése társadalmi feszültségeket generálhat. A helyi közösségekben a menekültek jelenléte ellenállást válthat ki, amely politikai instabilitáshoz vezethet. Törökország, mint láthattuk több millió szíriai

menekültet fogadott be, ami jelentős kihívásokat jelentett az infrastruktúra és a közszolgáltatások terén, és hozzájárult a társadalmi feszültségek növekedéséhez (Kirişçi 2016).

A migráció externalizációja következtében a kormányok legitimitása is csökkenhet. A tranzitországok vezetői, akik a külföldi elvárásoknak próbálnak megfelelni, elveszíthetik belső legitimitásukat. Ha a közvélemény úgy érzi, hogy a kormányok a külföldi érdekeket szolgálják, akkor az a politikai ellenállás növekedéséhez vezethet.

A migrációval kapcsolatos költségek emelkedése és a jogok megsértése a kormányok iránti bizalom csökkenéséhez vezethet (Frelick et al. 2016).

A migráció externalizációja befolyásolja a nemzetközi politikai kapcsolatokat is, gyakran feszültségeket generálva a donor országok és a tranzitországok között. A migrációs politikák externalizálása és a pénzügyi támogatások biztosítása feszültségeket okozhat a donor országok és a tranzitországok között, különösen, ha a támogatások nem hozzák meg a kívánt eredményeket. Például a migrációs válság kezelésére tett lépések, mint például az EU-Afrika paktum, gyakran politikai feszültségeket eredményeznek a két régió között (Geddes 2016).

A migráció externalizációja hatással van a globális politikai diskurzusra is, formálva a migrációs politikák nemzetközi normáit. Hozzájárulhat új normák és gyakorlatok kialakulásához a migráció kezelésében, amelyek elmozdíthatják a hangsúlyt a migránsok jogairól a biztonsági intézkedések irányába. Ez a változás a nemzetközi jogi keretek reformját is igényelheti, amelyek figyelembe veszik a migránsok jogait és védelmét, valamint a migráció humanitárius aspektusait (Betts–Milner 2019).

A migráció externalizációjának politikai következményei összetett és többdimenziós jelenséget alkotnak, amely alapvetően befolyásolja a tranzitországok politikai jellegét, a fogadó országok politikai stratégiáit, valamint a globális politikai diskurzust. A nemzeti szuverenitás csökkenése, az alapvető szabadságjogok megsértése, a társadalmi feszültségek növekedése, a politikai legitimitációs problémák és a nemzetközi diplomáciai kapcsolatok átalakulása mind hozzájárulnak a migrációs politikák formálásához és azok társadalmi hatásaihoz (Geddes 2015). A migráció externalizációjának politikai következményei összetett és kölcsönösen függő viszonyokat alakítanak ki a tranzitországok és a fogadó országok között. A tranzitországok politikai függetlensége és alkotmányos jogainak védelmének szintje jelentősen csökkenhet, míg a fogadó országok belső politikai dinamikája, legitimitációja és társadalmi kohéziója is veszélybe kerülhet. Ezen hatások

kölcsönhatása politikai instabilitáshoz, társadalmi feszültségekhez és új normák kialakulásához vezethet, amelyeket figyelembe kell venni a jövőbeni migrációs politikák alakításakor (Santos Vara–Pascual Matellán 2021).

Társadalmi és kulturális következmények

A folyamat társadalmi és kulturális következményei komplexek, mivel különböző szinten hatnak a fogadó, tranzit- és kibocsátó országok társadalmi szerkezetére, kulturális normáira, valamint a migránsok integrációjára és identitására. A migráció externalizációja gyakran nehezíti a migránsok integrációját a fogadó országokban, ami fokozza a társadalmi feszültségeket és a marginalizációt. A menekültek és migránsok integrációja kulcsfontosságú a társadalmi stabilitás fenntartásához. A migránsok gyakran nehezen férnek hozzá a munkaerőpiachoz, az oktatáshoz és az egészségügyi szolgáltatásokhoz. Ezen akadályok miatt a migránsok marginalizálódnak, ami szociális feszültségeket szülhet. A migránsok és menekültek gyakran tapasztalnak társadalmi kizártságot, amely hátrányos következményekkel járhat a közösségek számára is. Ezt a helyzetet súlyosbíthatja a helyi lakosság ellenérzése a migránsokkal szemben, amely előítéletekhez és diszkriminációhoz vezethet (Ager–Strang 2008).

A migráció externalizációja különböző kultúrák találkozását eredményezheti, ami új társadalmi dinamikákat generál. A migránsok kulturális hagyományai és gyakorlatai gazdagíthatják a fogadó országok kulturális palettáját, hozzájárulva a társadalmi sokszínűséghez. A különböző kulturális háttérrel rendelkező közösségek kölcsönhatása innovatív társadalmi és kulturális kezdeményezéseket hozhat létre. Ugyanakkor a migráció kultúrák közötti feszültségeket is generálhat. A migránsok identitáskeresése és a helyi közösségek reakciói konfliktusokat okozhatnak, amelyek a társadalmi kohézió csökkenéséhez vezethetnek (Brubaker 2006).

Az externalizáció hatással van a társadalmi mobilitásra és a gazdasági helyzetre. A migránsok gyakran a legrosszabb munkahelyekre kényszerülnek, amely gazdasági és társadalmi mobilitásuk korlátozását eredményezi. A feketegazdaságban való munkavégzés, az alacsony jövedelmek és a bizonytalan munkakörülmények nemcsak a migránsokat, hanem a helyi közösségeket is érinti, mivel növelhetik a gazdasági egyenlőtlenségeket (Dumont–Lemaître, 2005). A folyamat politikai aktivizmushoz és szolidaritáshoz vezethet a fogadó országokban. A migráns közösségek politikai aktivizmusa növekedhet, mivel identitásuk védelme és a jogaiért való küzdelem érdekében

szerveződnek. Ez a folyamat hozzájárulhat a társadalmi igazságosság iránti érzékenység növekedéséhez a helyi közösségekben. A helyi lakosság körében is nőhet a szolidaritás a migránsok iránt, különösen, ha a közösségek a közös értékekre és célokra összpontosítanak. Ez pozitív hatással lehet a társadalmi integrációra és a kultúrák közötti párbeszédre. A migráció externalizálása révén a határokon való átjutás nehezedik, ami korlátozza a menekültek és migránsok mobilitását. Ez a helyzet a menekültjogok megsértéséhez és az emberek közötti feszültségekhez vezethet. A migrációval kapcsolatos diskurzusok gyakran a határok védelmére összpontosítanak, ami a kulturális identitás és a nemzetállamok koncepciójának újragondolását eredményezi (De Genova 2017).

Jövőbeli kilátások

A migrációs trendek alakulása

A jövőbeli migrációs tendenciákat több tényező együttes hatása alakíthatja, amelyek közül kiemelkedik a klímaváltozás, amelynek következtében a globális felmelegedés és az egyre gyakoribb szélsőséges időjárási események - például aszályok, árvizek és a tengerszint emelkedése - milliókat kényszeríthet lakóhelyük elhagyására. Az alacsonyan fekvő tengerparti területek elnéptelenedése, valamint a belső területek irányába történő elvándorlás különösen súlyossá válhat a következő évtizedekben (URL6).

Ezzel párhuzamosan a gazdasági egyenlőtlenségek növekedése szintén jelentős mértékben ösztönzi a migrációt, mivel a globalizáció és a szabad kereskedelem új migrációs lehetőségeket teremthet, ugyanakkor fokozhatja a megélhetési nehézségeket az alacsony jövedelmű országokban (Castles–De Haas–Miller 2019). A gazdasági válságok és a munkanélküliség további migrációs nyomást eredményezhetnek, különösen a fejletlenebb régiókban.

A migrációt emellett jelentős mértékben formálhatják a konfliktusok és a politikai instabilitás, különösen a közel-keleti és afrikai régiókban, ahol a háborúk, az etnikai konfliktusok, a terrorizmus terjedése, valamint az elnyomó politikai rendszerek folyamatosan növelik a kényszmigrációs hullámokat (URL7).

A migráció hajtóereje lehet a demográfiai változásoknak is. Amíg a fejlett országok elöregedő társadalmi és munkaerőhiánya növelhetik a bevándorlási igényt, addig a fiatalok elvándorlása a küldő országok népességfogyásához és gazdasági destabilizációjához vezethet (URL8).

A technológiai fejlődés szintén újfajta migrációs áramlatokat generálhat, mivel a digitalizáció és a

táv munka lehetőségei csökkentik a földrajzi távolság jelentőségét, ami új migrációs mintázatokat alakíthat ki és potenciálisan növelheti a magas képzettségű migránsok iránti keresletet (ILO 2021).

A migráció jövőjével kapcsolatban számos kihívás és lehetőség fogalmazódik meg. Az egyik központi kérdés az integráció, amelynek sikeressége hosszú távon határozhatja meg a befogadó társadalmak társadalmi kohézióját és gazdasági növekedését (OECD 2019). Az integrációs folyamatot nehezíthetik a kulturális különbségek, a nyelvi akadályok és a diszkrimináció, amelyek gátolhatják a migránsok társadalmi beilleszkedését.

Ezen felül a határvédelem és a biztonság kérdése is központi szerepet kap a jövőbeni migrációs politikák kialakításában, mivel az országoknak egyensúlyt kell találniuk a nemzetbiztonsági szempontok és az emberi jogok tiszteletben tartása között (URL9).

Emellett a migráció globális jelensége miatt a nemzetközi együttműködés elengedhetetlen a fenntartható és igazságos megoldások kidolgozásához, amelyeket csak globális szintű kooperációval lehet hatékonyan megvalósítani (URL10).

Végül de nem utolsó sorban a migráció új üzleti lehetőségeket is teremthet, különösen a technológiai fejlődés és az adatelemzés révén. Az új üzleti modellek hozzájárulhatnak a migrációval kapcsolatos szolgáltatások fejlesztéséhez, valamint a migránsok társadalmi integrációjának támogatásához, amely hosszú távon elősegítheti a befogadó társadalmak gazdasági és társadalmi stabilitását (URL11).

Az externalizáció jövője a migrációban

A migráció externalizációjának jövője egy összetett és dinamikus kérdés, amely politikai, gazdasági, társadalmi és jogi tényezők sokaságától függ. Ahogy a globális migrációs trendek változnak és a célországok politikai rendszerei reagálnak a belső és külső kihívásokra, úgy formálódik a migráció externalizációjának stratégiája is. A migráció externalizációja valószínűleg továbbra is központi eleme marad a fejlett országok migrációs politikájának, mivel ezek az országok egyre nagyobb nyomás alatt állnak a növekvő migrációs áramlások kezelése miatt. Az externalizáció lehetővé teszi, hogy a célországok, különösen az EU-tagállamok és az Egyesült Államok külső határaikon kívül tartsák a menedékkérőket és migránsokat, ezáltal csökkentve a belső politikai feszültségeket. A politikai vezetők gyakran externalizációs megállapodásokkal igyekeznek megnyugtatni a választókat, akik szigorúbb bevándorlási politikákat követelnek (Betts 2011). Ennek eredményeként egyre több olyan megállapodás várható,

amely a tranzit- és kibocsátó országokra hárítja a migráció kezelésének terhet. Az ENSZ és az emberi jogi szervezetek egyre erőteljesebb kritikával illetik az externalizációs politikákat. Az ilyen típusú nyomás jövőbeli fokozódása azonban szembekerülhet a fejlett országok belpolitikai érdekeivel, ami feszültségekhez vezethet a nemzetközi szinten (Blackmore et al. 2020).

A technológiai innovációk egyre inkább integrálódnak a migrációs folyamatok externalizálásába, különösen a határvédelem és a migránsok nyomon követése területén. Az új technológiák alkalmazása, mint például a drónok, biometrikus azonosítók és mesterséges intelligencia, megváltoztathatja a határkezelést. Az EU és más fejlett országok nagyobb hangsúlyt fektetnek a technológiai megoldásokra a migráció menedzselése érdekében. Ezek a technológiák lehetővé teszik a határellenőrzés szigorítását és a migránsok mozgásának hatékonyabb követését (Bigo 2002).

Bár a technológiai fejlesztések gyorsabbá és hatékonyabbá tehetik a migrációs ellenőrzést, felvetik a magánélet védelmével kapcsolatos kérdéseket is. Az adatvédelem és az átláthatóság hiánya komoly aggodalmakat vet fel a civil társadalmi szereplők és jogvédők részéről (Lyon 2007).

A migráció externalizációjának jövője jelentős mértékben függ a nemzetközi együttműködésektől. A jövőbeli migrációs trendek kezelése érdekében elengedhetetlen az olyan nemzetközi megállapodások és mechanizmusok kialakítása, amelyek lehetővé teszik a tranzit- és kibocsátó országok támogatását. Az olyan megállapodások, mint az EU-Törökország paktum, valószínűleg továbbra is mintaként szolgálnak más régiók számára. Ezek a megállapodások azonban egyre összetettebbek lesznek, ahogy a migrációval kapcsolatos politikai és gazdasági helyzet változik (Zaiotti 2016).

A migráció externalizációja egyre több humanitárius kihívást generál. A jövőben a nemzetközi közösség és a humanitárius szervezetek fontos szerepet játszhatnak az externalizációs politikák monitorozásában és a jogsértések feltárásában. Az externalizáció humanitárius következményei miatt valószínűleg növekszik majd a nemzetközi szervezetek részvétele és támogatása a tranzit- és kibocsátó országokban. A Menekültügyi Világszervezet (UNHCR) és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UN Refugee Agency) folyamatosan jelentéseket készít a migránsok és menekültek helyzetéről, és sürgeti a humanitárius segítségnyújtás fokozását (URL7).

Egyre több kritikus hang hívja fel a figyelmet arra, hogy a migráció externalizációja a migrációs áramlások mélyebb okainak figyelmen kívül hagyásával tovább súlyosbítja a globális egyenlőtlenségeket (Fitzgerald 2019). A klímaváltozás hatásai valószínűleg növelni

fogják a nemzetközi migrációs áramlásokat a jövőben, ami további nyomást helyezhet a migráció externalizációjára. A klímaváltozás okozta kényszer migráció, például az aszályok, az áradások és az élelmiszerhiány, új típusú migrációs kihívásokat teremt. A klímamigránsok jogi státusza még mindig tisztázatlan, és a jövőben valószínűleg szükség lesz új nemzetközi megállapodásokra és jogi keretekre, amelyek megfelelően kezelik az őket érintő problémákat (Klepp–Herbeck 2016).

Az externalizációval kapcsolatos kihívások és kockázatok

Az externalizációval kapcsolatos kihívások és kockázatok számos szempontból összetett és többdimenziós problémát jelentenek, melyek szorosan kapcsolódnak a nemzetközi jogi normák, a hatékonyság, a biztonság és a hosszú távú következmények kérdésköréhez. Az externalizáció gyakorlata gyakran szembemegy a nemzetközi jogi normákkal, különösen a menekültek védelmére vonatkozó szabályokkal. Az ENSZ Menekültügyi Egyezményének (1951) 33. cikke egyértelműen tiltja a menekültek visszaküldését („non-refoulement”) olyan országba, ahol életük vagy szabadságuk veszélyben foroghat (Goodwin–Gil, 2016). Az Európai Emberi Jogi Egyezmény is tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek az emberi méltósághoz való jogot védik, tiltják a kínzást, és biztosítják a tisztességes eljárásához való jogot. Az externalizációs politikák azonban gyakran megkerülik ezeket a normákat, ami komoly etikai és jogi problémákat vet fel.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az externalizáció nem feltétlenül csökkenti a migrációs nyomást, hanem inkább áthelyezi azt, újabb és bonyolultabb kihívásokat generálva. Bár az externalizációt gyakran hatékony megoldásként próbálják bemutatni a migráció kezelésére, a valóságban ez a megközelítés gyakran újabb kihívásokat és problémákat eredményez. Például az externalizáció hozzájárulhat az embercsempészet erősödéséhez, mivel a migránsok kénytelenek illegális és veszélyes útvonalakat választani, ami tragédiákhoz vezethet (Fitzgerald 2019). Az externalizáció növelheti a biztonsági kockázatokat is, mivel a migránsok egyre gyakrabban illegális csatornákon keresztül próbálnak eljutni a célországokba. Ez a bűnözés, az emberkereskedelem és a terrorizmus elterjedéséhez vezethet, ami nemcsak a befogadó országok, hanem a globális biztonság számára is problémát jelenthet (Baldwin–Edwards et al. 2019).

Hosszú távon az externalizáció negatív következményekkel járhat nemcsak a fogadó és küldő országokra nézve, hanem az egész globális társadalomra nézve. A társadalmi feszültségek, a gazdasági növekedés

lelassulása és a politikai instabilitás mind olyan lehetséges következmények, amelyek komoly kihívást jelenthetnek a nemzetközi közösség számára (Hollifield 2004). Az externalizáció korlátozása egyre valószínűbbé válhat a növekvő nemzetközi nyomás és az alapjogvédő szervezetek kritikái miatt. A nemzetközi szervezetek és a civil társadalom folyamatosan rámutatnak az externalizáció jogi és morális problémáira, különösen az alkotmányos jogok és a menekültvédelem nemzetközi normáinak megsértésére. Ez a nyomás arra kényszerítheti a befogadó országokat, hogy komplexebb megközelítéseket alkalmazzanak, amelyek az externalizáció helyett inkább a forrásországokkal való együttműködésre, a migráció okainak kezelésére, valamint a legális migrációs útvonalak bővítésére fókuszálnak (Gammeltoft-Hansen 2011).

Lehetséges alternatívák és megoldások

Az externalizáció helyett a nemzetközi közösségnek innovatív, humánusabb, hatékonyabb és fenntarthatóbb megoldásokat kell keresnie a migráció kezelésére. Ezek a megközelítések figyelembe veszik mind a befogadó, mind a küldő országok érdekeit, és a migrációs kihívások összetettségére reagálnak. Az alábbiakban részletezve bemutatom a lehetséges alternatívákat és megoldásokat.

Migráció okainak kezelése

A fejlődő országok gazdasági problémái, például az alacsony jövedelmi szintek és a munkalehetőségek hiánya, gyakran migrációs hullámokat generálnak. A Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) szerint a világon évente több millió ember hagyja el otthonát gazdasági okok miatt, remélve, hogy egy másik országban jobb munkalehetőségekre és életszínvonalra lelnek (URL6). A gazdasági fejlesztési programok és a munkahelyteremtés közvetlenül csökkenthetik a migrációs nyomást. Az Európai Unió különböző programokat indított a szubsaharai afrikai országok gazdasági fejlesztésére és az életkörülmények javítására, annak érdekében, hogy mérsékelje a migrációs hajlandóságot (Castles–De Haas–Miller 2019).

A politikai instabilitás, az autoriter rezsimek, a polgárháborúk, valamint a háborús és politikai konfliktusok az egyik legfőbb okai a menekültügyi migrációnak. Az ENSZ Menekültügyi Világszervezet (UNHCR) szerint a háborúk és az üldöztetések miatt a világban több mint 43 millió ember kényszerült elhagyni otthonát 2023 év végéig. 2021 és 2023 között 950 ember halt meg a Szahara-sivatag átkelése közben, bár a való szám sokkal magasabb. Ugyanebben az időszakban 7600 mozgásban lévő ember halt meg vagy tűnt el a Földközi-tengeren (URL12). A Szíriából, Afganisztánból és más

konfliktuszónákból érkező menekültek száma az elmúlt években folyamatosan növekedett. A politikai válságok megoldására irányuló nemzetközi békefenntartó és konfliktuskezelő programok létfontosságúak a migráció okainak kezelésében (Betts 2013). A politikai stabilitás megteremtése, az emberi jogok védelme és a demokratikus átmenetek elősegítése szintén hozzájárulhat a migrációs nyomás csökkentéséhez. Az EU és az ENSZ különféle programokkal támogatják a politikai stabilitás elérését, például Líbiában és más, politikailag instabil országokban.

A társadalmi és kulturális tényezők, beleértve a nemek közötti egyenlőtlenségeket, az oktatáshoz és egészségügyi ellátáshoz való korlátozott hozzáférést, valamint a diszkriminációt, szintén hozzájárulhatnak a migrációhoz. Az emberek gyakran keresik a jobb életkörülményeket és a biztonságosabb társadalmi környezetet. Azokban az országokban, ahol az oktatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés korlátozott vagy a nemek közötti egyenlőtlenség magas, gyakran jelentős a migráció. Például a nők számára kedvezőtlen társadalmi környezet vagy a fiatalok számára korlátozott oktatási lehetőségek is kiváltó okai lehetnek a migrációnak (Castles–De Haas–Miller 2019). A migráció okainak kezelése érdekében fontos az oktatási és egészségügyi rendszerek fejlesztése a kibocsátó országokban. Az Európai Unió és az ENSZ is támogat oktatási projekteket olyan régiókban, mint Észak-Afrika és a Közel-Kelet, hogy hosszú távon mérsékelje a migrációs nyomást (OECD 2019).

A klímaváltozás egyre nagyobb szerepet játszik a migrációban, különösen azokban a régiókban, ahol a természeti katasztrófák, a szárazság, az áradások vagy a tengerszint-emelkedés miatt az emberek kénytelenek elhagyni lakhelyüket. A környezeti változások, mint például az elsivatagosodás, a vízhiány és az extrém időjárási jelenségek, több millió embert kényszerítenek arra, hogy elvándoroljanak. Például a Száhel-övezet országai komoly klímaváltozási hatásokkal küzdenek, amelyek szoros összefüggésben állnak a migrációval (Ionesco et al. 2016). A nemzetközi közösség egyre több erőforrást szentel a klímaváltozás elleni harcnak és a környezeti migráció okainak kezelésére. Az ENSZ Klímaváltozási Kormányközi Testülete (IPCC) szerint a globális klímaváltozás kezelése és a fenntartható fejlődési programok végrehajtása segíthet a migrációs nyomás csökkentésében (URL13).

Magyarország, mint az Európai Unió tagállama és közép-európai ország, sajátos pozíciót foglal el a migráció okainak kezelésében. Az ország megközelítése többértű, magában foglalva uniós, regionális és bilaterális kezdeményezéseket. A magyar tudományos közösség jelentősen hozzájárul e terület kutatásához és a szakpolitikai javaslatok kidolgozásához. Magyarország

aktívan részt vesz az EU azon kezdeményezéseiben, amelyek a migráció gazdasági és politikai okainak kezelésére irányulnak. Az ország szerepvállalása az EU külső határainak védelmében kulcsfontosságú, ugyanakkor hangsúlyos a származási országokban történő gazdaságfejlesztés fontossága is (Simonovits et al. 2016). Országunk részt vesz nemzetközi fejlesztési együttműködési programokban, többek között fontos az afrikai szerepvállalás, melyben a magyar kormány "Déli Nyitás" politikája keretében növelte jelenlétét, ami közvetetten hozzájárulhat a migrációs nyomás csökkentéséhez (Solymári–Tarrósy 2021). 2015 előtt Magyarország migrációs politikája nagyrészt összhangban volt az EU irányelveivel. Részt vett a közös európai menekültügyi rendszerben, és a menedékkérők befogadása és elbírálása a nemzetközi normáknak megfelelően történt. A 2015-ös migrációs válság során Magyarország jelentős nyomás alá került, mivel az ország a balkáni migrációs útvonal egyik fő belépési pontjává vált az EU-ba. Ebben az időszakban naponta több ezer ember lépte át a magyar határt, ami azonnali és drasztikus intézkedésekre késztette a kormányt. Magyarország migrációs politikája 2015 után azonban jelentős mértékben eltávolodott az EU közös megközelítésétől, és a "biztonságiasítás" (securitization) irányába mozdult el. Ez a megközelítés prioritásként kezeli a határvédelmet és az illegális migráció megakadályozását, gyakran a menedékkérők jogainak és a nemzetközi kötelezettségvállalások rovására. Magyarország tehát többértű megközelítést alkalmaz a migráció okainak kezelésében, amely magában foglalja az uniós kezdeményezésekben való részvételt, a nemzeti szintű intézkedéseket és a regionális együttműködést.

Legális útvonalak bővítése

Az egyik legfontosabb alternatíva a legális migrációs útvonalak bővítése, amely jelentős mértékben csökkentheti az illegális migrációt, valamint az embercsempészet és az ahhoz kapcsolódó bűnözés kockázatát. Az ilyen csatornák biztosítása nem csupán a migránsok biztonságos és rendezett elhelyezkedését segíti elő, hanem hozzájárul a befogadó országok munkaerőpiacának stabilitásához is, mivel a gazdasági növekedés fenntartása is elősegíthető (Castles–De Haas–Miller 2019). A legális bevándorlási csatornák jobban támogatják a migránsok integrációját, mivel ezekben az esetekben a fogadó társadalmak felkészültebben fogadják az új érkezőket, és megfelelő programokat dolgoznak ki a munkaerőpiaci és nyelvi integráció támogatására (OECD 2020). A legális migráció lehetőségei javíthatják a migránsok jogi helyzetét és csökkenthetik a kihasználás kockázatát, amely gyakran fenyegeti az illegális migránsokat.

Ezenkívül lehetőséget adhat a menekültek számára, hogy biztonságos útvonalakon jussanak el az országokba, minimalizálva az embercsempészet és az emberkereskedelem kockázatát (URL14). A legális migrációs útvonalak bővítése megköveteli a migrációs politikák reformját, beleértve a nemzetközi együttműködés erősítését és a nemzeti jogszabályok harmonizálását (De Haas et al. 2019). A legális migrációs útvonalak hatékony működtetése csak nemzetközi együttműködéssel érhető el. A regionális és globális keretek megteremtése alapvető fontosságú annak érdekében, hogy a legális migráció fenntartható és átlátható legyen. Az EU több programot is indított, amelyek célja a legális migráció bővítése és a munkaerőpiac szükségleteinek kielégítése. Például az „EU Blue Card” lehetőséget nyújt a magasan képzett szakemberek számára, hogy legálisan dolgozhassanak és élhessenek az EU-ban (URL15). A legális migrációs útvonalak bővítése lehetőséget kínál arra, hogy a fogadó országok jobban alkalmazkodjanak a munkaerőpiac dinamikus szükségleteihez. Az öregedő népességgel és a munkaerő hiányával küzdő országok számára a migráció stratégiai jelentőségű lehet. A legális migráció lehetőséget nyújt a gazdaságilag aktív korú emberek bevonására, különösen olyan szektorokban, mint az egészségügy, az építőipar vagy az informatika, ahol jelentős a munkaerőhiány (Ruhs–Martin 2017). Például Németország 2020-ban hozott új bevándorlási törvénye, amely megkönnyíti a szakképzett munkaerő beáramlását, egy válasz erre a kihívásra (Kolb 2008). A legális migráció lehetővé teszi a migránsok számára, hogy stabil és jól fizetett állásokat találjanak, ami növeli a hazautalások mennyiségét. Ezek az utalások kulcsfontosságú szerepet játszanak a kibocsátó országok gazdasági fejlődésében, stabilitásában, és csökkenthetik a további migrációs nyomást. A legális migrációs útvonalak bővítése a célszországok politikai stabilitása szempontjából is fontos. Ezen útvonalak kiszélesítése hozzájárulhat a bevándorlással kapcsolatos negatív közvélemény mérsékléséhez és az illegális migráció elleni küzdelemhez. A kutatások kimutatták, hogy a legális migrációs lehetőségek bővítése segíthet az illegális migráció visszaszorításában. Ha a potenciális migránsok legális csatornákhöz férhetnek hozzá, kevésbé lesznek hajlandók kockázatos és illegális módszerekhez folyamodni (Clemens–Gough 2018). A legális migrációs útvonalak bővítését gyakran ellenállás övezi a politikai spektrum konzervatívabb oldaláról, mivel a bevándorlás kulturális és társadalmi változásokkal is járhat, ami aggodalmat vált ki a választók egy részében (Castles 2004). Ennek megfelelően fontos a közvélemény tudatos formálása, hogy a legális migráció előnyeit hangsúlyozzák. A legális migrációs útvonalak nemcsak gazdasági szempontból

hasznosak, hanem humanitárius és társadalmi dimenziókban is jelentős szerepet játszanak. A legális migráció lehetőséget adhat a menedékkérők számára is, hogy biztonságos és szabályozott úton jussanak be a célországokba. A legális bevándorlási csatornák jobban támogatják a migránsok integrációját, mivel ezekben az esetekben a fogadó társadalmak felkészültebben fogadják az új érkezőket, és megfelelő programokat dolgoznak ki a munkaerőpiaci és nyelvi integráció támogatására (OECD 2020). A legális migráció lehetőségei javíthatják a migránsok jogi helyzetét és csökkenthetik a kihasználás kockázatát, amely gyakran fenyegeti az illegális migránsokat. Ezenkívül lehetőséget adhat a menekültek számára, hogy biztonságos útvonalakon jussanak el az országokba, minimalizálva az embercsempészet és az emberkereskedelem kockázatát (URL14).

Magyarország, mint az Európai Unió tagállama folyamatosan szembesül a migráció kihívásaival. A legális migrációs útvonalak bővítése potenciális megoldást jelenthet számos demográfiai és gazdasági kihívásra, ugyanakkor összetett társadalmi és politikai kérdéseket is felvet. Magyarország sok más európai országhoz hasonlóan előregedő társadalommal és csökkenő népességgel néz szembe. Magyarország népessége 2011 és 2021 között 3%-kal csökkent. Ez a tendencia jelentős kihívásokat jelent a munkaerőpiac és a szociális ellátórendszerek számára (Bálint–Obádovics 2018). A legális migráció bővítése potenciálisan pozitív hatással lehetne a magyar gazdaságra. A bevándorlók gyakran kiegészítik a hazai munkaerőt, különösen olyan szektorokban, ahol munkaerőhiány tapasztalható. Magyarország esetében ez különösen releváns lehet az egészségügyi, IT és mérnöki szektorokban (Borjas 2014). Magyarország migrációs politikája az elmúlt években ugyanakkor szigorúbbá vált. A 2015-ös migrációs válság óta az ország jelentősen korlátozta a bevándorlást. Az EU-s tagság kötelezettségei és a gazdasági szükségletek azonban új megközelítéseket tehetnek szükségessé.

A legális migrációs útvonalak bővítése mellett kulcsfontosságú a hatékony integrációs politikák kidolgozása. Hárs (2018) hangsúlyozza, hogy a sikeres integráció nemcsak a bevándorlók, de a befogadó társadalom számára is előnyös lehet. Az integráció sikere azonban nagymértékben függ attól, hogy a bevándorlók rendelkeznek-e megfelelő képzettséggel és piacképes szakmai tapasztalattal, valamint attól, hogy a társadalom mennyire nyitott befogadásukra.

Befogadó társadalmak támogatása

A befogadó társadalmak támogatása központi szerepet játszik egy fenntartható migrációs politika kialakításában. Ahhoz, hogy a migránsok sikeresen

beilleszkedjenek, a befogadó országoknak szociális, gazdasági és kulturális támogatásra van szükségük, amely lehetővé teszi a migránsok integrációját és a társadalmi kohézió fenntartását (Papademetriou–Benton 2016). Az integráció sikeressége hosszú távon pozitív hatással lehet a társadalmi és gazdasági stabilitásra, mivel elősegíti a közösségek közötti kölcsönös megértést és együttműködést, csökkentve a diszkrimináció és a társadalmi feszültségek kockázatát (OECD 2019). Az integrált közösségek elősegítik a migránsok és a helyiek közötti kapcsolatokat, ami a kölcsönös megértés és együttműködés erősödéséhez vezet. Ez a társadalmi kohézió hozzájárulhat ahhoz, hogy a migránsok ne csak munkavállalóként, hanem a közösség aktív tagjaiként is részt vegyenek, növelve a helyi gazdaság termelékenységét és innovációs képességét.

A befogadó társadalom olyan közösséget jelent, amely nyitott a sokszínűsége, támogatja a különböző háttérű emberek integrációját, és aktívan dolgozik a diszkrimináció és kirekesztés ellen. A befogadó társadalom nem csak a bevándorlók alkalmazkodását jelenti, hanem a befogadó közösség nyitottságát és rugalmasságát is (Örkény–Székelyi 2009).

A befogadó társadalmak kialakítása és fenntartása érdekében a kormányzatok különböző politikai és társadalmi intézkedéseket hoznak. Ezek közé tartoznak a munkaerőpiaci és oktatási intézkedések, a társadalmi befogadást elősegítő programok, valamint a diszkrimináció elleni küzdelem. Az egyik legfontosabb terület a migránsok munkaerőpiaci integrációja. A megfelelő képzések, nyelvtanulási programok és a munkaerőpiaci hozzáférés javítása kulcsfontosságúak a migránsok sikeres beilleszkedése szempontjából. Az Európai Unió különböző programokkal támogatja a migránsok foglalkoztatását és integrációját a munkaerőpiacon (URL16). Az oktatás kritikus szerepet játszik a fiatal migránsok hosszú távú integrációjában. Az oktatási rendszerek fejlesztése, különösen a nyelvi és kulturális különbségeket kezelő programok bevezetése fontos az egyenlő esélyek biztosításában. Az UNESCO adatai szerint az oktatáshoz való hozzáférés elősegíti a társadalmi mobilitást és a hosszú távú integrációt (URL17). A társadalmi befogadást elősegítő programok célja, hogy a befogadó társadalom nyitott és toleráns legyen a különböző kultúrákból érkező emberekkel szemben. Ezek a programok magukban foglalják a diszkrimináció elleni küzdelmet, a kulturális érzékenyítést, valamint a helyi közösségek és a migránsok közötti interakciók elősegítését.

Az elmúlt években Európában és világszerte egyre nagyobb mértékben jelent meg a populizmus, amely gyakran a migráció ellen irányul. A migránsokkal szembeni előítéletek és a politikai narratívák

megnehezíthetik az integrációt és növelhetik a társadalmi feszültségeket (Triandafyllidou 2018). Az elmúlt években a migrációs kérdések erősen átpolitizálódtak Magyarországon, ami gyakran negatívan hatott a befogadó attitűdök kialakulására. Magyarországon az elmúlt években növekedett az idegenellenesség (Simonovits et al. 2016). A TÁRKI 2009-es felmérése szerint a magyar társadalom jelentős része elutasító a bevándorlókkal szemben, ami kihívást jelent a befogadó társadalom kialakításában. Magyarországon hiányos az integrációt támogató infrastruktúra, ami gátolja a bevándorlók és a kisebbségi csoportok társadalmi beilleszkedését.

A nyelvoktatás, mint alapvető eszköz a kultúrák közötti kommunikáció elősegítésére, kulcsfontosságú ahhoz, hogy a bevándorlók könnyebben eligibilisek legyenek a munkaerőpiacon. Az olyan programok, amelyek a munkaerőpiaci integrációt segítik, mint például a szakképzések vagy a munkahelyi gyakorlatok, szintén elengedhetetlenek. Ezen túlmenően a kulturális mediáció, amely lehetővé teszi a különböző háttérrel rendelkező emberek közötti megértést és együttműködést, szintén alulfejlett (URL18). A civil szervezetek, bár az utóbbi években csökkent mozgásterük, még mindig nélkülözhetetlen szereplői a befogadó társadalom építésének. Ezek a szervezetek helyi szinten gyakran olyan programokat és kezdeményezéseket indítanak, amelyek közvetlenül reagálnak a közösségek igényeire, és segítik a bevándorlók integrációját. A helyi szintű aktivitás lehetőséget ad arra, hogy a közvetlen tapasztalatok és a helyi kultúra szempontjából releváns programok jöjjenek létre (Nicholls 2013). Budapest és más városok kerületei is aktívan dolgoznak a befogadó közösségek kialakításán, amelyek gyakran sikeresebbek, mint a nemzeti szinten indított programok. A helyi kezdeményezések rugalmassága és közvetlensége lehetővé teszi a gyorsabb reagálást a helyi szükségletekre, miközben erősíti a közösségek összetartását (Keresztély et al. 2018). A munkaerőpiaci integráció kulcsfontosságú a befogadó társadalom kialakításában. A munkahelyi sokszínűség támogatása nemcsak a gazdasági teljesítmény növelését segíti elő, hanem hozzájárul a társadalmi attitűdök javulásához is. Ha a munkaadók elismerik a bevándorlók készségeit és tapasztalatait az nemcsak a bevándorlók önbecsülését növeli, hanem a társadalmi együttélés minőségét is javítja, elősegítve a társadalmi kohéziót (Hárs 2018).

Nemzetközi szolidaritás és együttműködés

A nemzetközi szolidaritás és együttműködés olyan alapelvek, amelyek nemcsak a globális politikai és gazdasági viszonyokban játszanak kulcsfontosságú

szerepet, hanem a nemzetközi jog és a nemzetközi kapcsolatok tudományos megközelítéseiben is kiemelt helyet foglalnak el. Ezek az elvek különösen fontosak a globális kihívások, mint a migráció, a klímaváltozás, a szegénység és az egészségügyi válságok kezelése szempontjából. A nemzetközi szolidaritás és együttműködés interdiszciplináris megközelítést kíván, amely a nemzetközi jog, a politikatudomány, a közgazdaságtan és a globális kormányzás területeire egyaránt kiterjed. A nemzetközi szolidaritás olyan elv, amely a különböző államok, nemzetek és nemzetközi szervezetek közötti kölcsönös támogatáson és együttműködésen alapul, különös tekintettel a közös problémák és kihívások kezelésére. A szolidaritás elve különösen fontos a nemzetközi fejlesztési együttműködés és a humanitárius segítségnyújtás terén, ahol az erősebb gazdaságok és fejlett országok anyagi és technikai támogatással segítik a gyengébb és sérülékenyebb országokat (Tomuschat 2014).

Történelmileg a nemzetközi szolidaritás fogalma a nemzetközi munkásmozgalom és a dekolonizációs folyamatok során nyert teret. Az ENSZ Alapokmánya (1945) (URL19) egyik központi elve is a nemzetközi együttműködés és a népek közötti szolidaritás volt, amelyet az ENSZ különböző intézményei, például az UNESCO, a WHO és az UNHCR napjainkig képviselnek.

A szolidaritás jelentősége különösen a fejlődő országok támogatásában, a globális gazdasági egyenlőtlenségek csökkentésében, valamint a humanitárius katasztrófák és konfliktusok kezelésében nyilvánul meg. Például az ENSZ Fenntartható Fejlesztési Céljai is olyan globális megközelítést követnek, amelyben a fejlett és fejlődő országok közötti szolidaritás és együttműködés kulcsszerepet kap (Kardos 2012). A nemzetközi együttműködés fogalma arra utal, hogy az államok, nemzetközi szervezetek és nem állami szereplők közösen dolgoznak globális problémák megoldásán, olyan területeken, mint a klímaváltozás, a nemzetközi migráció, a biztonságpolitika és az egészségügy. A globalizáció folyamata felgyorsította az államok közötti kölcsönös függőség növekedését, amely a nemzetközi együttműködés elmélyüléséhez vezetett (Keohane–Nye 1973). Az Éghajlatváltozásról szóló Párizsi Megállapodás (URL20) egy meghatározó példa a nemzetközi együttműködésre, amelynek célja a globális felmelegedés korlátozása és a károsanyag-kibocsátás csökkentése. Az egyezmény aláírói közös célokat tűztek ki annak érdekében, hogy a Föld átlaghőmérsékletének emelkedése ne haladja meg az iparosodás előtti szinthez képest a 2 Celsius fokot, sőt, ahol lehetséges, 1,5 fok alatt maradjon. A COVID-19 világjárvány rámutatott arra, hogy az államok közötti koordináció és együttműködés

elengedhetetlen a globális egészségügyi válságok kezeléséhez. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) központi szerepet játszott a világjárványra adott globális válasz koordinálásában, a vakcinákhoz való hozzáférés biztosításában és a járványügyi szabályok egyeztetésében (Paltiel et al. 2020).

A migráció globális jelenség, amely összekapcsolja a kibocsátó, tranzit és célországokat. A migrációs kihívások kezelése szintén nemzetközi együttműködést kíván. Az ENSZ Globális Migrációs Paktuma (2018) (URL21) például célul tűzte ki a biztonságos, rendezett és szabályos migráció előmozdítását, és hangsúlyozta a közös felelősségvállalás fontosságát. Az ENSZ Globális Migrációs Paktuma kiemeli a legális migráció támogatását és a migránsok jogainak védelmét. Ez a paktum alapot adhat a nemzetközi együttműködés szorosabbá tételére a migráció kezelésében. Átfogó keretet biztosít a migráció globális kezelésére, kiemelve a legális migráció támogatását és a migránsok jogainak védelmét. A paktum 23 célkitűzést fogalmaz meg, amelyek együttesen egy holisztikus megközelítést kínálnak a migráció komplex kihívásainak kezelésére. A dokumentum egyik kulcsfontosságú aspektusa, hogy hangsúlyozza a biztonságos, rendezett és szabályos migráció fontosságát. A paktum rámutat, hogy a jól kezelt migráció pozitív hatással lehet mind a küldő, mind a fogadó országokra (Clemens 2011). A paktum által szorgalmazott nemzetközi együttműködés szorosabbá tétele a migráció kezelésében összhangban van a globalizált világ realitásaival. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a paktum nem kötelező érvényű jogi dokumentum, hanem egy politikai keretrendszer. Ez azt jelenti, hogy a tényleges végrehajtás nagymértékben függ az egyes országok politikai akaratától és kapacitásától (Newland 2018).

Az Európai Unió különösen fontos szereplője a nemzetközi szolidaritás és együttműködés megvalósításának, mind a belső, mind a külső politikáiban. Az EU külpolitikájának egyik fő célkitűzése a fejlődő országok támogatása a gazdasági fejlődés, az emberi jogok védelme és a demokrácia előmozdítása érdekében. Az EU közös fejlesztési politikája kiemelt figyelmet fordít a globális szegénység felszámolására és a fenntartható fejlődés előmozdítására, különösen az afrikai, karibi és csendes-óceáni országok régióiban (URL22).

Bár a nemzetközi szolidaritás és együttműködés alapelvei széleskörű támogatást élveznek, számos kritika is felmerül. Egyes kritikusok rámutatnak arra, hogy a nemzetközi szolidaritás gyakran egyenlőtlen viszonyokat tükröz, ahol a fejlett országok feltételekhez kötik a segítségnyújtást, ami politikai és gazdasági befolyásuk növelését szolgálhatja (Escobar 2011). Emellett a nemzetközi együttműködés gyakran függ az

egyes országok belpolitikai érdekeitől, ami akadályozhatja a hosszú távú, fenntartható megoldások kialakítását. A nemzetközi szolidaritás és együttműködés kulcsszerepet játszanak a globális problémák kezelésében. Az államok közötti kölcsönös támogatás és koordináció nélkülözhetetlen a világméretű kihívások - mint például a migráció, a klímaváltozás vagy a globális egészségügyi válságok - hatékony megoldásához. Ugyanakkor fontos, hogy ezen elveket ne csak elméletben, hanem gyakorlatban is alkalmazzák, biztosítva, hogy minden résztvevő egyenlő félként vegyen részt a globális döntéshozatali folyamatokban.

A nemzetközi szolidaritás és együttműködés Magyarországon elsősorban az Európai Unió (EU) tagságának révén valósul meg. Az EU tagság nemcsak politikai és gazdasági előnyöket biztosít, hanem lehetőséget ad Magyarországnak számára, hogy aktívan részt vegyen a globális problémák kezelésében. Az EU-s források, amelyek fejlesztési és humanitárius célokra állnak rendelkezésre, kulcsszerepet játszanak az ország nemzetközi szolidaritási törekvéseiben. A Magyarország által igénybe vett EU-s források jelentős része a kohéziós és fejlesztési politikák keretein belül kerül felhasználásra. Ezek a források különösen fontosak a gazdasági fejlődés elősegítése és a szociális egyenlőtlenségek csökkentése szempontjából. Az EU támogatásai lehetővé teszik, hogy Magyarország fejlessze infrastruktúráját, javítsa közszolgáltatásait és támogassa a hátrányos helyzetű csoportokat (Medve-Bálint 2016). Ezen túlmenően, az EU számos humanitárius programot indított, amelyek célja a migrációs válságok kezelése és a klímaváltozás hatásainak mérséklése. Magyarország részt vesz ezekben a kezdeményezésekben, hozzájárulva a közös európai válaszhoz a globális kihívásokra (Gieed-Pap 2017). Magyarország az ENSZ keretein belül is aktív szereplő a nemzetközi szolidaritás és együttműködés terén. Az ENSZ Fenntartható Fejlesztési Céljai (SDG-k) keretében Magyarország vállalta, hogy hozzájárul a globális szegénység csökkentéséhez, az éhezés felszámolásához és a klímaváltozás elleni küzdelemhez. ENSZ-tagállamként Magyarország részt vesz különféle fórumokon, ahol a globális kihívásokat, például a migrációt és a klímaváltozást vitatják meg, és aktívan dolgozik az együttműködés javításán más országokkal (Kőrösi 2015). A migrációs válságok kezelésében Magyarország különös figyelmet fordít a közös európai politikákra és a nemzetközi normák betartására. A migráció nemcsak Magyarországot, hanem az egész EU-t érintő komplex jelenség, amelynek kezelése szolidaritást és együttműködést igényel. A klímaváltozás elleni küzdelem szintén fontos terület, amelyben Magyarország az EU által kijelölt célokat

támogatja, beleértve a fenntartható fejlődés előmozdítását és a környezeti fenntarthatóság javítását (Hollifield 2004). Magyarország tehát a nemzetközi szolidaritás és együttműködés keretein belül az EU tagság révén aktívan részt vesz a globális kihívások kezelésében. Az EU-s források és az ENSZ keretein belüli együttműködés lehetőséget ad a fejlődésre, a humanitárius segítségnyújtásra és a migrációs válságok kezelésére, ezáltal hozzájárulva a fenntartható fejlődéshez és a globális szolidaritáshoz.

Záró gondolatok

A történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy a migráció szabályozása nem csupán a nemzetek belügye, hanem globális kihívás, amelyhez rugalmas és fenntartható megoldásokra van szükség. A migrációs externalizáció ezért is egy összetett és sokrétű jelenség, amely a nemzetközi kapcsolatok, a migrációkutatás, az emberi jogok és a globális politikai gazdaság tanulmányozása során értelmezhető. Miközben a fejlett országok számára rövid távú megoldást jelenthet a migrációs nyomás kezelésére, hosszú távon sok esetben nem hatékony sőt, újabb kihívásokat teremt. A nemzetközi közösségnek ezért átfogó, hosszú távú megoldásokat kell keresnie, amelyek figyelembe veszik a migráció alapvető okait. Ahelyett, hogy a problémát egymásra hárítanánk, a nemzetközi közösségnek közösen kell kidolgoznia olyan megoldásokat, amelyek mind a migránsok, mind a befogadó társadalmak érdekeit szolgálják. Ilyen alternatívák lehetnek a nemzetközi együttműködés erősítése, a legális migrációs útvonalak bővítése, a migráció okainak kezelése (pl. háborúk, klímaváltozás, gazdasági egyenlőtlenségek) és a befogadó társadalmak támogatása.

A migráció externalizációjának jövője összetett és sokrétű kihívásokat tartogat, amelyek átfogó és fenntartható megoldásokat igényelnek. Az elemzés rávilágít arra, hogy bár az externalizáció rövid távon hatékonynak tűnhet a migrációs nyomás csökkentésében, hosszú távon számos problémát vet fel. A jövőbeli migrációs trendek alakulását számos tényező befolyásolja, köztük a klímaváltozás, a gazdasági egyenlőtlenségek növekedése, a konfliktusok és a politikai instabilitás. Ezek a tényezők valószínűleg továbbra is jelentős migrációs nyomást fognak generálni, ami szükségessé teszi a komplex és többoldalú megközelítéseket.

Az externalizáció alternatívájaként megállapításaim alapján négy fő irányvonal rajzolódik ki;

1. A legális migrációs útvonalak bővítése

Ez a megközelítés csökkentheti az illegális migrációt és az embercsempészetet, miközben elősegíti a

migránsok integrációját és a befogadó országok munkaerőpiaci igényeinek kielégítését.

2. A migráció okainak kezelése

A kibocsátó országokban történő gazdasági fejlesztés, politikai stabilizáció és a klímaváltozás hatásainak mérséklése kulcsfontosságú a migrációs nyomás hosszú távú csökkentésében.

3. A befogadó társadalmak támogatása

Az integráció sikeressége nagyban függ a befogadó közösségek nyitottságától és a hatékony integrációs politikáktól, beleértve a munkaerőpiaci és oktatási intézkedéseket.

4. Nemzetközi szolidaritás és együttműködés

A migráció globális jellege miatt elengedhetetlen a nemzetközi kooperáció és a felelősségmegosztás.

Az externalizáció központi jelentőségű a mai globális migrációs politikában, azonban számos kihívással és ellentmondással jár. Gazdasági függőségek, politikai instabilitás és társadalmi konfliktusok kísérhetik, amelyek a migráció kezelésének újragondolását igénylik. A 21. században a migráció továbbra is meghatározó globális jelenség marad, amelyre a nemzetállamoknak és a nemzetközi szervezeteknek folyamatosan reagálniuk kell. Az éghajlatváltozás, a fegyveres konfliktusok és a globális gazdasági egyenlőtlenségek előrejelzések szerint tovább fogják növelni a migrációs nyomást. Ezért a migrációs politika formálása egyre inkább nemzetközi együttműködést igényel, és fontos szerep jut az olyan szervezeteknek, mint az ENSZ és az Európai Unió. Az externalizáció nem tekinthető végső megoldásnak, hanem inkább egy átmeneti eszköznek, amely további fejlesztéseket és alternatív megoldásokat igényel. A sikeres migrációs politika kulcsa a rugalmasság és az adaptivitás lesz, amely képes egyensúlyt teremteni a nemzeti érdekek, a humanitárius kötelezettségek és a nemzetközi együttműködés között. A jövőbeli migrációs politikáknak és gyakorlatoknak figyelembe kell venniük a migráció multidimenzióális természetét, és törekedniük kell olyan megoldásokra, amelyek mind a migránsok, mind a befogadó társadalmak érdekeit szolgálják, miközben hozzájárulnak a globális fejlődéshez és stabilitáshoz.

Magyarország esetében különösen fontos kiemelni az EU-tagságból eredő lehetőségeket és kötelezettségeket, valamint az ország sajátos geopolitikai helyzetét. A 2015-ös migrációs válság óta Magyarország migrációs politikája jelentősen megváltozott, ami kihívásokat jelent az EU-s normákkal és a nemzetközi kötelezettségvállalásokkal való összhang tekintetében. A jövőben várhatóan növekedni fog a nyomás a legális migrációs csatornák bővítésére és a kibocsátó országokkal való szorosabb együttműködésre.

Irodalomjegyzék

- Achilli, L. (2016) Irregular migration to the EU and human smuggling in the Mediterranean: the nexus between organized crime and irregular migration. IEMed (ed.) *IEMed Mediterranean yearbook 2016: mobility and refugee crisis in the Mediterranean*. IEMed: Barcelona. pp. 98-103.
- Ager, A.–Strang, A. (2008) Understanding integration: A conceptual framework. *J. Refugee Stud.*, 21. p. 166.
- Baldwin-Edwards, M.–Blitz, B. K.–Crawley, H. (2019) The politics of evidence-based policy in Europe's 'migration crisis'. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(12). pp. 2139–2155.
- Bálint, L.–Obádovics, C. (2018) Internal migration. *Demographic portrait of Hungary*, pp. 217–235.
- Bettini, G. (2017) Where next? Climate change, migration, and the (bio) politics of adaptation. *Global Policy*, 8. pp. 33-39.
- Betts, A.–Milner, J. (2019) Governance of the Global Refugee Regime.
- Betts, A.–Collier, P. (2017) *Refuge. Transforming a Broken Refugee System*. Allen Lane: London, UK.
- Betts, A. (2013) *Survival migration: Failed governance and the crisis of displacement*. Cornell University Press.
- Betts, A. (ed.). (2011) *Global migration governance*. Oxford University Press.
- Bigo, D. (2002) Security and immigration: Toward a critique of the governmentality of unease. *Alternatives*, 27(1_suppl). pp. 63-92.
- Bigo, D.–Jeandesboz, J.–Martin-Maze, M.–Ragazzi, F. (2014) *Review of Security Measures in the 7th Research Framework Programme FP7 2007-2013*. Brussels: European Parliament.
- Blackmore, R.–Boyle, J. A.–Fazel, M.–Ranasinha, S.–Gray, K. M.–Fitzgerald, G.–Gibson-Helm, M. (2020) The prevalence of mental illness in refugees and asylum seekers: A systematic review and meta-analysis. *PLoS Medicine*, 17(9). e1003337.
- Borjas, G. J. (2014) *Immigration Economics*. Harvard University Press.
- Boswell, C. (2003) The 'external dimension' of EU immigration and asylum policy. *International Affairs*, 79(3). pp. 619-638.
- Brubaker, R. (2006) *Ethnicity without groups*. Harvard University Press.
- Castles, S. (2004) The factors that make and unmake migration policies 1. *International Migration Review*, 38(3). pp. 852-884.
- Castles, S.–De Haas, H.–Miller, M. J. (2019) *The age of migration: International population movements in the modern world*. Bloomsbury Publishing.
- Charity, B. (1994) *Beyond Charity: International Cooperation and the Global Refugee Crisis*. By.
- Clemens, M.–Gough, K. (2018) *Can regular migration channels reduce irregular migration? Lessons for Europe from the United States*.
- Clemens, M. A. (2011) Economics and emigration: Trillion-dollar bills on the sidewalk? *Journal of Economic Perspectives*, 25(3). pp. 83-106.
- Crawley, H.–Skeparis, D. (2018) Refugees, migrants, neither, both: Categorical fetishism and the politics of bounding in Europe's 'migration crisis'. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(1). pp. 48-64.
- Collett, E. (2016) The paradox of the EU-Turkey refugee deal. *Migration Policy Institute*.
- Czaika, M.–De Haas, H. (2014) The globalization of migration: Has the world become more migratory? *International Migration Review*, 48(2). pp. 283-323.
- Czaika, M.–De Haas, H. (2011) The effectiveness of immigration policies: A conceptual review of empirical evidence.
- De Genova, N. (ed.) (2017) *The borders of "Europe": Autonomy of migration, tactics of bordering*. Duke University Press.
- De Haas, H.–Castles, S.–Miller, M. J. (2019) *The age of migration: International population movements in the modern world*. Bloomsbury Publishing.
- Dumont, G. F. (2009) The Berlin Wall: Life, Death and the Spatial Heritage of Berlin. *History Matters*, pp. 1-10.
- Dumont, J. C.–Lemaître, G. (2005) Counting immigrants and expatriates in OECD countries: a new perspective.
- Eisenhardt, K. M.–Martin, J. A. (2000) Dynamic capabilities: what are they? *Strategic Management Journal*, 21(10-11). pp. 1105-1121.
- Escobar, A. (2011) *Encountering development: The making and unmaking of the Third World (Vol. 1)*. Princeton University Press.
- Fitzgerald, D. S. (2019) *Refuge beyond reach: How rich democracies repel asylum seekers*. Oxford University Press.
- Forrester, J. W. (1997) Industrial dynamics. *Journal of the Operational Research Society*, 48(10). pp. 1037-1041.
- Frelick, B.–Kysel, I. M.–Podkul, J. (2016) The impact of externalization of migration controls on the rights of asylum seekers and other migrants. *Journal on Migration and Human Security*, 4(4). pp. 190-220.
- Gammeltoft-Hansen, T.–Tan, N. F. (2017) The end of the deterrence paradigm? Future directions for global refugee policy. *Journal on Migration and Human Security*, 5(1). pp. 28-56.

- Gammeltoft-Hansen, T.–Hathaway, J. C. (2014) Non-refoulement in a world of cooperative deterrence. *Colum. J. Transnat'l L.*, 53. p. 235.
- Gammeltoft-Hansen, T. (2011) Access to asylum: international refugee law and the globalisation of migration control (Vol. 77). Cambridge University Press.
- Geddes, A. (2016) The politics of migration and immigration in Europe.
- Geddes, A. (2015) Governing migration from a distance: interactions between climate, migration, and security in the South Mediterranean. *European Security*, 24(3). pp. 473-490.
- Geddes, B. (2004) Authoritarian breakdown. Manuscript. *Department of Political Science, UCLA*.
- Gibble, E. (2024) The “Migrant Protection Protocols”: an Explanation of the Remain in Mexico Program—How the Migrant Protection Protocols Were Carried Out.
- Gield, V.–Pap, N. (2016) The ‘Christian fortress of Hungary’—The anatomy of the migration crisis in Hungary. *Yearbook of Polish European Studies*, (19). pp. 133-150.
- Goodwin-Gill, G. (2016) International refugee law—yesterday, today, but tomorrow? *The Future of Refugee Law?* 1.
- Hansen, R. (2000) *Citizenship and immigration in postwar Britain*. Oxford University Press, USA.
- Hárs, Á. (2018) Növekvő elvándorlás – lehetőségek, remények, munkaerőpiaci hatások. In: *Társadalmi Ríport 2018*. Társi Társadalomkutató Intézet Zrt. Budapest. pp. 81-105.
- Hirschon, R. (ed.) (2003) Crossing the Aegean: an appraisal of the 1923 compulsory population exchange between Greece and Turkey (Vol. 12). Berghahn Books.
- Hoffman, B. (2017) *Inside terrorism*. Columbia University Press.
- Holcomb, T. R.–Hitt, M. A. (2007) Toward a model of strategic outsourcing. *Journal of Operations Management*, 25(2). pp. 464-481.
- Hollifield, J. F. (2004) The emerging migration state 1. *International Migration Review*, 38(3). pp. 885-912.
- Horne, A. (2012) A savage war of peace: Algeria 1954-1962. Pan MacMillan.
- Ionesco, D.–Mokhnacheva, D.–Gemenne, F. (2016) *The atlas of environmental migration*. Routledge.
- Isacson, A.–Meyer, M. (2012) Beyond the border buildup. *Security and Migrants Along the US-Mexico Border*. WOLA, El Colegio de la Frontera Norte.
- ILO (2021) The role of digital labour platforms in transforming the world of work. *World Employment and Social Outlook 2021*.
- Kakabadse, A.–Kakabadse, N. (2005) Outsourcing: current and future trends. *Thunderbird International Business Review*, 47(2). pp. 183-204.
- Kardos, M. (2012) The reflection of good governance in sustainable development strategies. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 58. pp. 1166-1173.
- Keohane, R. O.–Nye Jr, J. S. (1973) Power and interdependence. *Survival*, 15(4). pp. 158-165.
- Keresztély, K.–Scott, J. W.–Virág, T. (2018) Roma communities, urban development and social bordering in the inner city of Budapest. In: *Racialized Bordering Discourses on European Roma*, pp. 31-49. Routledge.
- Kirişçi, K. (2016) Europe's refugee/migrant crisis: can 'illiberal' Turkey save 'liberal Europe' while helping Syrian refugees? EPC Policy Brief, 19 February 2016.
- Kirişçi, K. (2004) Reconciling refugee protection with combating irregular migration: Turkey and the EU. *PERCEPTIONS: Journal of International Affairs*, 9(2). pp. 5-20.
- Klepp, S.–Herbeck, J. (2016) The politics of environmental migration and climate justice in the Pacific region. *Journal of Human Rights and the Environment*, 7(1). pp. 54-73.
- Kolb, H. (2008) Immigration into a non-immigration country: The German experience. Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Koser, K. (2007) International Migration: A Very Short Introduction.
- Kőrösi, C. (2015) Negotiating a common future. What we have learned from the SDGs. *A Planet For Life. Building The Future We Want*, TERI, Delhi, pp. 74-78.
- Lacity, M. C.–Hirschheim, R. (1993) The information systems outsourcing bandwagon. *MIT Sloan Management Review*, 35(1). p. 73.
- Lee, H. L.–Padmanabhan, V.–Whang, S. (1997) *The bullwhip effect in supply chains*.
- Lyon, D. (2007) Surveillance, security and social sorting: emerging research priorities. *International Criminal Justice Review*, 17(3). pp. 161-170.
- Massey, D. S.–Arango, J.–Hugo, G.–Kouaouci, A.–Pellegrino, A.–Taylor, J. E. (1993) Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, pp. 431-466.
- McAdam, J. (2013) Australia and asylum seekers. *International Journal of Refugee Law*, 25(3). pp. 435-448.
- McIvor, R. (2010) *Global services outsourcing*. Cambridge University Press.
- Medve-Bálint, G. (2016) Funds for the wealthy and the politically loyal?: How EU Funds may contribute to increasing regional disparities in East Central

- Europe. In: *EU Cohesion Policy*, pp. 220-240. Routledge.
- Moreno-Lax, V.–Lemberg-Pedersen, M. (2019) Border-induced displacement: The ethical and legal implications of distance-creation through externalization. *Questions of International Law*, 56(1). pp. 5-33.
- Newland, K. (2018) The global compact for safe, orderly and regular migration: An unlikely achievement. *International Journal of Refugee Law*, 30(4). pp. 657-660.
- Nicholls, W. J. (2013) *The DREAMers: How the undocumented youth movement transformed the immigrant rights debate*. Stanford University Press.
- OECD (2019) *International Migration Outlook 2019*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/c3e35eec-en>.
- OECD (2020) *International Migration Outlook 2020*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/ec98f531-en>.
- Örkény, A.–Székelyi, M. (2009) Az idegen Magyarország: Hat migráns csoport összehasonlító elemzése. In: Örkény A.–Székelyi M. (szerk.) *Az idegen Magyarország*. ELTE Eötvös Kiadó - MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete. Budapest. pp. 49-96.
- Paltiel, A. D.–Zheng, A.–Walensky, R. P. (2020) Assessment of SARS-CoV-2 screening strategies to permit the safe reopening of college campuses in the United States. *JAMA Network Open*, 3(7). e2016818-e2016818.
- Papademetriou, D. G.–Benton, M. (2016) *Towards a whole-of-society approach to receiving and settling newcomers in Europe*. Washington, DC: Migration Policy Institute.
- Prahaland, C. K.–Hamel, G. (1990) The Core Competence of the Corporation.
- Quinn, J. B.–Hilmer, F. G. (1994) Strategic outsourcing. *Sloan Management Review*.
- Ratha, D. (2013) The impact of remittances on economic growth and poverty reduction. *Policy Brief*, 8(1). pp. 1-13.
- Ruhs, M.–Martin, P. (2017) Numbers vs. Rights: Trade-Offs and Guest Worker Programs I. In: *Migrants and Rights*, pp. 321-338. Routledge.
- Santos Vara, J.–Pascual Matellán, L. (2021) The externalisation of EU migration policies: the implications arising from the transfer of responsibilities to third countries. In: *The Evolving Nature of EU External Relations Law*, pp. 315-331. TMC Asser Press.
- Sassen, S. (2003) The feminization of survival: Alternative global circuits. In: *Crossing Borders and Shifting Boundaries: Vol. I: Gender on the Move*, pp. 59-77. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Simonovits, B.–Bernát, A.–Szeidl, B.–Sik, E.–Boda, D.–Kertész, A.–Barta, J. (2016) *The social aspects of the 2015 migration crisis in Hungary*. Budapest, TÁRKI Social Research Institute, p. 155.
- Şimşek, D. (2017) Turkey as a “safe third country”? The impacts of the EU-Turkey statement on Syrian refugees in Turkey. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 22(3). pp. 161-182.
- Solymári, D., - Tarrósy, I. (2021) A magyar diplomácia újjászületése Afrikában. Déli nyitási kísérletek a magyar külpolitikában a 19–20. században: fókuszban az 1960–70-es évek= The Rebirth of Hungarian Diplomacy in Africa. Attempts to Southern Opening in Hungarian Foreign Policy in the 19th and 20th Centuries with the Focus on the 1960s and the 1970s. *Külügyi Szemle*, 20(4). pp. 147-183.
- Tálas, P. (2016) A terrorveszélyhelyzet-diskurzus margójára. *Nemzet és Biztonság–Biztonságpolitikai Szemle*, 9(1). pp. 40-47.
- Ther, P. (2022) *The dark side of nation-states: ethnic cleansing in modern Europe*. Berghahn Books.
- Tomuschat, C. (2014) *Human rights: between idealism and realism*. Oxford University Press.
- Triandafyllidou, A. (2018) Globalisation and migration: An introduction. In: *Handbook of migration and globalisation*, pp. 1-14. Edward Elgar Publishing.
- Üstübeci, A. (2019) The impact of externalized migration governance on Turkey: technocratic migration governance and the production of differentiated legal status. *Comparative Migration Studies*, 7(1). pp. 1-18.
- Williamson, O. E. (1981) The economics of organization: The transaction cost approach. *American Journal of Sociology*, 87(3). pp. 548-577.
- Wodak, R. (2015) *The politics of fear: What right-wing populist discourses mean*. Sage.
- Zaiotti, R. (2016) *Externalizing Migration Management: Europe, North America and the spread of remote control practices*. Routledge.

Internetes hivatkozások

- URL1: People on the move; Their rights – our future. <https://fra.europa.eu/en/speech/2023/people-move-their-rights-our-future> [Letöltve: 2024.09.06.].
- URL2: Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) története. <https://www.unhcr.org/hu/about-us/az-unhcr-tortenete-2> [Letöltve: 2024.09.12.].
- URL3: Az 1951-es Genfi menekültügyi Egyezmény.

- <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees> [Letöltve: 2024.09.12.].
- URL4: Az Egyesült Államok Menekültek Segélyezéséről Szóló Törvénye.
<https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-67/pdf/STATUTE-67-Pg400.pdf> [Letöltve: 2024.09.12.].
- URL5: Brit Nemzetközösségi Bevándorlási Törvény 1962.
https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1962/21/pdfs/ukpga_19620021_en.pdf [Letöltve: 2024.09.12.].
- URL6: IOM (2020) *World Migration Report 2020*. International Organization for Migration.
https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf [Letöltve: 2024.09.08.].
- URL7: Global Trends. Forced Displacement In 2019. UNHCR.
<https://www.unhcr.org/media/unhcr-global-trends-2019> [Letöltve: 2024.09.07.].
- URL8: United Nations (2021) *International Migration 2020*. Highlights.
https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesapd_2020_international_migration_highlights.pdf [Letöltve: 2024.09.15.].
- URL9: Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve.
<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/115/oj> [Letöltve: 2024.09.13.].
- URL10: ENSZ. Global Compact for Migration.
<https://www.iom.int/global-compact-migration> [Letöltve: 2024.09.13.].
- URL11: World Economic Forum (2022) *Annual Report 2021-2022*.
https://www3.weforum.org/docs/WEF_Annual_Report_2021_22.pdf [Letöltve: 2024.09.15.].
- URL12: Global Trends. Data and Statistics. UNHCR.
<https://www.unhcr.org/global-trends> [Letöltve: 2025.02.10.].
- URL13: IPCC (2007) *Climate Change 2007: Synthesis Report. Intergovernmental panel on climate change*. World Meteorological Organization, 52. pp. 1-43.
https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/ar4_syr_full_report.pdf [Letöltve: 2025.02.14.].
- URL14: Global Reports 2018. UNHCR.
https://reporting.unhcr.org/sites/default/files/gr2018/pdf/GR2018_English_Full_lowres.pdf?gl=1*rp2s824*_gcl_aw*RoNMLjE3Mjc1MzAxNTcuQ2p3SoNBancwdDYzQmhBVUVpd0EreFArNFdodjh6QWpUd3lWdrVoTIdLY19MR2xaRzNYaFpUbWJQUdJjY1pwTmxpcmVEOEciUEUzZHhSboNMaUFRQXZEXoJ3RQ..*_gcl_au*OTe1NzA3MTAwLjE3Mjc1MzAxNTc.*_rup_aw*RoNMLjE3Mjc1MzAxNTcuQ2p3SoNBancwdDYzQmhBVUVpd0EreFArNFdodjh6QWpUd3lWdrVoTIdLY19MR2xaRzNYaFpUbWJQUdJjY1pwTmxpcmVEOEciUEUzZHhSboNMaUFRQXZEXoJ3RQ..*_rup_ga*NDgoMTcoODk4LjE3Mjc1MzAxNTc.*_rup_ga_EVDQTJ4LMY*MTcyNzY5MzQxMC4zLjEuMTcyNzY5NDI4MS4yMi4wLjA.*_ga*NDgoMTcoODk4LjE3Mjc1MzAxNTc.*_ga_X2YZPJ1XWR*MTcyNzY5MzQxMC4yLjEuMTcyNzY5NDI4MS4yOC4wLjA. [Letöltve: 2024.09.07.].
- URL15: Ismertető az Európai Unióról – *Bevándorlási politika*. Európai Parlament.
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/152/bevandorlasi-politika> [Letöltve: 2024.09.11.].
- URL16: Annual activity reports 2016. European Commission.
https://commission.europa.eu/publications/annual-activity-reports-2016_en [Letöltve: 2024.09.17.].
- URL17: Global Education Monitoring Report 2019. Unesco.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265866> [Letöltve: 2024.09.17.].
- URL18: Tóth, I. Gy. (2009) *Bizalomhiány, normazavarok, igazságtalanságérzet és paternalizmus a magyar társadalom érték szerkezetében*. TÁRKI, Budapest.
https://www.tarki.hu/hu/research/gazdkult/gazdkult_elemzeszaro_toth.pdf [Letöltve: 2024.09.13.].
- URL19: *Preparatory Years: UN Charter History*. United Nations, Peace, dignity and equality on a healthy planet.
<https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un/preparatory-years> [Letöltve: 2024.09.18.].
- URL20: The Paris Agreement. What is the Paris Agreement? United Nations Climate Change.
<https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement> [Letöltve: 2024.09.20.].
- URL21: ENSZ Globális Migrációs Paktum.
<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/nr8/451/99/pdf/nr845199.pdf> [Letöltve: 2024.09.19.].
- URL22: *A globális dimenzió*. Európai Bizottság.
https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/global-dimension_hu [Letöltve: 2024.09.19.].

A beléptetés egy lehetséges technológiája nagy, irreguláris migrációs hullám esetén³

A Possible Entry Technology for Large Migration Wave

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2025.1.2](https://doi.org/10.53793/RV.2025.1.2)

Absztrakt

2015-ben az Európai Unióba (EU) menekültkérelem benyújtása céljából belépni kívánó személyek fogadását intéző technológia megbukott, mert lassú élőerő működtette. A dolgozat egy új technológia koncepcióját vázolja fel, ami számítástechnikán alapul. Ennek számos eleme már ma is létezik. A technológia nagy kapacitással működik.

KULCSSZAVAK: MIGRÁCIÓ, NEMZETKÖZI VÉDELEM, TECHNOLÓGIA, BELÉPTETÉS, KAPACITÁS

Abstract

In 2015, the technology receiving people who wanted to enter the European Union (EU) to apply for asylum failed because it was run by slow living forces. The thesis outlines the concept of a new technology based on IT technologies. Many of its elements already exist today. The technology operates at high capacity.

KEYWORDS: MIGRATION, INTERNATIONAL PROTECTION, TECHNOLOGY, ACCESS, CAPACITY

Bevezetés

Amikor csinálunk valamit, mindig választunk egy módot, ahogy a kívánt célt el akarjuk érni. Műszaki szóhasználatnál a választott módszert technológiának nevezzük. Egy technológia bizonyos körülmények között használható. Ha valami iránt megnő az igény, akkor egy határt elérve az addig használt technológia nem lesz többé képes kielégíteni az igényeket. Ekkor át kell térni egy nagyobb kapacitást biztosító technológiára.

Pontosan ez a jelenség következett be 2015 nagy irreguláris migrációs rohama alkalmával. Kiderült, hogy a 604/2013/EU Rendelet, amit Dublin III rendeletnek is neveznek, jelenlegi megvalósítási módja nem képes lépést tartani az igényekkel. Még nagyobb baj lesz, ha megindul egy ennél is sokkal nagyobb hullám, amit sokan várnak, ha nem is a közeli jövőben, tehát technológiát kell váltani. Célunk egy jövőbeli technológia koncepcióját felvázolni. Ennek sok eleme

már ma is létezik. Természetesen további fejlesztések szükségesek, de kivitelezhetők.

A tárgyalhatóság kedvéért a következő fejezetben néhány fogalmat tisztázunk. Az ezt követő fejezetben folytatódik a jogszabályok elemzése, ahol a menekültstátusz iránti kérelmet tárgyaljuk, majd pontosan megfogalmazzuk, hogy mi is cikkünk célja. Utána felvázolunk egy lehetséges technológiát, amiből látható lesz, hogy melyek azok a műszaki, jogi és egyéb feladatok, amelyeket még el kell végezni. Bemutatjuk, hogy a szakirodalomban és a mérnöki gyakorlatban milyen eszközök állnak már rendelkezésre, ezt követően az eljárás rendjét tárgyaljuk. Az utolsó fejezet néhány további szükséges elemet említ.

³A publikáció másodközlés. Eredeti tanulmány: Vizvári Béla–Takács Szabolcs (2020) A beléptetés egy lehetséges technológiája nagy irreguláris migrációs hullám esetén. Hadtudomány, 2020/1, pp. 67-83. DOI: [10.17047/HADTUD.2020.30.1.67](https://doi.org/10.17047/HADTUD.2020.30.1.67)

A „menekült” és egyéb rokon fogalmak

Egy emberekkel kapcsolatos technológia jogi szabályozáson alapul akkor is, ha ez közvetlenül nem látszik. Amikor egy személy, aki nem valamelyik EU ország polgára, megjelenik az EU egyik tagországának határán és menekültstátuszért folyamodik, a bevándorlási/idegenrendészeti ügyintézőnek azt kell tudni eldönteni az általa előadott bizonyítékok alapján, hogy eleget tesz-e azoknak a feltételeknek, amelyeket az érvényes jogszabályok ehhez megkövetelnek. Nagy irreguláris hullám esetén célszerű, ha ehhez a bevándorlási szakembereknek valamilyen eszközök állnak rendelkezésükre, hogy munkájukat felgyorsíthassák és a felesleges torlódásokat elkerülhessék. Ehhez természetesen szükség van a menekült pontos fogalmára.

A menekültügy jogi szabályozása legalább 1926-ig nyúlik vissza. A folyamatot sok tekintetben az 1951. évi egyezmény 1967-es módosítása zárta le. (URL1) Ezt Magyarországon az 1989. évi 15. törvényerejű rendelet hirdette ki. Ma szinte az egész világon ez a jogszabály határozza meg a menekült fogalmát, jelenleg a 2007. évi LXXX. törvény szabályozza. Ezen törvény alapján a menekült olyan személy, aki „faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, avagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni; vagy aki állampolgársággal nem rendelkezve és korábbi szokásos tartózkodási helyén kívül tartózkodva ilyen események következtében nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem akar oda visszatérni.”

Megjegyzendő, hogy az EU vonatkozó jogszabályainak magyar fordításai bár ismerik a menekült kifejezést, személyre vonatkozóan inkább a nemzetközi védelem alatt álló személyről beszélnek. Ugyanakkor a fordítások a menekültügy szót használják az egész folyamatra, illetve annak szervezetére. Ennek pontos hivatkozását megtalálhatják az 1. cikk 2. bekezdésében. Fontos megjegyezni, hogy az, aki az államhatáron megjelent és nemzetközi védelemért folyamodik, nem számít menekültnek, hanem kérelmezőnek. (URL2) Tehát a jogai egészen mások, mint az olyan személyeké, akik már elnyerték a nemzetközi védelmet.

Végül fontos tudni, hogy a kérelem elutasítása és elfogadása között is vannak még egyéb kategóriák, azonban ezek jelenleg – a technológia alkalmazása vagy megalkotása szempontjából – irrelevánsak. Ezek pontos tartalmát azonban, technológiától függetlenül is nehéz az EU jogszabályaiból meghatározni. A nemzetközi védelmet pozitív elbírálás esetén az EU egy tagállama

adja meg. A védelmet elnyerő személy jogai ebben a tagállamban keletkeznek. Tehát ebben az államban vállalhat munkát, itt jár neki az egészségügyi ellátás, gyermekeinek az iskoláztatás stb. Ez a szabályozás sok buktatót rejt magában, azonban dolgozatunk tárgyának szempontjából ezek nem relevánsak.

A nemzetközi védelem iránti kérelem

A kérelem tartalmával a 2011/95/EU irányelv 4. cikke foglalkozik. (URL3) Ez hosszasan sorolja azokat az információkat és az ezeket igazoló dokumentumokat, amelyek a kérelem elbírálásához szükségesek. Ezen 4. cikk (5) pontja azonban azt tartalmazza, hogy milyen körülmények között maradhat el a dokumentumok benyújtása. Ez az engedmény azért logikus és méltánylandó, mert amikor valaki valóban az életét mentve menekül, nem feltétlenül ér rá dokumentumai összeszedésére és elcsomagolására. Bebizonyosodott, hogy ezzel a szabályozással vissza lehet élni. A dokumentumok eltüntethetők, a kérelmező hamis személyazonosságot adhat meg. Így sem személyazonosságáról, sem szándékairól tudni nem lehet, tehát szükséges a dokumentumok nélkül érkezők alapos vizsgálata. Természetesen a bemutatott dokumentumokkal bírók vizsgálata sem nélkülözhető.

Ennek a helyzetnek az a következménye, hogy a ténylegesen menekülők egy részének esetét szóbeli információ alapján kell megítélni. Ezt a lehetőséget adja meg az említett 4. cikk (5) pontjának b) része, amely az a)-e) részekkel együtt a kérelem szóbeli indoklása kötelező elfogadásának feltételeit írja le:

b) a kérelmező átadta a rendelkezésére álló valamennyi bizonyítékot, és az egyéb jelentős, de hiányzó bizonyítékok vonatkozásában kielégítő magyarázatot adott;

A tartalmi kritériumok közül a legfontosabb a c) rész:

c) megállapítható, hogy a kérelmező állításai logikailag összefüggőek és hihetőek, és nem mondanak ellent a kérelmével kapcsolatban ismert általános és egyedi információknak;

Ezt erősíti az a) és e) rész:

a) a kérelmező láthatóan mindent megtett kérelmének alátámasztása érdekében;

e) általánosságban megállapítható a kérelmező szavahihetősége.

A megoldandó probléma

A 2015-ös év eseményei megmutatták, hogy az EU általában, és benne Magyarország is felkészületlen nagyszámú kérelem rövid időn belüli elbírálására. A későbbiekben az is kiderült, hogy az EU-nak nem csupán váratlanul nagy számú menekült kérelem

befogadására nincs technológiája, de azok kitoloncolására sem, akiknek a kérelmét elutasították. Műszaki nyelven megfogalmazva a megoldandó probléma egy olyan új technológia kifejlesztése, amely képes az átlagos elbírálási időt lényegesen lerövidíteni. Másképpen kifejezve, jelentősen növelni kell a kérelmek elbírálásának kapacitását. Ennek útja csak a (bizonyos szintű) automatizálás lehet.

Fontos kiemelnünk, hogy nem a teljes folyamatot – a beléptetéstől a beilleszkedés végéig – kívánjuk automatizálni. Viszont meggyőződésünk, hogy bizonyos pontokon már most meglévő technológiák felhasználásával, kombinálásával automatizált folyamatok iktathatók be az elbírálás folyamatába.

Ennek jelentősége akkor fog megmutatkozni, ha olyan helyzetben alkalmazzák, amikor naponta több ezer vagy több tízezer kérelmet kellene elbírálni. Gondoljuk meg, hogy mi történik akkor, ha a kérelmek elbírálása nem tart lépést azok benyújtásával, illetve a benyújtási szándékkal. A 2015-ösnél nagyobb hullám esetén a határokon önmagában is jelentős erőt és egyben nemzetbiztonsági kockázatot jelentő nagy tömeg gyűlhet fel. A tömeg olyan akciókba kezdhet, amelyek elhárítása jelentős rendőri és/vagy katonai erőt igényelhet, az elhárítás módja pedig kiszámíthatatlan politikai válságot okozhat. A jelenleginél sokkal hatékonyabb technológia segítségével az ilyen bonyodalmak elkerülhetők.

Vízió az új technológiáról

Ahogy ezt a fentiekben világossá tettük, a beléptetés és a nemzetközi védelem iránti kérelem beadására koncentrálunk. Fontos látni azt is, hogy e két folyamat – bár azonos személyekről szól (aki belép, nemzetközi védelemért folyamodik), maga a technológia ilyen értelemben a gyakorlatban elkülönül egymástól, ti. nem

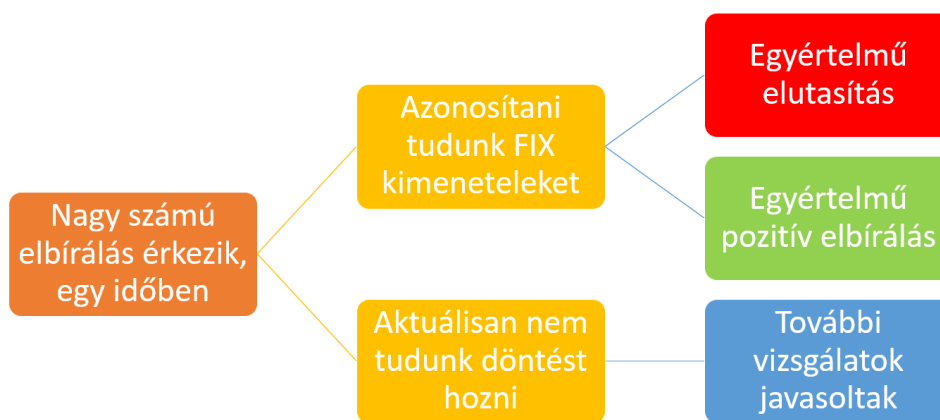
az bírálja vagy vizsgálja a kérelmet, aki beléptet. Sőt: e két terület még fizikailag, logisztikailag, illetve értelemszerűen időben is elkülönül egymástól.

Egyetlen technológiával nem lehet kezelni a tömeges irreguláris vándorlás okait, illetve annak következményeit sem. Hasonlóképpen bonyolult és szerteágazó a befogadottak beillesztése a társadalomba.

Célunk az, hogy olyan technológiát, rendszert mutassunk be a döntéshozóknak, amelyre igaz, hogy:

1. elemei jórészt már jelenleg is rendelkezésre állnak;
2. kellő anyagi ráfordítás mellett adott idő alatt párhuzamosan több igénylő által beadott nemzetközi védelem iránti kérelme vizsgálható;
3. a vizsgálat nyomán az „extrém” esetek kiszűrhetők (itt „extrémnek” nevezzük az egyértelműen menekültnek definiálható és az egyértelműen elutasítandó esetet is, hiszen további vizsgálatoknak nem kell őket feltétlenül alávetni. Ezen azt értjük, hogy technológiai értelemben egy spektrumnak képzelve az eseteket, a spektrum két széle extrémnek tekinthetők, hiszen a spektrum szélén helyezkednek el.);
4. az extrém esetekre vonatkozóan útmutatást tudunk adni a vizsgálatot végző hatóságoknak, hogy a kérelmeket mely pontokon kell tüzetesebben, pontosabban vizsgálni.

Ezzel a technológiával több ponton tudunk segítséget nyújtani. Detektálni lehet már meglévő technológiák jó alkalmazásával és kombinálásával azokat az alanyokat, akiket bizonyosan be lehet engedni további jelentős kockázat nélkül az adott országba. Valamint a meglévő technológiák nagy biztonsággal képesek kiszűrni azokat az alanyokat is, akiket semmilyen formában nem szeretnénk befogadni, mert kérelmük objektív módon elutasítható. A nem egyértelmű eseteknél a rendszer a további vizsgálatok irányára javaslatokat tehet. (1. sz. ábra)

1. sz. ábra: A technológia lehetséges kimenetei

Forrás: Saját szerkesztés

Jelenlegi tudásunk mellett *nem lehet cél 100%-os biztonságú rendszert létrehozni*, hanem csak az, hogy a hatóságok az eljárás eredménye alapján gyorsabban dönthessenek az egyedi esetekben úgy, hogy hibaszázalékuk kisebb legyen.

Ennek érdekében a szakirodalomból vett hasonlaltal, ha a menekültstátusz megítélését és a benne lévő kockázatot úgy tekintjük, mint egy ementáli sajtot, akkor annyi ementáli sajt szeletet szeretnénk egymás mögé állítani, illetve a teljes rendszerben néhány sajt szeletet definiálni az eljárással, hogy a szeleteket végül egymás mögé illesztve ne lehessen rajta átlátni. (URL₄) Ez annyit jelent, hogy a vizsgálat különböző rétegei, esetünkben a különböző kérdéscsoportok, lásd alább, igen nagy valószínűséggel rábukkanjanak a rejtett kockázatra.

Az új technológiáról szóló vízió az, hogy a kérelmező beül egy szeparált fülkébe, ahol egy képernyőn keresztül beszélget egy virtuális vizsgálóbiztossal (úgy lehet elképzelni, mint egy call center fülkéit, egymás mellett). Az automata/virtuális biztos, azaz a számítógép által generált grafika különböző kérdéseket tesz fel azon a nyelven, amelyet a kérelmező kiválasztott. A biztos grafikájának képernyőn megjelenő neve azonos a kérelmező nemével. Alapesetben a vizsgálat ideje nem több fél óránál, de lehet rövidebb is, például, ha a kérelmező ellentmondásokba keveredik.

Az eljárásnak ezen része egy előszűrés. Ebben a szakaszban lehetőségünk van, hogy előre programozott, felolvasott kérdésekkel a vizsgálati alanyok különböző területeken való kockázata szűrhető legyen. (URL₅) Ez azt jelenti, hogy valójában nem szükséges az előszűréshez élőerős vizsgálóbiztos – egyetlen számítógépes program képes számos területen lévő kockázatot szűrni. (URL₆) Amennyiben ezen szűrés alapján a program kockázatot jelez, akkor érdemes élőerős vizsgálóbiztos irányába terelni a kérelmezőt. Fontos látni, hogy egy ilyen rendszer akár arra is lehetőséget ad számunkra, hogy kockázatot jelezzon: az adott kérelmező titkolja személyazonosságát, nem valós adatokat ad meg a hatóságoknak bizonyos kérdésekben. (URL₅)

Míg első esetben a vizsgálóbiztos valójában nem létezik, addig ezen a második ponton már élőerős vizsgálatra van szükség. Azt követően, hogy a technológia az első esetre már készen van, ennek alkalmazása már csak beruházás kérdése, nevezetesen, hogy egy adott belépési ponton hány ilyen fülkét hoznak létre. A fülkék a nap 24 órájában dolgozhatnak. Gyártásuk és számuk megtöbbszörözése már kisebb költséggel jár, mint a szükséges fejlesztés.

Természetesen itt jogos kérdés lehet, hogy milyen jogszabályi feltételek kelljenek e vizsgálatok jogi illetékességi kérdésköreinek tisztázására. Azonban

vegyük észre, hogy ez nem technológiai kérdés. Legalábbis abban az értelemben nem, hogy ez a technológia alkalmazói körére és az eredmények felhasználására vonatkozik – ez szabályozási és nem technológiai kérdés.

A technológia már elérhető elemei

Mit tudunk annak érdekében tenni, hogy a menekültstátusz elbírálását:

- a lehető leggyorsabban
- a lehető legnagyobb biztonsággal
- mindenki számára elfogadható módon rendezni tudjuk?

Ez utóbbi (c) pont) kritérium azért fontos, mert minden elutasítás esetében várható a fellebbezési folyamat, ahol a fellebbezést elbíráló számára is célunk olyan információt biztosítani, aminek alapján meg tudja ítélni a döntéshozatal hátterét, a döntés mögött meghúzódó okokat.

A gyors elbíráláshoz két alapvető elem szükséges. Az egyik a *jól kidolgozott jogi környezet*, mely jól körül határolja a mérlegelendő feladatok összességét. Jelenleg a jogi környezet több ponton is hiányos, miként azt korábban bemutattuk. Azonban technológiák segítségével lehetőségünk van arra, hogy az egyértelműen elbírálható pontokon objektív segítséget nyújtsunk. Ahhoz, hogy megalapozott döntés szülessen, meg kell szüntetni azokat a hiányosságokat, amelyek most meggátolják, hogy az EU országai egységes joggyakorlatot alkalmazzanak. E tekintetben azonban számunkra most csak arra érdemes koncentrálni, hogy egy adott technológia alkalmazására az adott ország jogrendszere megfelelő szabályozást adjon.

A másik alapvető elem az *automatizálás*, hogy amit lehet, emberi erőforrások nélkül, gépi úton végre tudjunk hajtani, és csak ott vonjunk be élőerős pontokat, ahol az valóban szükséges.

A lehető leggyorsabb elbírálás megkívánja, hogy egymással párhuzamosan sok kérelmezőt lehessen kihallgatni. Ez csak automatizálva történhet egy nagyobb hullám esetén.

Szükség van tehát az élő beszéd megértésére. Ez a technológia már ma is létezik. (Shen et al. 2017) Biztosítani kell, hogy létezzék minden olyan nyelven, sőt nyelvjáráson, ami az aktuális kérelem/kérelmek megítélése szempontjából fontos. A nyelvjáráson különösen fontos szerepe van/lehet például az arab nyelv esetében. Mivel a beszéd kétoldalú kommunikáció, szükség van beszéd generálására is. Ez szintén létezik. (Moon 2014) Természetesen a beszéd generálásának a megértéshez hasonlóan minden fontos nyelven és nyelvjáráson működni kell.

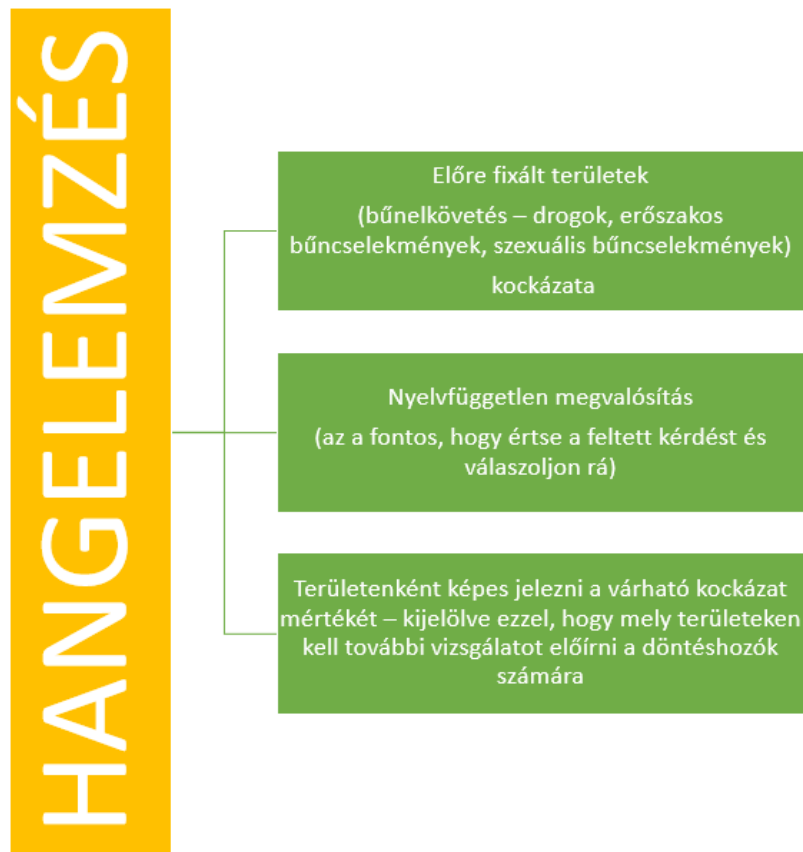
A hangelemzéshez nem szükséges az adott nyelv ismerete. Azonban a válaszok további „tartalomelemzése” is elvégezhető, ahol gépi automatikával az adott nyelv konzisztenciája, adott sajátosságai vizsgálhatók és tesztelhetők. (Lengyelné Molnár 2011) A fentieken azt értjük, hogy a hangelemzés esetében a hangban rejlő, adott téma iránti érzékenység az, ami megjelenik – érzelmi érintettség, töltet. Ennek eredményeként a „fogadó félnek”, tehát a vizsgálatot végzőnek nem kell érteni a vizsgálati alany által szolgáltatott választ (ezért végezheti gép is az ellenőrzést). Ezzel szemben a tartalomelemzés az elmondottak belső konzisztenciáját, logikai felépítését is vizsgálja – ebben az esetben az elmondottak értése, megértése kulcsfontosságú az elbírálás szempontjából. Ebből azonban az is következik, hogy lényegesen időigényesebb, tehát drágább megoldás.

Egy ilyen rendszer segítségével nem csak a téma irányában vett kockázat tesztelhető, hanem például eldönthető, hogy az illető megfelelő (a történetéhez illeszkedő) dialektusban beszél-e. Fontos kiemelni, hogy e technológiák zöme, melyeket idézünk is, elérhető. Ezen a következőt kell érteni:

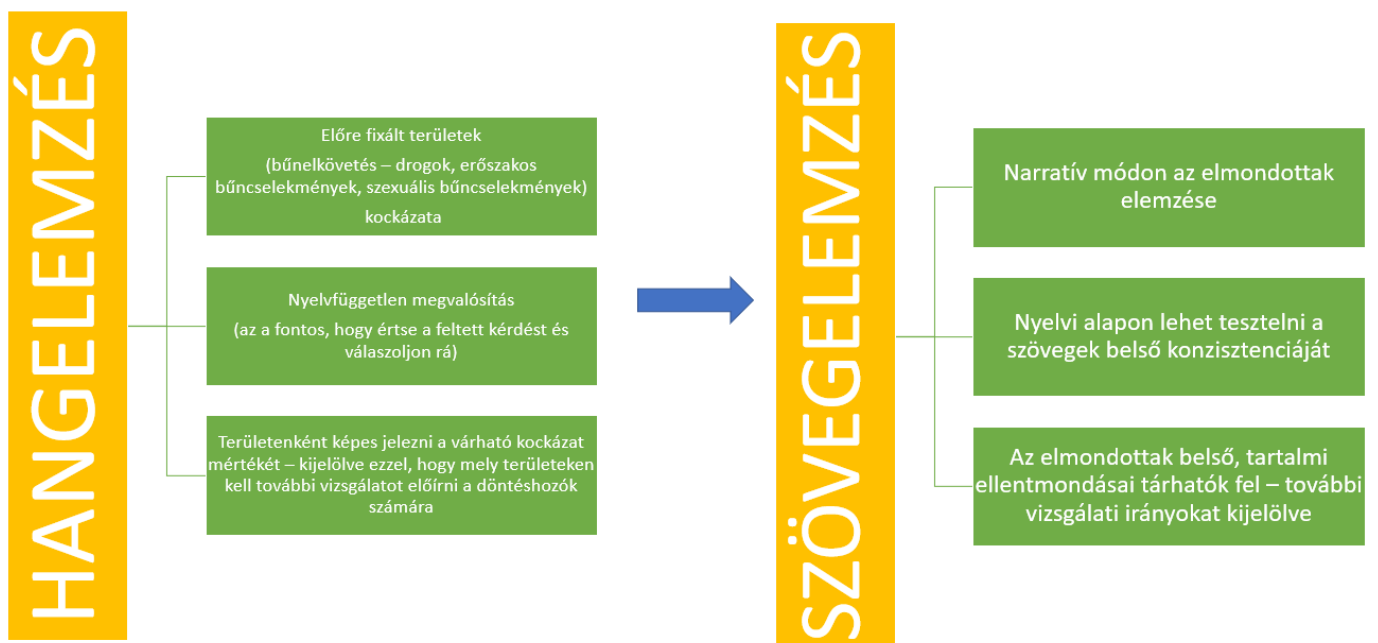
1. A hangelemzés segítségével tesztelhető, hogy egy-egy terület irányában, mint például kriminalisztika/bűnelkövetés, szenvedélybetegségek, mutat-e az adott vizsgálati alany mérhető, az adott befogadó ország számára elfogadhatatlan mértékű kockázatot.
2. A „megértés” oldaláról tesztelhető a feltett kérdések „szóhasználatával”, hogy az adott dialektust (melyet a választásai, iratai, elmondása alapján érteni kellene) valóban értő módon hallgatja-e.

Kiegészítésként megjegyezzük, hogy ezek az eszközök az automatizálási fázis után is használhatók, amikor az élőerős interjúkban, fázisokban járunk. Hiszen például ugyanezzel az eszközzel akár az is tesztelhető, hogy van-e összejátszás egy kirendelt tolmács és a kérelmet benyújtó vagy akár az elbíráló között (mennyire semleges az adott elbíráló, segítő). Fontos ugyanis azt is látni, hogy a rendszer ezen pontja akár a biztosított segítő „eltérő szándékát” is feltárhatja (a segítőket is lehet például kockázat szempontjából vizsgálni, hasonló módszerekkel).

A harmadik elem tehát maga a meghallgatás, különös tekintettel a feltett kérdésekre. A szakirodalom szerint rendelkezésre áll olyan automatizmus, mely például dolgozók különböző területeken (drog, szerencsejáték, munkahelyi lojalitás stb.) megjelenő kockázatot megfelelően tud mérni. (URL7) E módszer alapján a szerzők is számos kísérletet végeztek hazugság felderítésre (URL8), ami itt meglátásunk szerint még sok is. Nincsen szükség ugyanis ekkora apparátusra, mert hierarchikus kérdésekkel, amiket a gép tesz fel különböző területeken, jól feltárható a kikérdezett kockázati szintje. Értelemszerűen, olyan nyelvjárásban tesszük fel a kérdést, amit azon a területen használnak, ahonnan a kérelmező állítása szerint származik. Ez azonban ebben az értelemben nyelvfüggetlen – hiszen ez fordítás kérdése, azaz a kérdések maguk nem változnak. Az ilyen technológiák esetében ugyanis a nehézség a jó kérdés feltétele – nem annak lefordítása, bár a fordítási folyamat is igényel szakértelmet és körültekintést. (2-3. sz. ábra)

2. sz. ábra: A hangelemzés
 Forrás: Saját szerkesztés

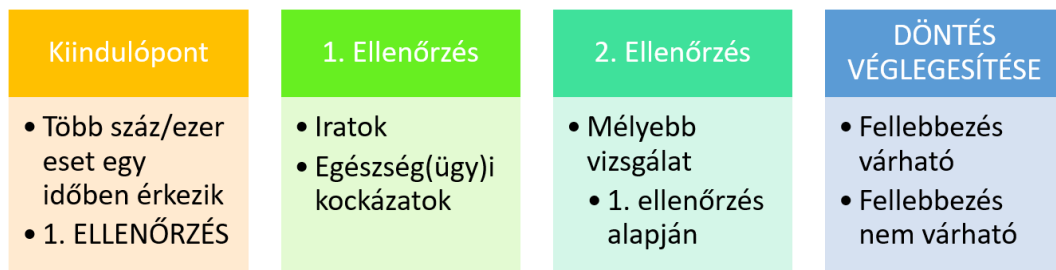
3. sz. ábra: A kihallgatás elemzésének két szintje
 Forrás: Saját szerkesztés

Vizsgálataink során alkalmaztunk videó elemzéseket (Kis et al. 2016a), melyek azonban igen költségessé tehetik (emberi kódolás mellett) az eljárást. Itt egy fejlesztéssel elérhető, hogy a mikro kifejezések felismerhetők legyenek (Kis et al. 2016b), vagy a gyanús esetek utólagos tesztelését írhatjuk elő. A probléma nehézségét az adja, hogy igen rövid, a másodperc töredékéig tartó történéseket kell azonosítani. Megjegyezzük továbbá azt is, hogy a hazugságok kapcsán tipikus jelenségeket is azonosítani lehet, valamint a technológiai háttér alkalmas arra is, hogy már meglévő információkhoz való hasonlatosságokat azonosítsunk. Tehát ha rendelkezünk kellő számú hangmintával adott területről érkező, kockázatosnak minősített alanyoktól, akkor az újonnan érkezőknek e

részmintához, csoporthoz való hasonlóságának mértékét is meg tudjuk határozni. (Takács et al. 2016)

Algoritmus – az eljárásrend logikai felépítése

A technológiának tehát számos eleme és részlete megvan már. Kiindulópontként tegyük fel, hogy egy adott időpillanatban több ezer alany érkezik az államhatárra (vagy valamilyen fix, jól lokalizált pontra), és a lehető leggyorsabban, leghatékonyabban szeretnénk kéréseiket elbírálni. A döntés véglegesítése utáni fellebbezési procedúrát nem tekintjük jelenleg a technológia szerves részének – egyéni elbírálást feltételezünk. (4. sz. ábra)

4. sz. ábra: A technológia főbb lépései a kérelem elbírálása során
Forrás: Saját szerkesztés

Az első ellenőrzési pont triviálisnak hathat, de mégis szükség van rá az algoritmusban:

1. Iratok ellenőrzése

Ha vannak iratok, akkor ez alapján a vizsgálatok lényegesen egyszerűbbek, a vizsgálati alany előléte rendelkezésre állhat, számos információnak birtokában lehetünk. Ez az eset meglátásunk szerint jogilag tisztázott, tehát itt a hagyományos folyamatok szerint kell eljárnia a hatóságoknak. Ezzel az iránnyal a továbbiakban nem kívánunk foglalkozni.

2. Egészségügyi kockázatok

Ebben az esetben lehetnek olyan objektív okok, amik hátráltathatják a vizsgálati alany menekültstátuszának megadását, illetve véglegesítését.

- Első esetben az illető olyan betegséget hordoz, mely nem engedhető be egy adott országba. Ilyen esetben a gyógykezelés végéig karanténban tartható. Ha azonban nem gyógyítható a betegsége, akkor ez az adott ország elbírálási jogköre kell, hogy legyen, nem egy „tömeges kiszolgálásra készült”

eljárás keretein belül kell az esetet megnyugtatóan rendezni!

- A másik irány az, hogy az illető nem kapott meg olyan kötelező oltásokat, melyek egy országban szükségesek lehetnek, és adott esetben olyan kockázatnak tehetjük ki az illetőt, melyet nem szeretnénk. Tehát a kérelmet benyújtó maga betegedhet meg. Ekkor szintén óvintézkedéseket kell tennünk, amíg az eljárás további lépéseit lefolytatjuk. Ez azonban a technológia szempontjából irreleváns, ezt az irányt nem vizsgáljuk tovább.

Mindenképpen lehetőséget kell biztosítani arra, hogy tetszőleges helyzetekben e technológiától független, vagy egyéb kiegészítő vizsgálatokat igénylő elbírálásnak legyen helye. Ez azért fontos, mert ha érkezik egy vizsgálati alany egy háborús zónából egy olyan betegséggel, melyet ő maga csak hordoz (nem szenved a tünetektől), de mégis, a vele érintkezőket könnyen megfertőzheti, akkor egy teljesen eltérő elbírálásban kell azt eldöntenünk, hogy ezt a fajta kockázatot tudjuk-e megnyugtatóan kezelni

(visszaküldeni nem tudjuk, beengedni nem tudjuk, milyen döntést hozhatunk?).

Az algoritmust folytatjuk onnan, hogy iratok nincsenek, de objektív egészségi kockázatot a vizsgálati alany nem jelent. Ekkor képzeljük el egy olyan termet, ahol a megfelelő nyelvi környezettel felszerelt, kamerával és mikrofonnal ellátott számítógép terminálok sorakoznak.

1. A monitorokon kiválasztható az adott nyelv (vagy ország zászlója, ha nem tud az illető olvasni), illetve az, hogy milyen avatárral kíván beszélni stb. (URL5) A számítógép az adott nyelven felteszi az előre összeállított kérdéssort, mely az előre rögzített területeken felméri a válaszadó hangja alapján az adott területen jelentett kockázatot. A kérdések és azok sorrendje azonban a válaszok függvényében dinamikusan változhat. Továbbá az előre elképzelt sorrendet is célszerű változtatni, nehogy a válaszok könnyen betanulhatók legyenek.

a) Itt fontos kiemelni, hogy narratív elemek is beiktathatók: ha adott országból származik valaki, akkor az adott ország dialektusában tehetünk fel egy-egy kérdést (megérti-e az illető, ha nem, akkor fokozott kockázatot jelent a történet „konzisztenciája” szempontjából). Természetesen ez igényel előkészületeket, azonban ahogy időben haladunk előre, egyre több ilyen dialektus kerül a rendszerbe – így annak fajlagos költsége folyamatosan csökken. Fontos kiemelni azt is, hogy a kérdések általában „hierarchikusak”, tehát az egyre fokozódó problémákat fogják előhozni. Gondoljunk itt arra, hogy biztonsági kockázat (pl. terrorvédelem) esetében nem mindegy, hogy ismeri a problémát, találkozott a problémával, barátaival előfordult, családban előfordult vagy ő maga tevékenyen részt vett benne?

2. Fontos az is, hogy ellenőrző kérdések is legyenek a kérelmező történetének azon pontjait illetően, ahol gyanú merül fel, hogy az események nem történhettek meg úgy, ahogy azokat a kérelmező előadja. Ekkor már természetesen azon a területen mozgunk, ahol a kérelmező az automatizmussal nem eldönthető kategóriában mozog.

a) Ilyen például, ha egy viszonylag rövid időhorizonton túl sok esemény következik be.

b) Egy másik lehetőség például az, hogy a beismert, esetleg kényszerített droghasználat nem mondhat ellent a drogok ismert hatásának. Ilyen esetben a leszokás és a drog beszerzésének anyagi háttere is fontos. Azaz: amikor az elmondott történetben nem az

időhorizont tekintetében, hanem az események belső konzisztenciájában vannak az ellentmondások.

c) A vándorlással járó költségek konzisztenciája – beleértve nem csak az anyagi költségeket, hanem például az időbeli ráfordítást. *(Például: utazhat-e egy magát 15 évesnek mondó vándorló úgy legalább 12-18 hónapot, hogy a története indulásakor is 15 évesnek vallotta magát, miközben egy nagyságrendileg fél éves-éves elvonókúrát is beiktat a történetébe?)*

3. A számítógép mind az automatizmus, mind a személyes meghallgatás során rögzíti az adott válaszokat (így további szövegelemzésnek vethető alá, használt szavak szintjén stb.), illetve folyamatosan rögzíti a kameraképet is, mely szintén további elemzésnek lehet tárgya. (Kis et al. 2016a) Kiemeljük, hogy most már MI (mesterséges intelligencia) technológiák használatával a videóelemzések is rohamosan fejlődnek, elérő használata nélkül.

4. Kiértékeljük a válaszokat.

a) Amennyiben lényegében nincsen kockázat (egyik területen sem jelez semmifajta kockázatot a rendszer), úgy további vizsgálatok nélkül a hatóság lefolytathatja a szokásos ügymenetet a menekültstátusz odaítélésére. Fontos látni, hogy amennyiben nincsen érdemi kockázat ÉS a különböző benyújtott jogosultságok IS rendben vannak – ezek ellenőrzése is automatizálható sok ponton, a jogosultság kiadható.

b) Amennyiben jelentős mértékű kockázatot jelez valamely terület, úgy további szakértői vizsgálatok kérhetők (adott terület esetében akár rendőrségi, akár pszichológiai, akár egyéb vizsgálatok, videóelemzések és narratív elemzések stb.). Fontos látni: állításunk az, hogy a jelenlegi menekültügyi és egyéb szabályozások ebben a mértékben, ebben a kontextusban nem tarthatók fent. Tehát nem azt kell vizsgálni, hogy a jelenlegi menekültügyi szabályozás keretei között mi valósítható meg, hanem azt is mérlegelni kell, hogy a jelenlegi szabályozáson, eljáráson gyökeresen kell tudni változtatni.

c) Objektív kockázat esetében (például beismert köztörvényes bűntény, bármely objektív kizáró ok) azonnali elutasítás következhet, hiszen objektív tények alapján történik meg a kiutasítás.

5. A végső döntést természetesen e vizsgálati eredmények figyelembevételével lehet meghozni, annak elemzésével és visszajelzésével akár. Fontos

kiemelni azt is, hogy a vizsgálatok alapján született döntés eredményével szemben a 2013/33/EU Irányelv 26. cikke (1) pontja szerint jogorvoslattal lehessen élni. Itt javasoljuk azonban, hogy mindenképpen járjon utólagos költségvonzattal az, ha a fellebbezés nyomán is azonos döntés születik (hiszen ellenkező esetben minden elmarasztaló döntés nyomán automatikusnak vehető a fellebbezés ténye).

Ha előbbre tekintünk a nem túl távoli, de nem is nagyon közeli jövőbe, akkor az mondható, hogy a kihallgatások tartalmi elemzése is automatizálható. Ehhez a mesterséges intelligencia egyik ága, a „történet megértése”⁴ használható fel. A mai rendszerek képesek összefoglalókat készíteni történetekből, de nem dolgoznak számokkal és nem keresnek ellentmondást az előadottak között. (Williams–Lieberman–Winston 2017)

Ami még kell – de nem feltétlenül technológiai kérdés

Vegyük észre, hogy beléptetési technológia mindenképpen létezik. Hangsúlyozzuk ismét: technológiáról, technológiákról és nem eljárásokról szeretnénk beszélni. Az eljárásrend jelenlegi problémái éppen abból fakadnak, hogy elsősorban az eljárásokra, az adminisztratív elemekre támaszkodnak (jogi eljárásokra koncentrálnak), ami azonban ellehetetleníti az adminisztrációs folyamatok fenntarthatatlansága miatt a tömeges elbírálások lehetőségét. Éppen ezért a technológiai oldal vizsgálata is fontos, hogy a szabályozás igazodjon az élethez és ne az élet a szabályozáshoz. Hiszen egy szabályozás működhet jól is és rosszul is. 2015-ben akkora volt a szakadék az akkori technológia kapacitása és az igény között, hogy a technológia (tehát ezen keresztül a szabályozás, azaz maga az egész folyamat) csak rosszul működhetett. Meglátásunk szerint vannak olyan területek, melyek közvetve kapcsolódnak a technológia alkalmazhatóságához – azonban nem képezik a technológia részét. Azonban bármilyen hatékony technológia bevezetése csak akkor lehetséges, ha ezeken a területeken jelentős haladás történik. Ezeket a területeket most igyekszünk felsorolni, illetve néhány mondatban vázolni a bennük rejlő – szerintünk legfontosabb - problémákat, megoldandó feladatokat.

Jogi szabályozás egyértelműsége

Ez a terület talán nem is szorulna magyarázatra akkor, ha nem lenne látható a belőle fakadó kaotikus működés. Meggyőződésünk, hogy éppen e miatt a

szabályozatlanság miatt lehet a tényeket különböző aktuális érdekek szerint magyarázni. Kiemeljük, hogy kimondható: miután vannak törvények, rendeletek, ezért a terület szabályozott. Ez nem igaz technológiai, illetve folyamatszabályozási oldalról. Ugyanis: ha a jogszabályok úgy működnek, hogy az adott folyamatok megfelelő időben és minőségben nem képesek megvalósulni, akkor a terület igenis szabályozatlan – maximum az mondható el, hogy van jogszabályi háttere. De ez nem jelent szabályozottságot. Egy folyamat akkor szabályos (technológiai értelemben), ha megfelelő időben és minőségben végig tud menni. Márpedig az élet megmutatta: ez a folyamat nem ment végig szabályosan (azaz kellő időben és minőségben). Tehát ki kell mondani: nem volt szabályozott.

A nemzetközi védelem megadása lényegében egy igen/nem döntés (legalábbis technológiai, mérnöki értelemben), azaz csak két véglet van. Nem érdemes technológiai pontokon „jogi” értelmezéseken fennakadni, ugyanis akkor éppen a lényeg fog elveszni. Tömeges esetben a technológia a tömeg nagy részét kell, hogy megragadja – az egyedi eseteket pedig majd kezeljük egyéb módszerekkel. Ezért ezt úgy kellene szabályozni, hogy minél kevesebb esetben lehessen a meghozott döntés ellenkezője mellett érvelni. Éppen ez okozza a jelenlegi egyik félreértést: a jogi rendszerekben egyedek vannak (miként itt is). Azonban a technológia tömeget kezel, mert másként nem tudjuk a rendszereinket fenntartani. Erről lehet tudomást venni – vagy ragaszkodni a régi technológiához, mely nem a tömeges helyzetekre lett kialakítva, hanem az egyedi esetekre. Ebben a vonatkozásban különös jelentősége van a fentebb már idézett 2011/95/EU irányelv 4. cikke (5) pontja c) része következetes alkalmazásának. Fontos lehet a jelenlegi megfogalmazás részletesebb kifejtése. Egységes szabályozás azért nem létezik részben jelenleg, mert az egyes területeken a volumenek eltérők – és ebből fakadóan a szabályozás/szabályozatlanság más szintjeivel találkoznak.

Két problémára hívjuk fel a figyelmet. Az első, hogy önmagában véve keveredik a „menekült” és a „bevándorló” kifejezés, ami már nehezíti a problémák megoldását. Éppen ezért olyan technológiát mutattunk be, melynek alkalmazása szempontjából mindegy, hogy menekült, bevándorló, migráns vagy vándor néven hívjuk a kérelemért folyamodót. Azaz: az élethez szeretnénk a technológiát igazítani és nem az életet a technológiához.

Ezt onnan láthatjuk jól, hogy minden esetben azt a megfogalmazást alkalmazzák az említett politikus és nem szakember hozzászólók, mely nekik aktuálisan a leginkább megfelelő. Ez azt jelenti, hogy amíg e két

⁴ Angolul „story understanding”.

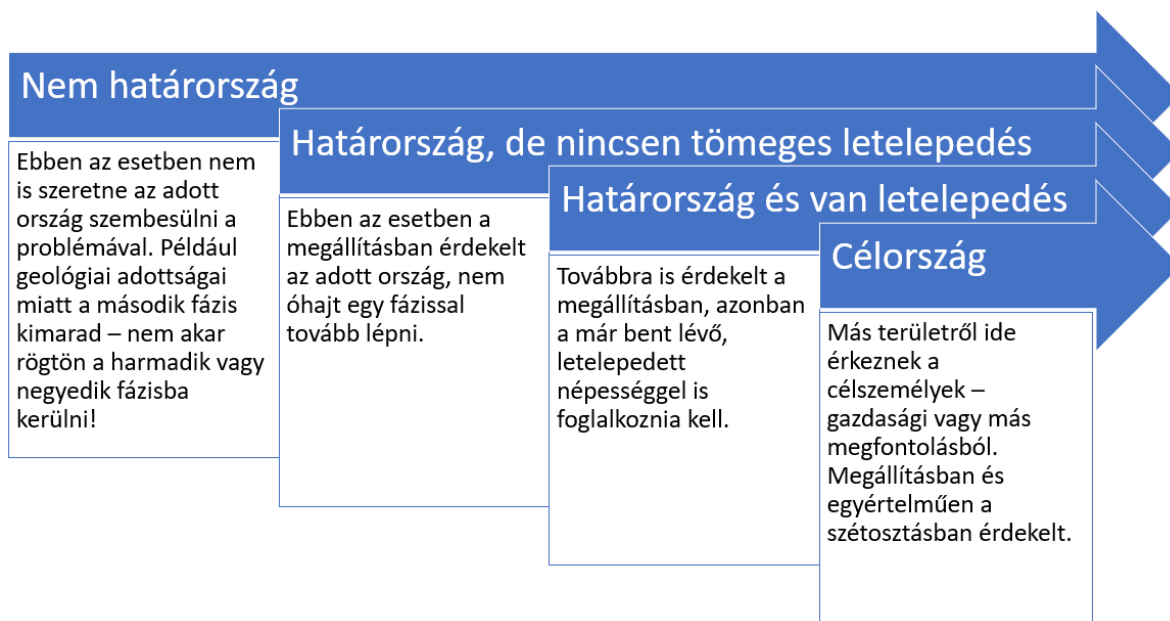
fogalom, két jelenség nincsen egyértelműen – jogi és akár egyéb megfontolások alapján is – egyértelműen elválasztva egymástól. Hangsúlyozzuk, hogy bár azt állítják: jogilag el van különítve egymástól a két terület, ez nem igaz. Onnan látható, hogy nem igaz ez az állítás, mert nem voltak képesek tömeges oldalról, jól érthetően artikulálni és magyarázni a jelenséget. Tehát még a jogi háttér sem sziklaszilárd – azaz, nem igaz, hogy a jogi szabályozás e tekintetben megfelelő lenne. Márpedig amíg a fogalmi rendszer nem tisztázott teljes mértékben, addig a megoldásokat sem lehet megnyugtató módon megkeresni. És azért állítjuk, hogy a jogi megoldások sem tisztázottak teljesen, mert nem sziklaszilárdak a nemzetközi definíciók – holott ez egy nemzetközi probléma, amit egyénileg kezel mindenki.

Egy újabb krízis különböző országokat másképpen érint. Vannak olyanok, amelyek az EU határán fekszenek, tehát menekült hullám esetén, a folyamatosan érkező újbóli hullámok miatt lényegében permanens nyomás alá kerülnek. Mások gyarmattartó múltjuk miatt eleve kevert népességgel rendelkeznek,

ezért folyamatosan foglalkozniuk kell a népek mozgásával (legyen az vándorlás, menekülés vagy bármi más terminus).

Más országoknak emberanyagra van szükségük, megint mások pedig nem is szándékoznak rálépni ezekre az utakra. Így világos, hogy azok, akik már most is a bevándorlókkal/menekültekkel foglalkoznak (köztük élnek) más megoldásban érdekeltek, mint azok, akik ezt nem is szeretnék a vállukra venni. Látszólag összemossuk e két fogalmat, holott csak arról van szó: technológiát szeretnénk adni azért, hogy e két fogalom szétválasztható legyen, mert szükségszerűen az élet összemosta őket. Sajnos ezért írjuk többször is: jogilag lehet, hogy úgy véljük, tisztázott. Sajnos nem az, mert az élet összemosta azt – tehát a technológiákat kell az élethez szabni és nem fordítva.

Az alábbi ábrán (5. sz. ábra) a „határország” talán nem jó jogi kifejezés, azonban a fogalom tisztázása érdekében fontos: olyan ország, melynek határán e probléma tömegesen megjelenik.

5. sz. ábra: Különböző országok a probléma más-más aspektusán (példa)

Forrás: Saját szerkesztés

Elutasítási kritériumok

Az elutasítási kritériumok lehetnek a technológia részei, de ebben a dolgozatban nem ez az elsődleges irány, mert a kritériumokat megfogalmazva kell a technológiai elemeket kalibrálni (milyen valószínűségnél vagy milyen szintű ellentmondások esetében kerüljön például az adott kérelem negatív elbírálásra; milyen lehetséges betegségek azok, amelyek

megléte még nem veszélyezteti a társadalmat és mi az, amit már semmiképpen sem engedünk be aktuálisan – tehát időlegesen a státusz, beutazás késleltetésre kerül, függetlenül annak menekülti/vándorlási állapotától stb.). Jól látható tehát, hogy ez részét képezi a technológiának, azonban a hangoláshoz tartozik, melyet nem ezen a ponton kell elsődlegesen megtárgyalni.

Természetesen igen finom, precízen működő automatizált döntéshozatal esetében ez járhat igen komoly fejlesztési feladatokkal is, de az a fejlesztés része, ettől még a technológiai alapok a fenti eljárás elindításához adottak.

Kitoloncolási technológia

Sokkal egyszerűbb valakit nem beengedni, mint utólag eltávolítani, azaz kitoloncolni. A kitoloncolásra azonban szükség van, mert nincs hiba nélküli technológia. A 2015-ös gyakorlat tele volt hibákkal, hiszen számosan tudtak úgy belépni az EU-ba, hogy személyazonosságukat soha nem kellett igazolniuk. Emiatt sok embert kellene eltávolítani az EU-ból. Ennek kapcsán derült fény arra, hogy az EU kitoloncolási technológiája nem megfelelő. A kitoloncolás egy kényszerintézkedés és egyben egy folyamat vége. Itt a nemkívánatos személyt már azonosították, vélhetőleg fel is tartóztatták. Fontos: nem jogi terminusokkal dolgozunk, miként az látható is volt, mert a folyamatos jogi vagy egyéb szakzsargonok éppen a párbeszédet és így a közös megértést nehezítik el. Bár minden szakzsargon használója úgy vélheti, hogy éppen a szakzsargon helyes használata segíti a megértést, ez nem igaz. A megértést az segíti, ha egyes területeket mások számára is megértetjük – ez pedig, ha valaki folyamatosan jogi/egészségügyi/biztonságtechnológiai szakzsargon mögé bújtatja a mondanivalóját, akkor a megértést akadályozza. Miért? Mert a probléma összetett. Nem jogi lesz a megoldás, ahogy nem mérnöki lesz, nem matematikai vagy nem egészségügyi. Tehát: ha nem értik egymást a szakemberek, akkor nem lesz megoldás sem. Ha a jogász nem érti, hogy a folyamatos jogi „javítással” éppen a megértést nehezíti, mert nem a lényegről beszél, hanem a szakzsargonról, akkor gondban leszünk. Ha a mérnök nem veszi figyelembe az emberi tényezőket, csak a gépesített technológiát, akkor az ember elveszik a rendszerből és így fenntarthatatlan lesz – mert a benne szereplőket elidegeníti az élettől. És így tovább – még akkor is, ha tudományosan szólunk egymáshoz.

Visszatérve a technológiához, ha a nem kívánatos személyt azonosították, akkor el kell szállítani egy másik országba. Ebből a leírásból látható, hogy szükség van gondos jogi szabályozásra, de nem olyanra, ami az eljárást fellebbezések/eljárások, részlejárások, mikromenedzsmentek végtelen láncolatára bontja. Itt ne essék félreértés: nem a fellebbezés megléte ellen szólunk, hanem az ellen, hogy bármit, akárhányszor és akár tetszőleges indokkal meg lehessen kérdőjelezni.

Szükség van továbbá alkalmas szállítási módra. A jelenleg érvényben lévő szabályok mellett a polgári légi szállítás felhasználása nem tekinthető kielégítő

megoldásnak, mert az érintett személy jogellenes magatartása esetén elkerülheti a kitoloncolást. Természetesen van erre tömeges megoldás már most is – azonban nem működik, szemmel látható módon megfelelő intenzitással, biztonsággal, pontossággal, hatékonysággal –, tehát „szabályozatlan”, technológiai értelemben ezért nem működik jól.

Végül szükség van befogadó országra. E három szükséges feltétel, azaz a jogi szabályozás, az alkalmas szállítási mód és a befogadó ország biztosítása (lehet visszafogadó vagy befogadó is az ország) szerves részét képezi a „népmozgási” technológiának, de messze kívül esik a jelen dolgozat keretein.

Befejezés

Dolgozatunkban arra vállalkoztunk, hogy a 2015-ös migrációs hullám hatására nyilvánvaló vált rendszerszintű problémákra keressünk lehetséges megoldást, megoldásokat. Javaslatunk azt a célt szolgálják, hogy a problémákat megfelelően definiáljuk vagy definiáltassuk más szakemberekkel, valamint adekvát jogi és technológiai környezetet alakítsunk ki. Miután nem vagyunk jogászok, így ezen aspektusoknak csak szemmel látható, a hétköznapi élet által visszajelzett komoly hiátusára hívjuk fel a figyelmet.

A fogalmak és problémák megfelelő definiálása elengedhetetlen. Ráműtöttünk arra, hogy a problémák jelentős részét az okozza, hogy a döntéshozók/jogalkotók valamely okból a fogalmakat pontatlanul hagyják és a problémákat nem azonosítják. Ez persze lehet a politika sajátja, de ettől a problémák ritkán oldódnak meg.

A megoldások felé vezető utak megtalálásához a helyzet pontos leírása és a célok ugyancsak pontos meghatározása nem csak gyártási technológiák kialakítása során elengedhetetlen feltétel, hanem társadalmi problémák tárgyalásakor is. Mi nem vállalkoztunk arra, hogy a technológiát pontosan meghatározzuk – csak felhívjuk arra a figyelmet, hogy számos rész megoldás létezik, melyeket nem kell már kitalálni. Kizárólag rendszerbe foglalva kell alkalmazni.

Bemutattuk tehát azt is, hogy számos ponton már most léteznek technológiai megoldások arra, hogy az EU-ba való beléptetés és a nemzetközi védelem iránti kérelmek elbírálása akár tömeges módon, automatizált formában kezelhetővé váljék. Természetesen vannak olyan pontok is, mely területeken most még vagy nincsen technológiai megoldás, vagy a jelenlegi megoldások félkészek, fejlesztésre szorulhatnak. De az alapok akkor is adóttak.

A cikkünkben vázolt technológia megvalósítható és kellő jogi, szakmai támogatással kivitelezhető.

Természetesen már e dolgozat megírásához is alkalmazhattunk volna jogi segítséget. Szándékosan nem tettük, hogy megmutassuk: a jogi keretrendszert, ahogy az abban dolgozók sem veszik igénybe szemmel láthatóan a megfelelő technológiai vagy egyéb segítséget. Ez okozhat problémát most ezen anyag olvasásakor a jogi szakértelemmel bírók számára. Azonban e jelenség kettős: a párbeszéd úgy indulhat el, ha valaki rávilágít: ez látható a másik munkájából, ez látható a jogi szabályozásból. Ha ezt egy technológiai szakember nem jól látja, akkor hangsúlyozzuk: az csak részben a technológiai szakember hibája. A másik hibás a jogi szabályozó megalkotója, működtetője, alkalmazója.

A bemutatott technológiáink segítségével meggyőződésünk, hogy a migrációs jelenségből fakadó megoldandó feladatok egy fontos része automatizáltan, mindenki számára elfogadható módon, objektíven kezelhető.

Tekintettel arra, hogy az EU bővítése folyamatosan napirenden van, a jövőben az EU külső határa bármikor változhat. Minél később lép be egy ország az EU-ba, vélhetőleg annál felkészületlenebb lesz egy újabb „népmozgási hullám” fogadására. Ez még inkább szükségessé teszi egy egységes, nagy kapacitással bíró technológia kidolgozását. Az új technológia nem alapulhat élő erőn, hanem csak automatizáláson. Természetesen élő erőre is szükség van részben kiegészítésként, részben a végső döntések meghozatalában. Dolgozatunk ezen új technológia alapjaihoz járul hozzá.

Irodalomjegyzék

- Kis, Gy. – Füzes, N.–Mátay, G.–Pusker, M.–Makrai, B.–Czabán, Cs.–Takács, Sz. (2016a) Újfajta szivárgások leírása vallomások során, videófelvetelek elemzésével. *Psychologia Hungarica Caroliensis*, 4. kötet. 2016. 2. szám. pp. 60–78.
- Kis, Gy. – Takács, Sz.–Lieberman, A.–Benczúr, L (2016b) A megtevesztés tipológiája – összefoglaló tanulmány. *Psychologia Hungarica Caroliensis*, 4. kötet 2016. 2. szám. pp. 7–26.
- Lengyelne Molnár, T. (2011) *Referátumkészítés*. Eger, Eszterházy Károly Főiskola. ISBN: 9786155221293 <http://lengyelne.ektf.hu/wp-content/Referatumkeszites.pdf> [Letöltve: 2025.03.11.].
- Moon, M. (2014) Google Voice Search can now handle multiple languages with ease, engadget. *AOL Tech*, August 15, 2014. <https://www.engadget.com/2014/08/15/google-voice-search-multi-language-default/> [Letöltve: 2019.08.30.].
- Shen, J.–Pang, R.–Weiss, R. J.–Schuster, M.–Jaitly, N.–Yang, Z.–Chen, Z.–Zhang, J.–Wang, Y.–Skerry-Ryan, R.J.–Saurous, R.A.–Agiomyrgiannakis, Y.–Wu, Y (2017) *Natural TTS Synthesis by Conditioning Wavenet on MEL Spectrogram Predictions*. <https://arxiv.org/abs/1712.05884>.
- Takács, Sz.–Kis, Gy.–Markai, B.–Lieberman, A. (2016) Tipológiákhoz tartozás varianciaanalízis alkalmazásával. LVA hangelemzés vertikális vizsgálata. *Psychologia Hungarica Caroliensis*, 4. kötet. 2016. 2. szám. pp. 79–93.
- Williams, B.–Lieberman, H.–Winston, P. (2017) Understanding Stories with Large-Scale Common Sense. *Air Force Office of Scientific Research*, Award Number FA9550-17-1-0081.

Internetes hivatkozások

- URL1: 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény, valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről. https://www.unhcr.org/hu/wp-content/uploads/sites/21/2016/12/TEXT_1951_convention_HUN.pdf [Letöltve: 2019.11.08.].
- URL2: Az Európai Parlament és a Tanács 2013/33/EU irányelve (2013. június 26.) a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadására vonatkozó szabályok megállapításáról (átdolgozás). *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, 2013.6.29. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/33/oj?locale=hu> [Letöltve: 2019.11.08.].
- URL3: Az Európai Parlament és a Tanács 2011/95/EU irányelve (2011. december 13.) a harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésére, az egységes menekült- vagy kiegészítő védelmet biztosító jogállásra, valamint a nyújtott védelem tartalmára vonatkozó szabályokról (átdolgozás). *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, 2011.12.20. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/95/oj?locale=hu> [Letöltve: 2019.11.08.].
- URL4: Szerző nélkül: Accident causation – the reason model, RASO-WA. <http://www.raso-wa.org/page11.html> [Swiss Cheese Model] [Letöltve: 2019.11.08.].
- URL5: Nemesysco voice analysis technologies: QA7 technology uses advanced voice analysis for quality monitoring and scans through all ongoing calls in your call center to identify the ones that are mistreated, in real-time or immediately after. <https://www.nemesysco.com/qa7-technology/> [Letöltve: 2025.03.11.].
- URL6: ANIMAGROUP, cégcsoport: <http://www.animagroup.hu/> [Letöltve: 2019.11.08.].

URL7: *Layered Voice Analysis (LVA)*. Technology [LVA szoftver].
<https://ack3.eu/products/layered-voice-analysis-lva/>
[Letöltve: 2025.03.11.].

URL8: *Psychologia Hungarica Caroliensis*, LVA-Hazugságvizsgálat tematikus különszám. 4. kötet. 2016. 2. szám.
<http://www.kre.hu/btk/index.php/2015-10-20-12-44-57/2015-12-05-10-05-28/2015-12-05-10-06-37/824-psychologia-hungarica-caroliensis-2016-2.html>
[Letöltve: 2019.11.08.].

A közösségi média hatásai a migrációra, rendvédelmi szemmel

The impact of social media on migration from a law enforcement perspective

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2025.1.3](https://doi.org/10.53793/RV.2025.1.3)

Absztrakt

Tanulmányunk a migráció és a közösségi média közötti kapcsolatot vizsgálja. A közösségi média nagy befolyást gyakorol az emberekre, így a migráció folyamán is szerepet játszik. A migráció során a közösségi platformok segítenek a tájékozódásban, például az útvonalakról, a befogadó országok szabályairól vagy a menedéjjoggal kapcsolatos tudnivalókról. Ugyanakkor a közösségi média negatív hatásokkal is járhat, például hamis információk terjedése vagy a migrációban résztvevők kizsákmányolása formájában. Továbbá a közösségi média lehetőséget biztosít az embercsempészek számára is, ami új kihívások elé állítja a rendvédelmi hatóságokat. A rendőrség számára azonban értékes eszközként szolgálhat a platformok figyelése, amely segíthet a migráns csoportok tevékenységeinek nyomon követésében, a csempésztútvonalak felderítésében és a veszélyek értékelésében. A közösségi média monitorozása tehát hozzájárulhat a biztonságosabb migrációhoz, de fontos az adatvédelmi és etikai elvek figyelembevétele is.

KULCSSZAVAK: MIGRÁCIÓ, KÖZÖSSÉGI MÉDIA, MONITOROZÁS, ÁLHÍREK, EMBERCSEMPÉSZET

Abstract

Our study explores the relationship between migration and social media. Social media has a great influence on people and thus plays a role in the migration process. During migration, social platforms help people to find information about, for example, routes, rules in host countries or information about asylum. However, social media can also have negative effects, for example by spreading false information or exploiting those involved in migration. It also provides opportunities for people smugglers, which poses new challenges for law enforcement authorities. However, monitoring platforms can be a valuable tool for the police to track the activities of migrant groups, detect smuggling routes and assess threats. Social media monitoring can therefore contribute to safer migration, but it is also important to take into account data protection and ethical principles.

KEYWORDS: MIGRATION, SOCIAL MEDIA, MONITORING, FAKE NEWS, HUMAN TRAFFICKING

Bevezetés

A téma rövid áttekintése

Tanulmányunk témája a migráció és a különböző közösségi médiaplatformok közötti kapcsolat. Azt vizsgáljuk, hogy van-e bármilyen összefüggés a két téma között, van-e létjogosultsága a közösségi média kérdéskörének a migráció vonatkozásában.

A rövid válasz: igen, van. A továbbiakban hosszabban és részletekbe menően fejtjük ki, miért érdemes foglalkozni a közösségi média hatásaival, leszűkítve a kutatást a migrációt befolyásoló szerepére.

A közösségi média hatalmas erővel rendelkezik mind az egyénre, mind egy csoportra nézve. A különböző közösségi médiaplatformokon az emberek nagyrésze megtalálható, rengetegen használják, a mindennapi élet része. A közösségi média hatással van a migrációra, indikátora lehet, ill. a migrációban résztvevő személyek fő eszköze a tájékozódáshoz, hiszen ezeknek a platformoknak köszönhetően gyorsan és könnyen tájékozódhatnak az útvonalakról, a befogadó országokról és a menedékjog iránti kérelmek

benyújtásáról. Minden területen, így a migráció vonatkozásában is vannak negatív hatásai a social médiának, hiszen veszélyt is jelenthet, például a hamis információk vagy az otthonukat elhagyók kizsákmányolása esetében. A közösségi média még több lehetőséget biztosít a szervezett bűnözésnek, pontosabban az embercsempészeknek, amely a rendvédelem kezébe is több eszközt ad a nyomozások során. A nyomozó szervek a felderítést elősegítő eszközök széles palettájából választhatják ki az alkalmazandókat, amely során rengeteg etikai dilemmával szembesülnek. A rendőrség számára is értékes adatforrás a közösségi média. A platformok megfigyelésével a hatóságok azonosíthatják a migráns csoportok tevékenységét, felderíthetik a csempésztvonalakat és értékelhetik a lehetséges veszélyeket. A monitoring során azonban fontos az adatvédelmi szabályok betartása és az etikai elvek figyelembevétele. A rendőrségnek a kapott adatok alapján célzott tájékoztatást kell nyújtania a migránsoknak, hogy elősegítse a békés integrációt és csökkentse a társadalmi feszültségeket. Összességében elmondható, hogy a közösségi média a migrációval szorosan összefügg és monitorozása elősegítheti a biztonságosabb népvándorlást.

Miért fontos ezzel foglalkozni

Fontos megérteni a migrációs mintázatokat, a kiváltó okokat (push faktorok). A migrációval való foglalkozás segíthet az illegális migráció visszaszorításában, illetve biztonságosabbá tételében, mint például a határátkelő helyek optimalizálása és a be-, és kivándorlással kapcsolatos ügyekben eljáró szervek közötti együttműködés kiépítésében. Nagyon lényegesek a humanitárius aggályok, mint például az emberkereskedelem és a veszélyes útvonalak a célszágokhoz, amelyeken átkelnek a migrációra kényszerülő emberek. Szükséges a védelem és a biztonságos lehetőség megteremtése a kiszolgáltatott emberek számára a határokon való átjutáshoz.

A migráló emberekkel kapcsolatban gyakran felmerülő téma a kockázat, mint veszélyt jelentő idegenek. Az emberekben a kettő gyakran összemosódik, amely annak köszönhető, hogy a terrortámadásokat végrehajtó személyek gyakran használják a migrációra kényszerülők útvonalait, hiszen azokon keresztül dokumentálatlanul tudnak egyes országokba be-, illetve kijutni. (Sinha 2022) A migráció minden aspektusát vizsgálni szükséges, hogy megfelelően és kellő empátiával, humánnummal tudjunk fordulni a migrációban résztvevő személyek felé és hatékony módszereket tudjunk dolgozni a biztonság és a rend védelme érdekében.

Hazánk is érintett a migráció jelenségében, mind a be- és a kivándorlás tekintetében. 2022-ben a Harmtv. alapján tartózkodási jogosultságot kérelmezők száma 135 648 fő volt. (URL¹) Ezen a számon felül számításba kell venni és még inkább monitorozni kell a látenciában maradó migrációt. A migráció napjaink egyik legvitatottabb kérdésköre. Magyarország Kormánya 2016. március 9-én rendelte el először a migrációs válsághelyzetet, amelyet azóta is, hosszabbításokkal fenntart. (URL²) Ez is a téma aktualitását mutatja.

A közösségi média szintén rendkívüli figyelmet érdemel. Bele sem gondol az ember, mennyire befolyásoló hatalma van az egyénre. Pedig a nevében is benne van, hogy közösség, amiről már régen megállapították a nagy filozófusok, hogy mekkora hatással is van a fejlődésre, a véleményre, az ember személyiségére. (Horváth 2021) „Az embereknek szükségük van emberekre – a kezdeti és folyamatos túléléshez, a szocializációhoz, az elégedettség kereséséhez. Senki – sem a haldoklók, sem a kitaláltok, sem a hatalmasok – nem lépi túl az emberi kapcsolat szükségességét.” (Yalom–Leszcz 2023: 46) Nincs ez másképp a digitális világban sem. Ebből kifolyólag az online térben történő kommunikáció és társadalmak kialakulása ugyanolyan hatással van az egyénre mintha a fizikai, offline térben érné behatás.

Az internet szerepe

Az internet átalakítja az emberek mindennapi életének körvonalait, feloldja a globális és helyi kérdések közötti határokat, valamint egyre több napi feladat online elintézését teszi lehetővé. (Giddens 2008)

A web 2.0 létrejöttével és elterjedésével az internet bárki számára könnyen elérhetővé vált. A kommunikáció nagyrésze abszolút áttevődött a digitális térbe. Amennyi ember, annyi felhasználás. Kedvenceinkről megosztott képektől kezdve, ízletes ételek receptjein át, a politika és a véleményformálás is megtalálható kedvelt felületeinken. Ennek egyik oka a technológia és az infrastruktúra rohamos fejlődése, mely által egyre több ember engedheti meg magának a szinte mindenhol elérhető internetet és olyan eszközöket, melyek segítségével kedvére böngészhet, illetve oszthat meg különböző információkat. Az információáramlás sosem volt annyira gyors, mint napjainkban, ezért az internet és a közösségi média felhasználási területeinek határai szignifikánsan bővültek. A tömeges vándorlás során sincs ez másképpen. Különböző okai lehetnek a vándorlásnak, például jobb megélhetés, természeti katasztrófák, háborúk. (Hautzinger 2018) Ebben az esetben sem szabad eltekintenünk attól, hogy a megfelelő mennyiségű és gyorsaságú adatszolgáltatás kulcsfontosságú a tájékozódástól kezdve a rendezett

lebonyolításig. Az internetes hirdetések embertömegeket érnek el, a célzott, különböző érdeklődési körökre kielezett algoritmusok ehhez még inkább hozzájárulnak. A Facebooknak 2024 áprilisi adatok alapján havonta 3,07 milliárd felhasználója van, ezzel az összes közösségi médiafelület közül a legnagyobb népszerűségnek örvendő platform a mai napig, hiszen a Demandsage statisztikája alapján a social média felhasználók 60,91% rendelkezik Facebook profillal. (Shewale 2024) Ezzel szemben a népszerű videómegosztó portált 2,5 milliárd felhasználó használja havonta, míg a TikTok platformját 1,04 milliárd ember látogatja havonta 2024-ben. (Singh 2024a, 2024b) Ezen felül megjelennek azok a közösségi médiaoldalak, amelyek fő célja az emberek közötti kommunikáció megteremtése, illetve fenntartása, a videók, képek, hanganyagok megosztása csak másodlagos szolgáltatásként jelenik meg. Ilyen például a Messenger (Facebook/Meta szolgáltatása). Különösen oda kell figyelni, azokra az alkalmazásokra, amelyek nem szolgáltatnak, illetve tárolnak adatot, valamint nem ellenőrzik a platformjukon folyó kommunikáció tartalmát. A Messenger több szempontból ellenőrzi és vizsgálja a platformon elküldött üzeneteket, képeket. A felhasználói feltételekben és a biztonsági menüben is tesz rá utalást, a gyermekek szexuális kizsákmányolása és az abúzus egy folyamatos monitorozási tevékenység alatt álló témaköre. (Petoff 2018) Ezzel szemben vannak olyan alkalmazások, amelyek nem, hogy nem ellenőrzik, de információt sem szolgáltatnak – a hatóságok megkeresése esetén sem – a platformon folyó beszélgetésekről. Az egyik legnépszerűbb ilyen csevegő alkalmazás a Telegram. A Telegramnak 2024 júliusában 950 millió aktív felhasználója volt. (Singh 2024c)

Összességében elmondható, hogy a közösségi média egy rendkívül tág fogalom, hiszen mind a blogok, mind a közösségi projektek (pl. Wikipédia), tartalmi közösségek (pl. Facebook, Instagram), illetve az egyre inkább elterjedő virtuális valóságot alkalmazó játékok a részei.

Közösségi média hatása

Az internet olyannyira beleszötte magát mindennapjainkba, hogy multimilliárdos vállalkozások épülnek rá, valamint az életünkre kihatással lévő információk, események befolyásolására is alkalmas platformként mutatkozik meg. A Princeton Egyetem egyik tanulmánya az akkori amerikai elnök, Donald Trump megválasztását, illetve választási kampányát elemzi. A tanulmány szerint Trump győzelmének kulcsa a választópolgárok közösségi médiafelületeken való megszólítása, illetve a platformokon történő kommunikáció. 2022. október 26-án Trump a CBS

News-nak adott interjújában maga jelenti ki: „I think I wouldn't be here if I didn't have social media.” Lefordítva: Úgy hiszem nem lennék itt, ha nem lenne közösségi média. (Stahl 2020) A közösségi média tehát rendkívül nagy hatással van ránk. Több globális trend született, amelyeknek olyan jelentős kimenetelük lett, amely révén mind a rendvédelem, mind a politika, mind a gazdaság, valamint más színterek érintve lettek. Ilyenek például a black lives matter és a me too mozgalmak.

Dr. Barabás A. Tünde szerint „a félelmek és szorongások, amelyek azután idegenellenességben nyilvánulnak meg a legjellemzőbben, sokszor bizonytalan forrásokból, média- és bulvármédia hírekből, vagy közösségimédia-megosztásokból származnak, közvetlenül megtapasztalt eredetük rendszerint nincsen.” (Barabás 2016: 43) Az állítás rendkívül megfogó és elgondolkodtató. Viszonyításképp a hazai legnépszerűbb online hírportálokat vizsgáltuk, amely alapján elmondható, hogy az Index weboldala (URL₃) esetében a találatok száma 4906 darabot jelentett. A Telex weboldalán (URL₄) 214 cikknél található meg a „migráció” címke, míg a 444.hu nem számszerűsíti a találatokat, de ott is hosszasan olvashat az ember a migráció szóra való keresés esetén. A hírportálok bár összes cikkét el nem olvastuk, jó néhányat átnéztünk, illetve a címek is elég beszédesek az esetek nagy részében. Ebből kifolyólag elmondható, hogy Dr. Barabás A. Tündének igaza van, a migrációban résztvevő személyekkel szemben a közösségi média és a hírportálok negatív képet festenek, riogatóan hatnak az emberek számára.

Kik migrálnak és miért

Fontos leszögezni, hogy a migráció lehet legális, illetve olyan határátlépés, amely az adott ország határának átlépése jogszabályba ütköző módon történik. A motiváció lényegében közömbös a határátlépés jogszerűségének vizsgálatánál. A közösségi média esetében azonban nem elhanyagolható a migrálást kiváltó ok. Az Európai Parlament három fő szekcióra osztja a migráció push (kiváltó-elhagyandó ország, terület) és pull (vonzó-cél ország, terület) okokat. Az első a szociális és politikai okok, a második a demográfiai és gazdasági okok, a harmadik terület a környezeti és a klímaváltozással járó okok. A közösségi média ezeket az okokat felnagyíthatja, hiszen bárki véleményt nyilváníthat, ezáltal az extrémista, a radikalista és a kifejezetten ártó szándékú deviáns emberek is megjelenítik véleményüket. Teszik ezt gyakran erőszakos és folyamatos presszionálással. (Például a már korábban is említett black lives matter mozgalom, de ide sorolható a fiatalok körében elterjedt

különböző online kihívások, amelyek öngerjesztő folyamatként egyre erőszakosabbak és veszélyesebbek lesznek.) (Consky 2024)

Az internet másik oldala a lehetőségeket rejt magában. Megmutathatja azokat a lehetőségeket, amelyeket a másik hely adni tud. Ezek a pull faktorok, amelyekkel kifejezetten a vonzó oldalát jelenítik meg egy-egy országnak, területnek. A közösségi médián az emberek többségében az élet jó dolgait, pozitív történéseit osztják meg, amely alkalmas arra, hogy sokkal jobb képet mutasson a valóságról, mint amilyen. (Freitas 2017) A jobb megélhetés, a biztonság és egyéb, az élethez szükséges alapfeltételek biztosítása gyakori migrációs indok, amely a közösségi médián keresztül még inkább kiéleződik. A személyre szabott hirdetések, tartalmak elősegítik a változáshoz kialakuló vágyat, megerősítik az akaratot és cselekvésre készítetnek. (Richards–Caldwell 2015) A reklámok és a célzott tartalmak az interneten az érdeklődési kör elmélyülését és presszionálását okozza. (Jugath 2019)

Közösségi média felhasználása a migráció vonatkozásában

Az internet rendkívül széles felhasználási területtel rendelkezik. A migráció szempontjából elsősorban az információszerzés a leginkább kiemelkedő alkalmazási lehetőség. Bárki, szinte bárhol, bárkivel kommunikálhat az internet segítségével. Ezáltal olyan információk birtokába juthat, amelyek nem nyilvánosak, vagy csak kifejezetten egy meghatározott személynek, csoportnak szólnak. Több olyan X (korábban Twitter), vagy YouTube digitális tartalom került már nyilvánosságra, amelyek kifejezetten emberek toborzására készültek terrorista szervezetekhez való csatlakozáshoz. (Lieberman 2017) Nem csak a terrorizmusnak nyújt platformot az internet, hanem a migrációnak is. (Hautzinger 2016) A migráns útvonalakról könnyebben tudnak információt szerezni. Lehetőség van tapasztalatok megosztására, ajánlások kérésére. Azok számára, akik valamilyen kényszer hatására kell, hogy elhagyják otthonukat, a migráció egy rendkívül összetett folyamat, amely összetett információigény szükségletét jelenti, mind az utazás, mind a célállomással kapcsolatban. A VoIP hívások technológiája és a különböző VPN szolgáltatók használata lehetőséget biztosít az anonim tájékozódásra. A biztonságos, vagy inkább biztonságosabb útvonalak pontos elérhetőségéről, azokról a határátkelőhelyekről, ahol lehetséges az illegális átjutás országok között olyan információ szükséges, amely biztos, hogy valós. A rossz vagy téves információk megszerzésének következményei testi sérülést vagy halált, család elvesztését vagy pénzügyi csődöt okozhatnak. (Borkert–Fisher–Yafi

2018) Az útra kelő személyeknek a közösségi média által lehetőségük van tapasztalatot szerezni már sikerrel járt emberektől, akik testközei élményekkel szolgálhatnak. Olyan adatokhoz juthatnak, amelyek nem feltétlenül jelennek meg máshol. Természetesen minden egyes új információ veszélyt is hordoz magában, hiszen – mint azt korábban említettük – az interneten bárki lehet a beszélgetőpartnerünk. A jobb, könnyebb élet, az életben maradás utáni vágy, a szinte vak bizalom kiszolgáltatottá teszi a migrálni kényszerülő embereket. A közösségi média lehetőséget ad a több forrásból származó információgyűjtésre, így feltérképezhetik a kockázatokat, a lehetőségeket, és megfontoltabb, biztosabb döntést hozhatnak.

Fontosnak tartjuk kiemelni a leginkább elszigetelt országok lakóinak kommunikációját. Egyes országok, mint például Észak-Korea, olyan mélyen elhatárolódtak, hogy az ott élők semmilyen országhatáron túli tényezőt nem ismernek. Számukra a lakóhelyük megválasztása, megváltoztatása elképzelhetetlen műveletnek látszik. Akik mégis valamilyen módon megpróbálkoznak, azoknak az információszerzés lehetősége rendkívül korlátolt. Már az anonimitást ígérő alkalmazások, digitális platformok sem elég megbízhatóak számukra, így a lekövethetetlen dark web felületét kell használniuk a tájékozódásra. A dark web nyújtotta anonimitást nem csak információszerzésre alkalmazzák. Az embercsempész szervezetek szolgáltatásaikat kínálják az internet ezen területén. Továbbá lehetőség van hamis személyazonosságot igazoló okmányok megvásárlására is, a már sikerrel járt menekültek számára. (Baravelle–Lopez–Lee 2016) A dark web egyik fő problémája a feketepiaci fórumok, amelyeket illegális tevékenységek megbeszélésére, koordinálására, illetve kereskedelmére használnak. Az Interpol által megalapított szervezet, az iOCTA (Internet Organized Crime Assessment) kifejtette, hogy a bűnözőknek nem kell a közelben tartózkodniuk a fizikai bűncselekmény elkövetéséhez, a dark web hozzájárul a nyomok eltüntetéséhez is, így a bűnözés fő mozgatórugói, irányítói egy távoli, nem nyilvános helyről végzik munkájukat. Ebből kifolyólag az embercsempészet koordinálása, szervezése is online térben valósul meg. (URL6)

A dark web monitorozása, illetve azoknak a területeknek a figyelése, ahonnan gyakran kényszerülnek migrációra az emberek, a mesterséges intelligencia (MI) alkalmazása nyújthat segítséget. India az egyik leginkább katasztrófa súlytotta területe Földünknek. (URL7) Az Új-Delhi Egyetem egyik kutatása a mesterséges intelligenciát vizsgálta, és azt, hogy hogyan lehetne a mesterséges intelligenciát felhasználni az illegális migrációval együtt járó embercsempészet/emberkereskedelem vizsgálatára. Szerintük ezt a dark web felületén az MI-vel történő

nyelvezett, a szövegmonitorozással, míg a fizikai térben az útvonalakon felbukkanó emberek arcának azonosításával lehetne visszaszorítani. Az Európai Unióban ez számos adatvédelmi (GDPR: General Data Protection Regulation) és egyéb személyiségi jogi kérdést vet fel, azonban a tanulmány rámutat arra, hogy a természeti katasztrófák után az elvándorlásra kényszerített, az emberkereskedelemnek kiszolgáltatott személyek azonosításánál rendkívüli pozitív eredmények születtek. (Graham 2022) Továbbra is felmerül a kérdés, mennyire van jogunk például a tanulmányban említett szállodai kamerák felvételeit felhasználni az emberek beazonosítása érdekében. (A tanulmányban arról számolnak be, hogy naponta körülbelül nyolc gyermeket mentenek meg, ami több mint 60 százalékkal nagyobb arányt jelent, mint a mesterséges intelligencia előtti időszakban.) (Dutta 2020)

Az Európai Unióban 2022-ben 384,245 személy volt, aki menedékkjogot kaphatott, ezen személyek több mint negyede háború súlytotta területekről érkezett. (URL8) Az ilyen esetekben, mikor egy háborús konfliktus miatt az adott ország lakói menekülni kényszerülnek, az információszerzés kiemelt feladat mind a menekültek, mind a befogadó országok rendvédelmi szervei számára. Ilyenkor fontos megismerni, hogy hol tudjuk a legtöbb információt adni és szerezni a menekültek tekintetében, rendvédelmi szervként.

A szír polgárháborút követően a szír menekülésre kényszerülők 97 százaléka a Facebook-ot használta információszerzésre. (Siegel–Wolff–Weinstein 2023) A legtöbb arab nyelven intézett keresés a különböző menekültekből álló csoportokra, befogadó országokra és az országok befogadási feltételeire irányult. Nagy része ezeknek a személyeknek nyílt csoportba lépett be, ahol információt kereshetett az útvonalak és a befogadó országok tekintetében. A zárt csoportok a jelentkezéseket illetően nagy szűréseket alkalmaztak, hogy tényleg csak olyan lépjen be, aki arra jogosult, tehát menekült. A Facebook a használt lehetőségek közül a legnyíltabb és legelérhetőbb, így az onnan való adatgyűjtés a rendvédelmi szervek számára megfelelő keresési kritériumok esetén a legegyszerűbb.

A másik lehetőség, melyet a vándorlók használnak a WhatsApp nevű online szöveges üzenetküldő alkalmazás, mely szintén a Facebook anyavállalatának, a Meta-nak kezében van. (URL9) Mivel ennek az alkalmazásnak a rendeltetése és felépítése más, így rendvédelmi szempontból az itt folyó adathalmaz megismerése, feldolgozása, az arra való reagálás is komplikáltabb. A WhatsApp privát üzenetváltást kínál felhasználóinak, vagy akár csoportos beszélgetést is, egy fiók létrehozásánál a legtöbb esetben pedig telefonszám megadása is kötelező. Ezen felül, a privát beszélgetések

végpontok közötti titkosításon eshetnek át, így más, harmadik személy nagyon nehezen vagy semmiképpen sem férhet hozzá ezekhez az üzenetekhez. A hagyományos médiával ellentétben a menekültek vagy azok csoportja nem csak arra használja ezeket a titkosítással bíró alkalmazásokat, hogy a rendvédelmet megkerülve társadalmat sértő cselekményeket hajtsanak végre, vagy ilyeneket szervezzenek. A menekülni kényszerülők a célországban való talpra állás és megélhetés szempontjából tömegesen keresnek munkahelyeket is, azonban több esetben válnak ezek a személyek a hamis hirdetések vagy információk miatt bántalmazás, szexuális erőszak áldozatává.

Az előbb leírtak alapján ténylegesen indokolt a rendvédelmi szervek adatgyűjtése annak érdekében, hogy a szerveződő bevándorlók esetleges kriminált cselekményei visszaszorításra kerüljenek, a békés migrálók tájékoztatása teljeskörű legyen, és hamis információk (fake news) által senki se váljon erőszakos bűncselekmények áldozatává.

Erre többféle megoldás létezik, melyek kielégítik a rendvédelem ezen igényeit. Az egyik lehetőség, mely széleskörűen elérhető és alkalmazása nem jár nagy kiadással, a monitoring. A monitoring vagy monitorozás olyan tevékenységet takar, ami alatt bizonyos szempontok szerint megfigyelés alatt tartunk valamit. Alkalmazzák ezt az egészségügyben, a környezetvédelem területén és a számítástechnikában. A rendvédelemben is megtalálhatjuk ezt a fajta tevékenységet, és tömeges bevándorlás során sem szabad eltekinteni ettől a lehetőségtől, ugyanis megannyi információhoz juthatunk hozzá a migráló csoportokat illetően, még hozzá valós időben. Az ehhez szükséges eszközök szempontjából csekély apparátust kíván meg ez a megfigyelési forma, ugyanis elég hozzá egy olyan számítástechnikai eszköz (legyen az asztali számítógép, laptop vagy akár egy mobiltelefon), mely internetelés révén hozzá tud férni a szóban forgó közösségi médiaplatformhoz. A monitoring nem csak arra ad lehetőséget, hogy valós időben jussunk információhoz, hanem arra is, hogy ezen információkra reagálva, preventív eszközként tájékoztatást biztosítsunk a menekülésre kényszerülőknek. Különböző jellemzők mentén, a megfelelő nyelven és a megfelelő információ nyújtásával lehetne az országba való békés bevándorlást, az ellenőrzés folyamatát biztosítani.

A monitoringnak különböző feltételeknek kell megfelelnie, továbbá több módszerrel való kivitelezése is lehetséges, a következőkben ezt szeretnénk kifejteni.

A monitoring tevékenység feltételei

Mások megfigyelése, az ebből származó információk elemzése és értékelése olyan folyamat, amelynek során

szigorúan be kell tartani a vonatkozó jogszabályokat. Ez a tevékenység sértheti az egyének magánszféráját, mivel az összegyűjtött adatok gyakran személyes jellegűek, ezért különös figyelmet kell fordítani az Európai Unióban érvényben lévő törvényekre, például a GDPR-ra. Emellett fontos betartani a mesterséges intelligenciával kapcsolatos eszközökre vonatkozó EU AI Act (a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabály) rendelkezéseit is, amely a világ első átfogó MI szabályozási rendszere. (URL10)

A monitoring tevékenység egyik legfontosabb alapelve a célhoz kötöttség. A hatóságoknak csak olyan adatokat szabad gyűjteniük, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a kitűzött célhoz. Ha a rendőrség célja a tájékoztatás, akkor a megfigyelések és keresések kritériumait kizárólag erre kell korlátozni. Azonban, ha a nemzetközi jelzések alapján fennáll a gyanú, hogy egy menekült csoport esetleg agresszív cselekményeket tervez, a közrend, illetve az élet és testi épség védelme érdekében indokolt lehet az agresszorok profilozása és útvonaluk követése. Ez segíthet feltárni, hogy az adott csoport tagjai milyen veszélyes tevékenységekben vettek részt. Ezen túlmenően gondosan ügyelni kell az adatvédelmi incidensek elkerülésére, a megfelelő adattárolásra és a határidők betartására. Ez azért is kiemelten fontos, mert a monitorozás során keletkező adatmennyiség gyorsan megnövekedhet, ami bonyolultabbá teszi azok biztonságos kezelését.

A rendvédelmi szervek feladata továbbá, hogy nemzetközi együttműködések során az információ egyik országból a másikba veszteségmentesen és gyorsan elérjen. Ez rendekkel megkönnyítheti azon országok munkáját, amelyek területén a menekülni kényszerülő csoportok útvonalai haladnak. Ebben segíthet például, ha az elemzések során megkapott adatokat és információkat egy egységes formátumú, mindenki számára elérhető dokumentumba táplálják, és azokat különböző országok részére elérhetővé teszik. Erre tökéletes platform lehetne a Schengeni Információs Rendszer (SIS), Európa legnagyobb biztonsági és határigazgatási célú informatikai rendszere. Ezen keresztül minden olyan ország, amely potenciális útvonalaként szolgálhat a menekültek vándorlását illetően, megfelelő és gyors tájékoztatást kaphatna a migráló csoportok hangulatáról, együttműködéséről, igényeiről.

Habár elég lenne egy személy, és akár egy mobiltelefon is egy alapvető felméréshez a menekültek közösségi média jelenlétének megfigyeléséhez, természetesen ebben az esetben is igaz, hogy megfelelő mennyiségű személyzet és technológiai felszereltség a monitoring tevékenység javára válik. A mesterséges intelligencia számos hasznos funkcióval rendelkezik a kereskedelmi szférában. Azonban nem szabad elfeledni,

hogy az ingyen elérhető megoldások használata a rendőrség javára is válhat, ha azt megfelelően kezeli. Nagy előnye a nyelvi alapú mesterséges intelligencia modelleknek, hogy működtetésükhöz nem kell számítástechnikában jártas személy, hanem egyszerűen csak megírjuk az igényeinket, melyet az MI majd teljesít. Ezen felül, mivel a szöveggörnyezetet és a kontextust is képes értelmezni, könnyedén kérhetjük az MI-től, hogy egy arab szöveget fordítson le magyarra, mely szöveg nem csak egy tükörfordításként funkcionál, hanem egy érthető és elemezhető szöveget nyújt a rendvédelem számára. (Bhat 2023)

További hasznos alkalmazás, mely a határvédelem munkáját jelentősen előmozdítaná, a Netvizz nevű applikáció. A Netvizz egy adatgyűjtő és kivonatoló program, mely segít a Facebook-on található adatokból elemezni, kapcsolatrendszert felépíteni, illetve releváns információkat gyűjteni. (URL11) Ezen információk feldolgozását a programon kívül természetesen az előbb lehetőségként felsorolt mesterséges intelligencia is elvégezheti, mely akár szövegesen, hosszan vagy röviden, akár grafikusán is tudja ábrázolni a feldolgozott adatokat.

A monitorozás tevékenységéből eredő lehetőségek

A csoportok viselkedésének megfigyelésével a rendőrség előre jelezheti, így megelőzheti a lehetséges rendbontásokat. Az agresszív megnyilvánulások korai felismerése lehetővé teszi, hogy a hatóságok időben és megfelelő erőforrásokkal készüljenek fel a helyzet kezelésére.

A megfigyelések során felderíthetőek korábban ismeretlen csempészútvonalak is, így ezen információk segítségével az illegális migráció elleni küzdelem hatékonyabbá tehető.

A kapott adatokból akár kapcsolati hálót is fel lehetne építeni, mely során később érkező csoportok viselkedését, együttműködési hajlandóságát lehetne megállapítani, mely szintén a prevenció miatt értékes adat.

Azonban véleményünk szerint a rendezett módon történő határátkelés egyik pillére a megfelelő kommunikáció és tájékoztatás, amivel az adott ország rendvédelmi szerve szimpátiát alakíthat ki a menekülni kényszerülőkkel, így az együttműködésre való hajlandóság magasabb fokot érhet el, mint valaha.

Az elemzések során fény derülhet a bevándorló csoportok összetételéről. Ez azért fontos információ, mert így a rendőrségnek tudomása lesz arról, hogy a megfelelő tájékoztatást milyen nyelven tegye közzé a határátkelés során. Az sem mindegy, milyen tájékoztatást kapnak ezek a csoportok. A monitorozás

arra is megoldást nyújthat, hogy a rendvédelmi szervek hogyan építsék fel saját tájékoztatásukat azoknak a bevándorlóknak, akik az országban készülnek menedékkérelmet kérni, vagy azoknak, akik csak áthaladás céljából lépnek be az ország területére. Az igények felmérése, a csoportok együttműködésének elérésében a „személyre szabott” tájékoztatás nagy segítség lehet a rendvédelmi szervek számára. Ilyen információk lehetnek például útvonalak, tömegközlekedési lehetőségek, segélylehetőségek, irodák, segédlet ügyintézéshez. Ez a fajta hozzáállás a rendvédelem felől a csoportok szimpátiáját válthatja ki, ami szintén csökkenti az erőszakos cselekmények bekövetkezésének kockázatát.

A közösségi média két oldala

A közösségi média nem csak hasznos lehet a migráló személyek számára. Az internet tele van álhírekkel, megtévesztő információkkal. (Shu-Liu 2019) Az embereknek nehézséget okoz megkülönböztetni a valódi híreket az álhírektől. Az internetfelhasználók nagyobb kognitív aktivitást mutatnak, ha a hírek címlapjai egybeesnek politikai véleményükkel, és nagyobb valószínűséggel hisznek nekik. A véleményüket megkérdőjelező szalagcímek kevés kognitív aktivitást kapnak (azaz figyelmen kívül hagyják őket), és a felhasználók kisebb valószínűséggel hisznek nekik. (Olan–Jayawickrama–Arakpogun–Suklan–Liu 2024) Patricia Moravec, Randal Minas és Alan Dennis kutatása alapján az emberek csupán 17%-a tudta a véletlenül jobban felismerni az álhíreket. Más szóval, a legtöbb közösségi médiafelhasználó jobban ítélné meg az igazságot, ha feldobna egy érmét. (Moravec–Minas–Dennis 2018) Márpedig az álhírek a migrációban, különösen az illegális migrációban résztvevő személyek számára halálos kimenetelűek is lehetnek. (Acevedo–Linares–Telemundo 2023)

A közösségi média hatásait vizsgálva a migráció aspektusában kiemelendő tény az embercsempészeknek való kiszolgáltatottság. A migránsokat csempészők nem csak szolgáltatásaik hirdetésére, de a kommunikációra és az események koordinálására is a közösségi média csevegő felületeit használják. (De Giorgi–Pellizzari 2009) A migráns-csempészet és az emberkereskedelem két, egymással összefüggő jelenség, bár elméletben világosan elkülöníthetőek: az embercsempészet megegyezésen alapul, mivel a migráns (illegális) szolgáltatást kér, amelyért fizet, míg az emberkereskedelem csalással és kizsákmányolással jár, ill. hiányzik az országhatárokon áthurcolt hozzájárulása. (Nussio–Bove–Steele 2019) Ezen felül olyan nemzetközi bűncselekmény, amely a nők, férfiak és gyermekek elleni erőszak szélsőséges formáiról ismert. Bár az

emberkereskedelemmel/csempészzel kapcsolatos erőszak jól dokumentált, áldozatainak egészségi állapota jórészt elhanyagolt téma. Az embercsempészet áldozataiban az egészségügyi kockázatok és következmények már az embercsempészzel való beszerzésük előtt elkezdődhetnek, a kizsákmányolás teljes időtartama alatt folytatódhatnak, és még a szabadulásuk után is fennállhatnak.

Továbbá a migrációban résztvevők fizikai, szexuális és pszichológiai sérüléseket szenvedhetnek útjuk során, foglalkozási kockázatokat, jogi korlátozásokat és megbélyegzést kapcsolatos nehézségeket szenvedhetnek el, amelyet a közösségi média még inkább felerősíthet. (Zimmerman–Hossain–Watts 2011)

Emberkereskedelemmel és embercsempészzel olyan nemzetközi szervezetek foglalkoznak, mint az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatala (UNODC), a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) (tekintettel arra, hogy a menedékkérők többsége érintett az embercsempészetben, ill. sok menedékkérő és menekült az emberkereskedelem áldozata). (Triandafyllidou–Palumbo 2023) Ezen túlmenően az EU határvédelmi ügynökségei (például a Frontex) nemcsak az embercsempészet, hanem az emberkereskedelem terén is aktívabbá váltak. A hatóságok erős fellépése elengedhetetlen. (Hernandez–Rudolph 2015) A migrációban résztvevő személyek rendkívül embertelen kizsákmányolás és a helyzetükkel való visszaélés áldozatai. Elég csak visszaemlékezni arra a megrázó, 2015-ös eseményre, amikor magyar forgalmi rendszámú gépjárműben 71 halott migránst találtak, köztük négy gyermeket. Nem csak hazánkban találkozni hasonlóval: 2020–2021 között Európa határain körülbelül 5,500 migráns halt meg. A látencia feltehetőleg hatalmas, így csak becsült számok álnak rendelkezésre. (URL12)

Mint a mindennapok bármely területén, a migráció kapcsán sem csak negatív velejárója van a közösségi médianak. Azon felül, hogy könnyebb és gyorsabb információszerzési lehetőséget biztosít, több más előnye is megjelenik. Ilyen például, hogy az emberek első kézből, valódi tapasztalatokból informálódhatnak. Megjelenik a kollektív bölcsesség is, hiszen egy fórumon többen is hozzászólhatnak a témához, így kiegészítve, javítva, aktualizálva az ott elhangzottakat, leírtakat. Ezen felül könnyebben beilleszkedhetnek az adott területen, hiszen az online térben sokkal bátrabbak és nyitottabbak az emberek, így a fizikai térben való ismerkedés is könnyebb lehet. Kiemelkedően pozitív tulajdonsága a közösségi médianak az ottmaradt, hátrahagyott családtagokkal, barátokkal való kapcsolattartás lehetőségének biztosítása. (Borker–Fisher–Yafi 2018) A közösségi média abban is segítség a vándorlásra kényszerülők számára, hogy felderítsék,

előre megismerjék úticéljuk környezetét, az ott élők szokásait, ezzel is megkönnyítve a beilleszkedést. (Dekker–Engbersen 2014) Az ott élők és a már korábban oda migrált személyekkel is felvehetik a kapcsolatot, így a diaszpórával előre kapcsolatot teremtve könnyebben hozhat döntést az otthonát elhagyni készülő.

A migráció, a szervezett bűnözés és a közösségi média

A migráció kapcsán a szervezett bűnözés az egyik legnagyobb kihívás a rendvédelem számára. A közösségi média és annak felhasználási lehetőségei megannyi pozitív hatása mellett a bűnözőknek is platformot nyújt a kommunikációra, behálózásra.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata elismeri mindenki jogát arra vonatkozóan, hogy üldöztetés esetén menedékjogot kérjen. Ez a jog képezi a 18 nemzetből álló ENSZ-konferencia által 1951-ben elfogadott, és az 1967-es jegyzőkönyvvel kiegészített, a menekültek jogállásáról szóló egyezmény alapját, amit a menedékjogot szabályozó globális szabványnak tekintenek. (URL13) Az illegális migráció azonban nem része ennek az egyezménynek. (Borkert–Fisher–Yafi 2018) Ez a Genfi Egyezményként is ismert nemzetközi szerződés a menekültek védelmének sarokköve. Az Egyezmény a hátrányos megkülönböztetés tilalmának, a büntetés tilalmának és a visszaküldés tilalmának (non-refoulement) általános elvein alapul. (URL14)

Az illegális migrációval és a szervezett bűnözés visszaszorításával a magyar rendőrség kiemelten foglalkozik. Már a Rendőrségi Törvényben is külön pontban megjelenik, mint a rendőrség feladata. (URL15) A szervezett bűnözés általában határon átvelő jellegére tekintettel (a migrációval kapcsolatban lehetetlen nem érinteni több országot) a rendvédelmi szervek különböző együttműködésekkel lépnek fel az embercsempész hálózatok ellen. A magyar rendőrség tag a Bűnügyi Rendőrség Nemzetközi Szervezetében (Interpol) és a Bűnüldözési Együttműködés Európai Uniói Ügynökségében (Europol). (Nyeste–Szendrei 2020)

A migráció vonatkozásában az embercsempészzel foglalkozó bünszervezetek olyan kihívást jelentenek, amely egyedi megítélésű és kiemelt figyelmet igénylő ügyeket keletkeztetnek. Speciálisan embercsempészzel foglalkozó bünszervezetek jelentek meg, mint tevékenységük fő profilja. (Szendrei 2022) Hazánkban a migrációval kapcsolatos ügyek nagy részével a határrendészet (URL16), illetve az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság foglalkozik. (URL17) A szervezett bűnözésre specializálódott alegységek azonban a rendőrség több ágánál megjelenik, ilyen

például a Nemzeti Nyomozó Iroda Szervezett Bűnözés Elleni Főosztály. (Ábrahám et al. 2011)

Szélesebb eszköztár

A szervezett bűnözés súlyosbító körülmény, így az eljárás során is sokkal széleskörűbb eszköztára lehet a nyomozónak. A közösségi média vonatkozásában a felderítés során a bírói engedélyes leplezett eszközök alkalmazásának leginkább szükséges eleme, az információs rendszer titkos megfigyelése lehet. (URL18) Ezen felül a lehallgatás egy szintén tetemes mennyiségű, érzékeny információhoz juttatható eszköze a nyomozónak, amellyel másképp nem, vagy csak nagyon körülményesen beszerezhető információkhoz juthat. Fontos megemlíteni – bár nem bírói engedélyes eszköz, de az egyik leglényegesebb adat ismerhető meg alkalmazása során – a különböző IP címek, cellainformációk megismeréséhez köthető módszereket. Ezek által lehetséges az elektronikus hírközlési eszköz vagy információs rendszer azonosítása, illetve személyek hollétének megállapításához szükséges adatok megszerzése, helymeghatározása. Ezekkel a módszerekkel a különböző közösségimédia oldalakon folytatott kommunikáció tartalmát lehet megismerni, amely a későbbiekben a megelőzés, vagy utólagosan a felderítés számára jelent nagy előnyt.

A magyar rendőrség több olyan adatbázist vezet, amelyek belső felhasználásúak és bizalmasak. Az Európai Unió tagállamainak is több olyan közös adatbázisa és rendszere van, amely az illegális migrációval foglalkozik. Ezek például a Schengeni Információs Rendszer (SIS) (URL19), az Eurodac adatbázis és a Vízuminformációs Rendszer (VIS) (URL20), amelyek hatalmas, gyakran biometrikus adatokat is tartalmazó adatbázisok. Céljuk a migrációs áramlások ellenőrzése, valamint a legális- és illegális migránsok azonosítása, ill. egymástól elhatárolása. Ezek a rendszerek képesek az illegális migránsok egy részének „újra azonosítására” migrációs történetük digitális nyomai alapján. „Az érvelés szerint a digitális infrastruktúra, amely mostanra már túl van a gyermekkorán, az illegális migránsok európai felügyeletének félelmetes eszközévé fejlődik.” (Broeders 2007) A közösségi média bárki számára hozzáférhető és információszerezésre használható adatbázis, amelynek ugyan úgy feltétele az előzetes adatbevitel (regisztráció) a keresett személyről, mint a korábban említett nyilvántartási rendszerek esetében. A főbb különbség, hogy a közösségi média felületein fellelhető információk általában nyílt forrású adatszerezés során kerülnek feltárára, tehát nem egy közhiteles nyilvántartás adatai. Viszont sokszor rendkívül frissek, személyesek és a

jelenlegi állapotot tükrözik úgy a vizsgált személy helyzetét, mint küllemét tekintve.

Összességében elmondható, hogy mind az emberkereskedelem, mind az illegális migráció visszaszorítása érdekében kreatív megoldások szükségesek az eredményes felderítés érdekében.

Fontos kiemelni, hogy a határon átnyúló bűnözés fő indítéka az anyagi haszonszerzés. A témát kutatva elengedhetetlen megemlíteni a bűnözésből származó pénzüsszegek útjának feltérképezését. Ez azért is lényeges, mert az emberkereskedelemben résztvevők – úgy az embercsempészek mint az áldozatok – próbálnak a lehető leginkább anonimak maradni. A pénz viszont visszakövethető, például egy WesternUnion vagy Wise, esetleg Revolut tranzakció esetében, ezért lényeges a vagyoni háttér felderítése a gyanúsítottak és családtagjaik körében, hogy a bűncselekmény elkövetéséből származó vagyon lefoglalható és elkobozható, visszakövethető legyen. (Ábrahám et al. 2011)

Etikai dilemmák

A titkos információgyűjtés, illetve annak eszközei, valamint a leplezett eszközök alkalmazásának nagy dilemmája az emberek személyes terében való „kutakodás”. Kétségek nélkül rendkívül személyes és a privát szférát érintő módszerekkel juthatnak a hatóságok információkhoz. A módszerek rengeteg kérdést vetnek fel, még akkor is, ha a biztonság és a rend fenntartása érdekében kerülnek alkalmazásra. Hazánkban a GDPR (URL21) és az ún. MAV törvény (törvény a minősített adat védelméről) (URL22) érvényesül, így például elképzelhetetlen egy olyan fajta szigorú és magánéletbe törő rendszer, mint a kínaiakat folyamatosan figyelő mechanizmusok, arcfelismerő rendszerek. Szükséges megteremteni a szabadság és a biztonság egyensúlyát, hiszen a túlzott korlátok és ellenőrzések bizalmatlanságot és a társadalmak kohéziójának gyengülését eredményezhetik. A közösségi média monitorozása, mind a migrációt érintő kihívások tekintetében, mind az élet más területein az információs rendszerek adatvédelmi kihívásaival egyenlő nehézségű feladat lesz, amely az egyén autonómiájának veszélyeit magában foglalva jelenik meg.

Összegzés

A közösségi média hatalmas befolyásoló erővel rendelkezik, mind az egyénre, mind egy csoportra nézve. A különböző közösségi médiaplatformokon az emberek nagy része megtalálható, rengetegen használják, a mindennapi élet része. Hatással van a migrációra, indikátora lehet, és a migrációban résztvevő személyek fő eszköze a tájékozódáshoz, hiszen ezeknek a

platformoknak köszönhetően gyorsan és könnyen tájékozódhatnak az útvonalakról, a befogadó országokról és a menedékjog iránti kérelmek benyújtásáról. Minden területen, így a migráció vonatkozásában is vannak negatív hatásai a social médiának, hiszen veszélyt is jelenthet, például a hamis információk vagy az otthonukat elhagyók kizsákmányolása esetében. A közösségi média még több lehetőséget biztosít a szervezett bűnözésnek, pontosabban az embercsempészeknek, de egyben a rendvédelem kezébe is több eszközt ad a nyomozások során. A nyomozó szervek a felderítést elősegítő eszközök széles palettájából választhatják ki az alkalmazandókat, amelyek használata során több etikai dilemmával kell szembenézni. A közösségi média a rendőrség számára is értékes adatforrás. A platformok megfigyelésével a hatóságok azonosíthatják a migráns csoportok tevékenységét, felderíthetik a csempészütvonalakat és értékelhetik a lehetséges veszélyeket. A monitoring során azonban fontos az adatvédelmi szabályok betartása és az etikai elvek figyelembevétele. A rendőrségnek a kapott adatok alapján célzott tájékoztatást kell nyújtania a migránsoknak, hogy elősegítse a békés integrációt és csökkentse a társadalmi feszültségeket.

Összességében elmondható, hogy a közösségi média a migrációval szorosan összefügg és monitorozása elősegítheti a biztonságosabb népvándorlást.

Irodalomjegyzék

- Acevedo, N.–Linares, A.–Telemundo, N. (2023) Misinformation fuels the false hopes among migrants after deadly fire in Mexico. NBS News. <https://www.nbcnews.com/news/latino/misinformation-fuels-false-hopes-migrants-mexico-fire-rcna77398> [Letöltve: 2025.03.20.].
- Ábrahám, A.–Bereczki, Z.–Berki, A.–Csáková, I.–Farkasné Halász, H.–Gazdag, T.–Goricsán, T. K.–Istanovszki, L.–Jóvér, I.–Nagy, J.–Németh, R.–Nyeste, P.–Rigó, A.–Rödler, N.–Simon, B.–Sölétromos, Gy.–Szilágyi, R.–Tahóczki, A. (2011) *A szervezett bűnözés kézikönyve*. Budapest, Ludovika Kiadó. https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Kezikonyv_servezett_bunoozees_NKE_2013.pdf [Letöltve: 2024.08.12.].
- Barabas, A. T. (2016) A migráció kriminológiai aspektusai. In: Hautzinger, Z. (szerk.) *A migráció bűnügyi hatásai*. Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest. p. 43. https://real.mtak.hu/62503/1/Migr_bunu_hatasai_2016_full_u.pdf [Letöltve: 2024.09.20.].

- Baravalle, A.–Lopez, M. M. S.–Lee, S. W. (2016) *Mining the Dark Web: Drugs and Fake Ids.* p. 137. DOI: [10.1109/ICDMW.2016.0056](https://doi.org/10.1109/ICDMW.2016.0056)
- Bhat, H. (2023) AI Contextual Understanding: How Context Windows Shape Language Processing in Chatbots. Medium. <https://medium.com/@harish8383/ai-contextual-understanding-how-context-windows-shape-language-processing-in-chatbots-09836ba8e434> [Letöltve: 2024.08.28].
- Borkert, M.–Fisher, K. E.–Yafi, E (2018) The best, the worst, and the hardest to find: How people, mobiles, and social media connect migrants in (to) Europe. *Social Media+ Society* doi: 10.1177/2056305118764428 <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2056305118764428> [Letöltve: 2024.09.07].
- Consky, M. (2024) 11-year-old U.K. boy dies after trying dangerous TikTok trend. <https://ktvz.com/cnn-regional/2024/03/11/11-year-old-u-k-boy-dies-after-trying-dangerous-tiktok-trend/> [Letöltve: 2024.09.23].
- De Giorgi, G.–Pellizzari, M. (2009) Welfare migration in Europe. *Labour Economics*, Volume 16. Issue 4. pp. 353–363. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0927537109000062> [Letöltve: 2024.09.09].
- Dekker, R.–Engbersen, G. (2014) How Social Media Transform Migrant Networks and Facilitate Migration. *Global Networks*, Volume 14. Issue 4. pp. 401–418. https://www.researchgate.net/publication/259549540_How_Social_Media_Transform_Migrant_Networks_and_Facilitate_Migration [Letöltve: 2024.09.15].
- Broeders, D. (2007) The New Digital Borders of Europe: EU Databases and the Surveillance of Irregular Migrants. *International Sociology*, 22(1). pp. 70–92. https://www.researchgate.net/publication/249739199_The_New_Digital_Borders_of_EuropeEU_Databases_and_the_Surveillance_of_Irregular_Migrants [Letöltve: 2024.08.24].
- Dutta, M. (2020) [Role of technology in combatting human trafficking.](#) *Вестник Карагандинского университета Серия История. Философия*, 100 (4). pp. 57–64.
- Freitas, D. (2017) *The happiness effect: How social media is driving a generation to appear perfect at any cost.* Osford University Press. https://books.google.hu/books?hl=hu&lr=&id=IHmuDQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=why+we+only+show+good+things+on+social+media&ots=KXyWoxE41u&sig=l2YZG_3BE3sBx4y6ACrLfa_tfDg&redir_esc=y#v=onepage&q=why%20we%20only%20show%20good%20things%20on%20social%20media&f=false [Letöltve: 2024.09.23].
- Giddens, A. (2008) *Szociológia.* Osiris Kiadó Kft., Budapest.
- Graham, J. K. (2022) *The Dark Web and Human Trafficking.* A Dissertation Presented in Partial Fulfillment Of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy. Liberty University. <https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5274&context=doctoral> [Letöltve: 2024.09.23].
- Hautzinger, Z. (2018) A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése. AndAnn Kft., Pécs.
- Hautzinger, Z. (szerk.) (2016) *A migráció bűnügyi hatásai.* Magyar Rendészettudományi Társaság, Migrációs Tagozat, Budapest. https://real.mtak.hu/62503/1/Migr_bunu_hatasai_2016_full_u.pdf [Letöltve: 2025.03.30].
- Hernandez, D.–Rudolph, A. (2015) Modern day slavery: What drives human trafficking in Europe? *European Journal of Political Economy*, Volume 38. June 2015. pp. 118–139. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0176268015000075> [Letöltve: 2024.09.01].
- Horváth, Cs. (2021) *A közösség értelmezése, jellegzetességei és területi vonatkozásai.* <https://www.analecta.hu/index.php/vikekke/article/view/34259> [Letöltve: 2024.09.20].
- Juggath, K. (2019) Negative consequences of using behavioural targeting in online personalised advertising. *Gordon Institute of Business Science*, University of Pretoria. https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/73973/Juggath_Negative_2019.pdf?sequence=1 [Letöltve: 2025.01.27].
- Lieberman, A. V. (2017) Terrorism, the internet, and propaganda: A deadly combination. *Journal of National Security Law & Policy*, Vol. 9:95. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/jnatselp9&div=9&id=&page=> [Letöltve: 2024.09.23].
- Moravec, P.–Minas, R.–Dennis, A. R. (2018) Fake News on Social Media: People Believe What They Want to Believe When it Makes No Sense at All. *Kelley School of Business Research Paper*, Indiana University. No. 18–87. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3269541 [Letöltve: 2024.09.13].
- Nussio, E.–Bove, V.–Steele, B. (2019) The consequences of terrorism on migration attitudes across Europe. *Political Geography*, Volume 75. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0962629818305316> [Letöltve: 2024.09.02].
- Nyeste, P.–Szendrei, F. (2020) *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve.* Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó.

- <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/A%20bu%CC%8Bnu%CC%88gyi%20hi%CC%8Irsz%CC%8Is%20ke%CC%8Iziko%CC%88nyve.pdf> [Letöltve: 2025.03.20.].
- Olan, F.–Jayawickrama, U.–Arakpogun, E. O.–Suklan, J.–Liu, S. (2024) Fake news on Social Media: the Impact on Society. *Information Systems Frontiers*, Volume 26. pp. 443–458. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10796-022-10242-z> [Letöltve: 2025.03.20.].
- Petroff, A. (2018) Yes, Facebook is scanning your messages for abuse. <https://money.cnn.com/2018/04/05/technology/facebook-messenger-messages-privacy/index.html> [Letöltve: 2024.09.20.].
- Richards, D.–Caldwell, P. (2015) Impact of social media on the health of children and young people. *Journal of paediatrics and child health*, 2015 Dec. 51(12). pp.1152–7. doi: 10.1111/jpc.13023. Epub 2015 Nov 26. pp. 512.
- Shewale, R. (2024) Facebook Users Statistics 2024. <https://www.demandsage.com/facebook-statistics/> [Letöltve: 2024.09.20.].
- Shu, K.–Liu, H. (2019) *Detecting fake news on social media*. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-01915-9> [Letöltve: 2024.08.27.].
- Sinha, S. (2022) *Migration and Terrorism in Europe: A Nexus of Two Crises*. p. 6. doi: 10.62365/2576-0955.1059 <https://commons.lib.jmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1059&context=ijr> [Letöltve: 2024.08.27.].
- Siegel, A.–Wolff, J. S.–Weinstein, J. (2023) How Syrian Refugees Engage with Online Information. *OSF Preprints*, Immigration policy lab, Stanford. p. 7. <https://osf.io/preprints/osf/vufms> [Letöltve: 2024.08.12.].
- Singh, S. (2024a) How Many People Use Youtube. <https://www.demandsage.com/youtube-stats/> [Letöltve: 2024.09.20.].
- Singh, S. (2024b) How Many People Use TikTok. <https://www.demandsage.com/tiktok-user-statistics/> [Letöltve: 2024.09.20.].
- Singh, S. (2024c) *Telegram Statistics (2024) – Users & Revenue Data*. <https://www.demandsage.com/telegram-statistics/> [Letöltve: 2024.09.20.].
- Stahl, L. (2020) The 60 Minutes interview that President Trump cut short. <https://www.cbsnews.com/news/president-trump-60-minutes-interview-lesley-stahl/> [Letöltve: 2024.09.20.].
- Szendrei, F. (szerk.) (2022) *Bűnügyi Szolgálati ismeretek – Különös rész*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó. <https://webshop.ludovika.hu/wp-content/plugins/olvasoprobak/Olvasoprobak-WEB-1003-Bunugyi-szolgalati-ismeretek-%E2%80%93-Kulonos-resz.pdf> [Letöltve: 2025.03.20.].
- Triandafyllidou, A.–Palumbo, L. (2023) *The governance of migrant smuggling and human trafficking: institutions and networks*. Research Handbook on the Institutions of Global Migration Governance. pp. 214–226. https://www.researchgate.net/publication/372555398_The_governance_of_migrant_smuggling_and_human_trafficking_institutions_and_networks [Letöltve: 2025.03.20.].
- Yalom, I. D.–Leszcz, M. (2023) *A csoportpszichoterápia elmélete és gyakorlata*. Animula Kiadó, Budapest. p. 46.
- Zimmerman, C.–Hossain, M.–Watts, C. (2011) Human trafficking and health: a conceptual model to inform policy, intervention and research. *Social science & medicine*, Jul;73(2). pp. 327–35. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21723653/> [Letöltve: 2025.03.20.].

Internetes hivatkozások

- URL1: Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (2022) A Harmtv. alapján tartózkodási jogosultságot kérelmezők számának alakulása főbb tartózkodási célok szerint. https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=http%3A%2F%2Fwww.bmbah.hu%2Fimages%2FKiadv%25C3%25Aryf%25C3%25BCzet_2022_honlapra.xls&wdOrigin=BROWSELINK [Letöltve: 2024.09.20.].
- URL2: 41/2016. (III. 9.) Korm. rendelet A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Magyarország egész területére történő elrendeléséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=ar600041.kor> [Letöltve: 2024.08.15.].
- URL3: Index.hu weboldalon végzett keresés eredménye. <https://index.hu/24ora/?word=1&pepe=1&tol=1999-01-01&ig=2024-09-18&s=migr%C3%A1ci%C3%B3> [Letöltve: 2024.09.20.].
- URL4: Telex.hu weboldalon végzett keresés eredménye. https://telex.hu/archivum?term=&filters=%7B%22and_tags%22%3A%5B%22migr%C3%A1ci%C3%B3%22%5D,%22superTags%22%3A%5B%5D.%22authors%22%3A%5B%5D.%22title%22%3A%5B%5D%7D [Letöltve: 2024.09.20.].
- URL5: 444.hu weboldalon végzett keresés eredménye. <https://444.hu/kereses?q=migr%C3%A1ci%C3%B3> [Letöltve: 2024.09.20.].
- URL6: European Crime Prevention Network (2016). https://eucpn.org/sites/default/files/document/files/theoretical_paper_cybercrime.pdf pp. 12. [Letöltve: 2024.09.23.].

- URL7: Unicef - Disaster risk reduction.
<https://www.unicef.org/india/what-we-do/disaster-risk-reduction> [Letöltve: 2024.09.23].
- URL8: European Parliament (2020) Exploring migration causes: why people migrate.
<https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20200624STO81906/exploring-migration-causes-why-people-migrate> [Letöltve: 2024.09.23].
- URL9: Tech Transparency Project (2022) Inside the World of Misinformation Targeting Migrants on Social Media.
<https://www.techtransparencyproject.org/articles/inside-world-misinformation-targeting-migrants-social-media> [Letöltve: 2024.09.18].
- URL10: European Parliament (2023) EU AI Act: first regulation on artificial intelligence.
<https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> [Letöltve: 2024.09.23].
- URL11: Countering Disinfo weboldala.
<https://counteringdisinformation.org/index.php/interventions/netvizz> [Letöltve: 2024.09.22].
- URL12: Counting the dead 2020-2021: A new report on the migrants dying on Europe's borders (2024) International Committee of the Red Cross (ICRC).
<https://www.icrc.org/en/document/counting-dead-new-report-migrants> [Letöltve: 2024.09.23].
- URL13: Az Európai Tanács weboldala: Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata.
<https://www.coe.int/hu/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version-> [Letöltve: 2024.08.27].
- URL14: Az Európai Tanács weboldala: Migráció.
<https://www.coe.int/hu/web/compass/migration> [Letöltve: 2024.08.27].
- URL15: 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv> [Letöltve: 2024.08.15].
- URL16: A magyar rendőrség weboldala.
<https://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/testulet/rendeszeti-szakterulet/hatarrendeszet> [Letöltve: 2024.09.14].
- URL17: Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság weboldala.
http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=390&Itemid=459&lang=hu [Letöltve: 2024.08.25].
- URL18: 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700090.tv> [Letöltve: 2024.08.15].
- URL19: NAIH weboldala: Schengeni Információs Rendszer (SIS).
<https://www.naih.hu/schengeni-informacios-rendszer> [Letöltve: 2024.09.17].
- URL20: NAIH: weboldala: Tájékoztató a Vízuminformációs Rendszerről (VIS).
<https://www.naih.hu/vizuminformacios-rendszer-vis> [Letöltve: 2024.09.17].
- URL21: Az Európai Parlament és a Tanács 2016. április 27-i (EU) 2016/679 RENDELETE a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet).
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600679.eup> [Letöltve: 2024.08.26].
- URL22: 2009. évi CLV. törvény a minősített adat védelméről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0900155.tv> [Letöltve: 2024.08.15].

IoT-eszközök és IoT-rendszerek biztonságának kérdései a NIS2 bevezetésének szempontjából

Security issues of IoT devices and systems for the implementation of NIS2

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2025.1.4](https://doi.org/10.53793/RV.2025.1.4)

Absztrakt

Elemzésünkben a NIS2 irányelv bevezetésével kapcsolatos új biztonsági kérdésköröket vizsgáljuk az IoT- és IIoT-eszközök, valamint -rendszerek szempontjából. A NIS2 célja az Európai Unió kiberbiztonsági szintjének növelése, különösen a kritikus ágazatokban, mint az energiaipar, az egészségügy és a közlekedés. Az irányelv kiemelten foglalkozik a kockázatkezeléssel, az adatvédelemmel, a hálózatbiztonsággal és az incidenskezeléssel. Hangsúlyozza a folyamatos frissítések, az erős hitelesítési módszerek és a beszállítói kockázatok kezelésének fontosságát. A NIS2 célja, hogy növelje az IoT-eszközök biztonságát, minimalizálva ezzel a kibertámadások kockázatát.

KULCSSZAVAK: NIS2, IOT, IIOT, KIBERBIZTONSÁG, IPAR 5.0

Abstract

In our analysis, we look at the new security issues related to the introduction of the NIS2 Directive from the perspective of IoT and IIoT devices and systems. NIS2 aims to increase the level of cybersecurity in the European Union, especially in critical sectors such as energy, healthcare and transport. The Directive focuses on risk management, data protection, network security and incident management. It stresses the importance of continuous updates, strong authentication methods and vendor risk management. NIS2 aims to enhance the security of IoT devices, minimising the risk of cyber-attacks.

KEYWORDS: NIS2, IOT, IIOT, CYBERSECURITY, INDUSTRY 5.0

Bevezetés

A NIS2 (Network and Information Systems Directive 2) irányelv megjelenésekor már tudható volt, hogy a hálózati és információs rendszerek kiberbiztonsága kiemelt fontosságú lesz a jövőben. A NIS1 irányelv már 2016-ban megjelent, és ez alapozta meg a NIS2 irányelvet, amelyet 2022-ben adtak ki. Az új irányelv az Európai Unió minden tagállamára vonatkozik, és az egyes országoknak kötelezően implementálniuk kell annak rendelkezéseit 18 kritikus ágazatban az egységes jogi keret megvalósítása érdekében.

A legfontosabb különbség az első irányelvhez képest az, hogy a NIS2 szélesebb körben alkalmazandó, egyértelműbb szabályokat határoz meg, és szigorúbb felügyeleti követelményeket vezet be, ezáltal erősítve a kiberbiztonsággal kapcsolatos uniós törekvéseket. Az irányelv fő célja, hogy az egyes tagállamok javítsák

kiberbiztonsági képességeiket, és hatékonyabban reagáljanak az esetleges kibertámadásokra.

Ezen túlmenően az irányelv előírja a kockázatkezelési intézkedések és a jelentéstételi kötelezettségek bevezetését, amelyek minél több releváns ágazatra kiterjednek. Emellett az uniós tagállamoknak együttműködési szabályokat kell kialakítaniuk az információmegosztás, a felügyelet és a kiberbiztonsági intézkedések végrehajtása érdekében.

Cikkünkben részletesen bemutatjuk a NIS2 és az IoT kapcsolatát, valamint az irányelv hatását az IoT-eszközök és -rendszerek biztonságára.

Kockázatkezelés és megfelelés az IoT-eszközökkel és -rendszerekkel szemben

A NIS2 egy európai uniós kiberbiztonsági irányelv, amelynek fő célja, hogy a tagállamok egységes és magas

szintű kiberbiztonságot érjenek el, különös tekintettel a hálózati és információs rendszerek biztonságára. (URL₁)

Az új szabályozás számos szektort érint, többek között:

- energiaipar
- gyártási szektorok
- közlekedés
- kereskedelem
- banki szektor
- egészségügy
- digitális infrastruktúra
- kritikus ipari ágazatok (például vegyipar).

Ezekben a szektorokban egyre nagyobb számban jelennek meg IoT (Internet of Things) és IIoT (Industrial Internet of Things) eszközök, amelyek fokozott biztonsági figyelmet igényelnek a meglévő rendszerekben. Ennek következtében a NISz irányelvben meghatározták az ilyen eszközök felügyeletét és védelmét.

Ilyen eszközök lehetnek például:

- okosmérőórák
- automatizált gyártósorok
- önvezető autók
- készletgazdálkodási rendszerek eszközei
- hordozható eszközök
- gyógyszeradagolók
- hálózati érzékelők
- légszennyezettséget monitorozó szenzorok.

A NISz irányelv célja, hogy megerősítse e rendszerek és eszközök biztonságát, csökkentve a kibertámadások és egyéb fenyegetések kockázatát.

Az IoT- és IIoT-rendszerek kockázatkezelése és megfelelése különösen nagy figyelmet igényel, mivel ezek az eszközök gyakran kapcsolódnak más hálózatokhoz, folyamatos kommunikációt folytatnak más eszközökkel és rendszerekkel, valamint érzékeny adatokat is kezelnek. A NISz irányelv célja, hogy növelje az Európai Unió digitális infrastruktúrájának biztonságát, valamint minimalizálja a kibertámadások kockázatát az Internet of Things eszközök sebezhetőségeinek kihasználásával szemben. (Jara-Martinez–Sanchez 2024; URL₂)

A kockázatkezelés magában foglalja a sérülékenységek felmérését és a megfelelő biztonsági intézkedések meghatározását. Ehhez szorosan kapcsolódik az adatbiztonság, a hálózati forgalom védelme, a hozzáférés-szabályozás, valamint a rendszeres szoftver- és firmware-frissítés. Emellett egy kiemelten fontos kockázatkezelési terület is megjelenik, amely az ellátási láncra terjed ki. Ebben az esetben tisztában kell lennünk a harmadik felek által szállított eszközök és rendszerek integrációjában rejlő kockázatokkal, ami különösen fontos az IoT-eszközök és -rendszerek esetében. (URL₃)

Az alábbi három kockázati tényezőt érdemes figyelembe venni az IoT- és IIoT-eszközök, valamint -rendszerek kapcsán:

- *Sebezhetőségek és fenyegetettségek*

Az IoT-eszközök és -rendszerek gyakran elavult szoftvereket használnak, ráadásul sok esetben nem érhető el az automatikus frissítési opció. Ennek következtében a már nem támogatott eszközök és rendszerek könnyű célponttá válhatnak a kibertámadók számára. Emellett kiemelt kockázatot jelent a firmware-frissítések elmulasztása, amely lehetőséget biztosít a támadók számára a régebbi sérülékenységek kihasználására. A NISz irányelv előírja, hogy ezen kockázatok minimalizálása érdekében folyamatos frissítéseket és biztonsági javításokat kell alkalmazni.

- *Adatvédelem és titkosítás*

Az IoT-rendszerek rövid időn belül hatalmas mennyiségű adatot gyűjthetnek rólunk és környezetünkről, amelyek bizalmas információkat is tartalmazhatnak. Sajnos sok IoT-eszközt és -rendszert úgy terveztek és gyártottak le, hogy csak minimális kiberbiztonsági funkciókkal rendelkezzenek, elsősorban az alacsony költségek miatt. Kiemelt problémát jelentenek például a gyenge, alapértelmezett jelszavak, amelyekkel nap mint nap találkozhatunk. Emellett kockázatot jelentenek a nyitott portok és a sebezhető protokollok. A megfelelő adatvédelmet és titkosítást az irányelv előírásainak megfelelően biztosítani kell.

Ez magában foglalja:

- a titkosítás kötelező alkalmazását
- a hozzáférések ellenőrzését
- az adatok minimalizálását
- az auditálás és a naplózás megfelelő végrehajtását és annak dokumentálását.

Ezek az intézkedések elengedhetetlenek az IoT-rendszerek biztonságának növelése és a kibertámadások kockázatának csökkentése érdekében.

- *Hálózati biztonság*

Az IoT-eszközök gyakran különböző rendszerekbe integrálódnak, ezáltal a hálózat biztonsága kritikus tényezővé válhat. Ez különösen igaz az eltérő gyártók által alkalmazott különböző szabványokra és megoldásokra, amelyek megnehezítik a megfelelő biztonsági intézkedések kialakítását. Továbbá ezek az eszközök sok esetben nem megfelelően titkosított kommunikációs protokollokat használnak, amelyek könnyen lehallgathatók. A hálózat biztonságának növelése érdekében megfelelő megoldás lehet a hálózat szegmentálása, amelyet tűzfalakkal és illetéktelen

behatolásokat észlelő riasztórendszerekkel célszerű kiegészíteni.

A NISz-ben az alábbi megfelelési elveket találhatjuk az IoT-eszközök és -rendszerek esetében:

- *Biztonsági intézkedések és megelőzés*

A szervezeteknek olyan megfelelő biztonsági követelményrendszert kell megvalósítaniuk, amely garantálja az IoT-eszközök és -rendszerek biztonságát.

Ennek részei:

- erős hitelesítési módszerek alkalmazása
- biztonságos kommunikációs csatornák kialakítása
- a sebezhetőségek folyamatos ellenőrzése megfelelő módszerekkel.

Ezen kívül szorosan kapcsolódik hozzá a tudatosságnövelő képzés is, amelynek célja, hogy a munkavállalók felismerjék a lehetséges kockázatokat és biztonságosan használják eszközeiket. (Fehér-Polgár-Michelberger 2018; Michelberger 2024)

Incidensjelentés és reagálás

Az IoT-rendszerekhez kapcsolódó biztonsági incidensek kezelését a NISz irányelv szabályozza, amely előírja a jelentési kötelezettséget az illetékes hatóságok felé. Az érintett szektorokban olyan intézkedési rendszert kell kialakítani, amely hatékonyan és gyorsan reagál a kiberbiztonsági eseményekre. Az IoT-rendszerekben például az eszközök szegmentálása hatékony megoldás lehet az esetlegesen felmerülő károk minimalizálása érdekében.

Szervezeti megfelelés

A szervezeteknek olyan intézkedéseket és eseményeket kell megvalósítaniuk, amelyek során az IoT-eszközök kockázati értékelésére, a megfelelő védelmi intézkedésekre, valamint a szabályozási megfelelés fontosságára hívják fel a figyelmet. A NISz irányelv előírja, hogy megfelelési auditorokat kell alkalmazni, akik biztosítják az egyes rendszerek jogszabályi előírásoknak való megfelelését.

Folyamatos fejlesztés

Az IoT-eszközök és -rendszerek fejlesztése szempontjából a biztonságosság elengedhetetlen, ezért a NISz irányelv kiemeli a folyamatos fejlesztés és a jövőbeni fenyegetésekhez való alkalmazkodás fontosságát. Emellett az irányelv hangsúlyozza a nemzetközi szabványok és legjobb gyakorlatok (best practices) alkalmazását az eszközök és rendszerek tervezése során. Ennek érdekében a vállalatoknak frissítési terveket kell kidolgozniuk, figyelembe véve a különböző kockázati tényezőket.

A NISz irányelv által előírt kockázatkezelés és megfelelési követelmények betartása kulcsfontosságú az IoT- és IIoT-eszközök, valamint -rendszerek biztonságának és integritásának fenntartásához. A biztonság megerősítése közvetetten a kockázatkezelési és megfelelési követelményrendszer szigorításán keresztül valósul meg.

Az érintett szervezeteknek nemcsak az eszközök és rendszerek sérülékenységeit kell felismerniük és kezelniük, hanem biztosítaniuk kell az egész IoT-ökoszisztéma védelmét is. Ez magában foglalja:

- hálózati kapcsolatok biztonságát
- a beszállítók megfelelését a szabályozási követelményeknek.

Ezek az intézkedések elengedhetetlenek az IoT-alapú infrastruktúrák megbízhatóságának és ellenálló képességének növeléséhez.

Kiberbiztonsági minimumkövetelmények

A NISz irányelvben megfogalmazott kiberbiztonsági minimumkövetelmények létfontosságúak az IoT-eszközök biztonsága, valamint az általuk alkotott hálózatok védelme szempontjából. Az irányelv az Európai Unió egészére kiterjed, és célja az egységes kiberbiztonsági szabályozás kialakítása. A NISz fő feladata, hogy növelje a létfontosságú és kritikus szolgáltatások ellenálló képességét, különösen az érintett szektorokban működő szervezetek számára. Fontos megjegyezni, hogy az irányelv nem tartalmaz specifikus IoT-követelményeket. Azonban az általános kiberbiztonsági minimumkövetelmények közvetetten kiterjednek az IoT-eszközökre és -rendszerekre is, ezáltal hozzájárulva azok biztonságának és védelmének erősítéséhez. (Fagan et al. 2020; URL4; URL5)

Kiberbiztonsági minimumkövetelmények

Kockázatkezelés és sérülékenységek kezelése

A NISz irányelvei alapján az egyes szervezetek kötelesek kockázatkezelési eljárásokat megvalósítani és végrehajtani, amelyek a teljes működési környezetet lefedik. Emellett azonosítaniuk és kezelniük kell a sérülékenységeket, beleértve az ellátási láncokat, valamint a harmadik felek által jelentett kockázatokat is.

Incidenskezelés

Az érintett szervezeteknek kötelességük incidenskezelési tervet kialakítani, amely hatékony és gyors választ ad a kiberbiztonsági események bekövetkezése esetén.

Az incidensek dokumentálása és bejelentése kötelező. A kezdeti bejelentést az illetékes hatóságok

felé 24 órán belül meg kell tenni, valamint a részletes tájékoztatást 72 órán belül kell benyújtani.

Hálózatbiztonsági követelmények

A hálózatok védelme érdekében megfelelő biztonsági intézkedési rendszert kell megvalósítani. Ennek részei többek között:

- tűzfalak alkalmazása
- behatolásmegelőző rendszerek (IPS) telepítése
- behatolásérzékelő rendszerek (IDS) használata
- a hálózati forgalom folyamatos monitorozása és naplózása.

Ezek az intézkedések kulcsfontosságúak a kiberbiztonsági fenyegetések azonosítása és elhárítása érdekében.

Adatvédelem és titkosítás

A szervezetekben keletkező adatokat bizalmasan kell kezelni, és fejlett titkosítási algoritmusokat kell alkalmazni az adatvédelem érdekében. A fontos és érzékeny adatok tárolásának biztonságosnak kell lennie, valamint azok továbbítása során is a lehető legkörülményesebben kell eljárni, hogy minimalizálják az illetéktelen hozzáférés kockázatát.

Hozzáférés kezelése

Az egyes rendszerekhez és az azokból kinyert információkhoz való hozzáférést szigorúan szabályozni kell. A „Principle of Least Privilege” (a legkisebb jogosultság elve) alapján minden felhasználó kizárólag a saját feladatköréhez szükséges jogosultságokat kapja meg, ezzel minimalizálva a jogosulatlan hozzáférés kockázatát. Emellett elengedhetetlen a többszörös hitelesítés (MFA) alkalmazása, amely további védelmi réteget biztosít az illetéktelen hozzáférések ellen.

Biztonsági tervezés és karbantartás

A szervezeteknek biztosítaniuk kell, hogy rendszereik és folyamataik tervezése és megvalósítása megfeleljen a „Security by Design and Default” elvnek. Ezen túlmenően, a karbantartás során elengedhetetlen a rendszeres szoftverfrissítések és hibajavítások elvégzése, hogy a rendszerek folyamatosan megfeleljenek a biztonsági követelményeknek és védettek maradjanak a sérülékenységekkel szemben.

Kiberbiztonsági képzés

Az egyes szervezetek kötelessége, hogy munkavállalóik számára folyamatos kiberbiztonsági képzést biztosítsanak, amely specifikusan kiterjed az adott munkakörnyezetre. Emellett a biztonságtudatosság növelése érdekében érdemes különböző gyakorlati feladatokat és szimulációkat megvalósítani, hogy a munkavállalók hatékonyabban

felismerjék és kezeljék a lehetséges kiberbiztonsági kockázatokat.

Rendszeres audit és tesztelés

A szervezetek számára további követelmény a rendszeres auditálások elvégzése, amely biztosítja saját rendszereik megfelelőségét. Emellett kötelező a penetrációs tesztek és sérülékenységi vizsgálatok folyamatos végrehajtása, hogy az esetleges biztonsági rések időben azonosíthatók és kezelhetők legyenek. Amennyiben a szervezetek nem felelnek meg a követelményeknek, szigorú szankciók léphetnek életbe, például pénzbírság, amely elérheti az éves árbevételük 2%-át, valamint egyéb jogi következményekkel is számolniuk kell.

A fent említett minimumkövetelmények célja, hogy a szervezetek ellenállóbbá váljanak a kiberfenyegetésekkel szemben. Az irányelv hangsúlyt helyez a proaktív intézkedésekre, amelyek célja a támadások kockázatának és hatásának csökkentése. (Fagan et al. 2020; URL6)

Ellátási lánc és beszállítói kockázatok

A NISz irányelve szerint az ellátási lánc és a beszállítói kockázatok kezelése kulcsfontosságú, mivel az IoT-eszközök és -rendszerek különböző gyártóktól és beszállítóktól származhatnak. A hálózatokba kapcsolt eszközök biztonsága nagymértékben függ az ellátási lánc biztonságától, valamint a beszállítók által alkalmazott biztonsági gyakorlatoktól, ezért a szervezeteknek kiemelt figyelmet kell fordítaniuk a harmadik felektől származó eszközök és szolgáltatások kockázatelemzésére, és biztosítaniuk kell azok megfelelőségét a kiberbiztonsági követelményeknek. (Fagan et al. 2021)

A legfontosabb vonatkozások a NISz szempontjából az alábbiak:

Ellátási lánc biztonsági követelményei

Az ellátási lánc biztonsági követelményei szempontjából két kulcsfontosságú terület emelhető ki: a szervezeti felelősség és a harmadik felek ellenőrzése.

A szervezeti felelősség kiterjed a teljes ellátási lánc biztonsági megfelelésének biztosítására. Ez magában foglalja:

- a beszállítók kiválasztását
- a velük megkötött megállapodások és szerződések biztonsági követelményeit
- az együttműködés során alkalmazott biztonsági előírások betartását.

A harmadik felek ellenőrzése során három fő területet kell figyelembe venni:

- a gyártási folyamatok ellenőrzése

- a firmware- és hardverkomponensek eredetének vizsgálata
- a szoftveres biztonsági szabályok betartásának ellenőrzése.

Ezek az intézkedések kulcsfontosságúak az ellátási lánc biztonságának fenntartásához, valamint a lehetséges kiberbiztonsági fenyegetések minimalizálásához.

Beszállítói kockázatértékelés

A kockázatalapú megközelítés alkalmazása során az IoT-eszközök és a beszállítók esetében folyamatos kockázatelemzést kell végezni.

Ez magában foglalja:

- az IoT-eszközök szoftveres és hardveres összetevőinek sérülékenységvizsgálatát
- az egyes beszállítók biztonsági gyakorlatainak értékelését.

Emellett folyamatos monitorozást kell alkalmazni, hogy a beszállítóknál felmerülő kockázatokat időben azonosítani lehessen, különösen az új típusú fenyegetések és sérülékenységek esetén.

Szerződéses követelmények

Az érintett szervezeteknek szigorú követelményeket kell meghatározniuk szerződéseikben a beszállítókkal szemben.

A legfontosabb követelmények közé tartoznak:

- adatvédelmi szabályok betartása: biztosítani kell, hogy az eszközök által gyűjtött adatok megfelelő módon legyenek kezelve
- frissítési és javítási kötelezettségek teljesítése: ideértve a hibajavítások biztosítását és a megfelelő firmware-frissítések rendszeres elvégzését
- incidensjelentési követelmények teljesítése: a beszállítóknak haladéktalanul jelenteniük kell a biztonsági eseményeket, hogy minimalizálják a lehetséges károkat.

Ezek az előírások biztosítják az ellátási lánc biztonságát és az IoT-eszközök folyamatos védelmét a kibertámadásokkal szemben.

Gyártói biztonság

Az IoT-eszközök integrálása során biztosítani kell mind a hardveres, mind a szoftveres komponensek eredetének ellenőrzését, valamint azok biztonságos beépítését. Különösen fontos a harmadik felek által biztosított firmware és szoftver, mivel ezek rejtett sérülékenységeket hordozhatnak, amelyeket a támadók kihasználhatnak. Emellett a hardverelemek gyártási életciklusában található gyenge vagy nem megfelelően ellenőrzött egységek is jelentős biztonsági kockázatot jelenthetnek.

Frissítések és javítások kezelése

Az IoT-eszközök gyártóinak és a rendszerek üzemeltetőinek biztosítaniuk kell a biztonsági és hibajavítási frissítések gyors elérhetőségét és telepíthetőségét, valamint ezek biztonságos, távoli végrehajtását. Ezen túlmenően az ellátási lánc minden szintjén garantálni kell a frissítések biztonságosságát és hitelességét, hogy minimalizálják az esetleges manipulációs vagy támadási lehetőségeket. A frissítések és javítások végrehajtásának dokumentálása elengedhetetlen.

Incidensekre való felkészültség

A beszállítóknak kötelezően részt kell venniük az incidenskezelési tervek végrehajtásában. Az együttműködésük a szervezetekkel és hatóságokkal elengedhetetlen az IoT-rendszerekkel kapcsolatos biztonsági incidensek esetén. Különösen fontos a kapcsolódó adatok, naplófájlok és eseménynaplók biztosítása, mivel ezek nélkülözhetetlenek az incidensek okainak beazonosításához és hatékony kezeléséhez.

Szabványok és tanúsítványok

Az IoT-eszközök gyártóinak és beszállítóinak tisztában kell lenniük az iparági szabványokkal és tanúsítványokkal, mint például:

- ISO/IEC 27001 – Információbiztonsági irányítási rendszerek
- ETSI EN 303 645 – IoT-eszközök biztonsági szabványa
- CSA IoT Security Controls Framework – Felhőbiztonsági Szövetség (CSA) által meghatározott IoT-biztonsági ellenőrzési keretrendszer.

A gyártók és beszállítók számára a meglévő tanúsítványok növelik hitelességüket és erősítik a bizalmat az ellátási láncban részt vevő felek között. Azok a beszállítók, akik nem felelnek meg a NISz irányelv elvárásainak, kizárhatók a szervezeti ellátási láncból. Súlyos szabálytalanság esetén jogi lépések vagy pénzbírság is kiszabható.

A NISz irányelv előírásai szerint azoknak a szervezeteknek, amelyek IoT-eszközöket alkalmaznak, monitorozniuk kell az ellátási láncot és ki kell értékelniük a beszállítói kockázatokat.

Ez magában foglalja:

- a kockázatok rendszeres felülvizsgálatát
- a harmadik felek biztonsági gyakorlatainak ellenőrzését
- a szerződéses és jogi szabályozások pontos betartását.

Ezek az intézkedések biztosítják, hogy az érintett rendszerek ne legyenek kitéve veszélynek az ellátási lánc

gyenge pontjai miatt, így csökkentve a kibertámadások kockázatát. (URL7; Fagan et al. 2021)

Összefoglalás

Elemzésünkben bemutattuk a NIS2 irányelv bevezetésével kapcsolatos új biztonsági kihívásokat, különös tekintettel az IoT- és IIoT-eszközök és -rendszerek védelmére. A NIS2 célja az EU kiberbiztonsági szintjének növelése, különösen a kritikus szektorokban, mint például az energiaipar, az egészségügy, a banki szektor, a digitális infrastruktúrák, a közlekedés és a kritikus ipari ágazatok, például a vegyipar és az energiaszektor.

Az adott szektorokban az IoT- és IIoT-eszközök alkalmazása jelentősen befolyásolja a kockázatkezelési megfelelőséget, ezért kiemelten fontos azok biztonsági kockázatainak vizsgálata és kezelése. A kockázatkezelés magában foglalja a sérülékenységek felmérését, a megfelelő biztonsági intézkedések kidolgozását, az adatbiztonságot, a hálózati forgalom védelmét, a hozzáférés szabályozását, valamint a rendszeres szoftver- és firmware-frissítések biztosítását. Ezen túlmenően egy kiemelten fontos terület az ellátási lánc kockázatkezelése. A szervezeteknek tisztában kell lenniük a harmadik felek által szállított eszközök és rendszerek kockázataival, mivel ezek különösen jelentősek az IoT-eszközök esetében. A NIS2 által előírt kockázatkezelés és megfelelőség betartása elengedhetetlen az IoT- és IIoT-eszközök és -rendszerek biztonságának és integritásának fenntartásához, amelyet közvetetten a kockázatkezelési és megfelelőségi követelményrendszer szigorításán keresztül lehet biztosítani.

A szervezeteknek nemcsak az eszközök és rendszerek sérülékenységeit kell azonosítaniuk és kezelniük, hanem felelősek a teljes IoT-ökoszisztéma biztonságáért is, beleértve a hálózati kapcsolatok védelmét, valamint a beszállítók megfelelőségét a kiberbiztonsági követelményeknek. A NIS2 irányelvben megfogalmazott kiberbiztonsági minimumkövetelmények létfontosságúak az IoT-eszközök biztonsága és az általuk alkotott hálózatok védelme szempontjából. Az irányelv célja, hogy növelje a létfontosságú és kritikus szolgáltatások ellenálló képességét, valamint minimalizálja a kibertámadások hatásait. Fontos megjegyezni, hogy az irányelv nem ír elő specifikus IoT-követelményeket, azonban az általános kiberbiztonsági minimumkövetelmények közvetetten kiterjednek az IoT-eszközökre és -rendszerekre is.

Az irányelv hangsúlyt helyez a proaktív intézkedésekre, amelyek célja a támadások kockázatának és hatásának csökkentése. Emellett a NIS2 szerint az ellátási lánc és a beszállítói kockázatok

kezelése elengedhetetlen, mivel az IoT-eszközök és az általuk megvalósított rendszerek különböző gyártóktól és beszállítóktól érkehetnek. A hálózatokba kapcsolt eszközök biztonsága nagymértékben függ az ellátási lánc biztonságától, valamint a beszállítók kiberbiztonsági gyakorlatától.

A NIS2 irányelv kiemeli a kockázatkezelés, az adatvédelem, a hálózati biztonság és az incidenskezelés jelentőségét. Emellett hangsúlyozza a folyamatos frissítések, az erős hitelesítési módszerek és a beszállítói kockázatok kezelésének fontosságát. Az irányelv egyik célja, hogy növelje az IoT-eszközök biztonságát, ezáltal minimalizálva a kibertámadások kockázatát.

Irodalomjegyzék

- Fagan, M.–Marron, J.–Brady, K. G. Jr.–Cuthill, B. B.–Megas, K. N.–Herold, R. (2021) *IoT Non-Technical Supporting Capability Core Baseline*. National Institute of Standards and Technology. NISTIR 8259B. pp. 1-21. <https://doi.org/10.6028/NIST.IR.8259B>
- Fagan, M.–Megas, K. N.–Scarfone, K.–Smith, M. (2020) *IoT Device Cybersecurity Capability Core Baseline*. National Institute of Standards and Technology, NISTIR 8259A. pp. 1-23. <https://doi.org/10.6028/NIST.IR.8259A>
- Fehér-Polgár P.–Michelberger P. (2018) The Information Security Risks of the BYOD. *International Journal of Engineering and Management Sciences*, Vol. 3. No. 4. pp.176–185. <https://doi.org/10.21791/IJEMS.2018.4.16>.
- Jara, A. J.–Martinez, I. C.–Sanchez, J. S. (2024) CyberSecurity Resilience Act (CRA) in Practice for IoT Devices: Getting Ready for the NIS2. *IEEE Smart Cities Futures Summit (SCFC)*, pp. 56-60. DOI: [10.1109/SCFC62024.2024.10698057](https://doi.org/10.1109/SCFC62024.2024.10698057)
- Michelberger P. (2024) *Fejezetek a vállalati biztonságmenedzsmentből*. Budapest, Akadémiai Kiadó. DOI: [10.1556/9789634549376](https://doi.org/10.1556/9789634549376)

Internetes hivatkozások

- URL1: A NIS 2 irányelv hazai implementációja a T/3314. törvénytervezet alapján. Black Cell Magyarország Ltd. 2023. <https://blackcell.io/wp-content/uploads/2023/04/NIS-2-paper.pdf> [Letöltve: 2024.10.15].
- URL2: 2023. évi XXIII. törvény a kiberbiztonsági tanúsításról és a kiberbiztonsági felügyeletről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300023.rv> [Letöltve: 2024.09.17].

URL3: A 7/2024. (VI. 24.) MK rendelet a biztonsági osztályba sorolás követelményeiről, valamint az egyes biztonsági osztályok esetében alkalmazandó konkrét védelmi intézkedésekről.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2400007.mkf> [Letöltve: 2024.09.17].

URL4: Managing the Risk of IoT: Regulations, Frameworks, Security, Risk and Analytics. *Isaca Journal*, 2017.

https://www.isaca.org/resources/isaca-journal/issues/2017/volume-3/managing-the-risk-of-iot-regulations-frameworks-security-risk-and-analytics?gad_source=1 [Letöltve: 2024.09.17].

URL5: ISO/IEC 27400:2022 Cybersecurity — IoT security and privacy — Guidelines. ISO, 2022.

<https://www.iso.org/obp/ui/en/#iso:std:iso-iec:27400:ed-1:vi:en> [Letöltve: 2024.09.17].

URL 6: ISO/IEC DIS 27404 ISO Cybersecurity — IoT security and privacy — Cybersecurity labelling framework for consumer IoT Draft. ISO, 2024.

<https://www.iso.org/obp/ui/en/#iso:std:iso-iec:27404:dis:ed-1:vi:en> [Letöltve: 2024.09.17].

URL7: *The NIS2 Directive A high common level of cybersecurity in the EU*. European Union.

[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2021\)689333](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2021)689333) [Letöltve: 2024.10.15].

Ár- és belvízi védekezés magyarországi kihívásainak empirikus elemzése

Empirical analysis of the challenges of flood and inland water protection in Hungary

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2025.1.5](https://doi.org/10.53793/RV.2025.1.5)

Absztrakt

A legtöbben a tudományra, mint a meglett, nagytekintélyű tudósok által uralt, merev, a valós élettől nagyon távol eső kérdésekkel foglalkozó és ez által a társadalmi és szakmai kihívásokra csak nagyon nehezen reagálni tudó tevékenységre gondolnak. Gondolhatnánk, hogy különösen igaz lehet ez a megállapítás a víztudományok kérdéskörében, ahol például a szennyezett vízminták laboratóriumi ellenőrzése valóban főként stabil és „steril” körülmények között zajlanak. Talán azért is tűnik ez kézenfekvőnek, mivel Európában szinte egyedülálló módon komoly védmű-, illetve szervezeti rendszerrel bírunk ugyan, de az éghajlatváltozás jelentősen módosította a környezetbiztonságot. Az árvízi események ezért ma már korántsem csak a természet rendje szerinti kilengéseket produkálva jelentkeznek.

KULCSSZAVAK: VESZÉLYHELYZET, ÁRVÍZ, KATASZTRÓFA, ÁRVÍZVÉDELEM, MEGELŐZÉS

Abstract

Most people think of science as a rigid activity dominated by established, high-powered scientists, dealing with issues that are very far removed from real life and therefore very difficult to respond to social and professional challenges. One might think that this might be particularly true in the field of water sciences, where, for example, laboratory testing of contaminated water samples is indeed carried out mainly under stable and 'sterile' conditions. However, this is not true for the water quality protection practitioner, and in a field with such a long tradition and international reputation as domestic flood protection, it is even more far from the truth. This is perhaps also logical because, although we have an almost unique situation in Europe in having a substantial system of flood defences and organisations, climate change has significantly altered their environmental safety. Unlike in the past, flood events are now far from being a natural phenomenon, with very hectic precipitation events.

KEYWORDS: EMERGENCY, FLOOD, DISASTER, FLOOD PROTECTION, PREVENTION

Bevezetés

A környezetbiztonsággal foglalkozók diskurzusában már-már közhellyé vált, hogy Magyarország földrajzi elhelyezésének egyenes velejárói, az időről-időre bekövetkező nagy árhullámok. Ezért úgy is tekinthetnénk, hogy a töltéskoronán árvíz elleni védekezéskor kötésben beépített homokzsákok sokaságával létrehozott ideiglenes védművek semmiben sem különböznek egymástól. Talán csak másként és másutt jelentkezhetnek az átszivárgó vizek okozta jelenségek, amelyekkel szemben kiépítettük a védelmet, végrehajtottuk a fóliázást a támadott oldalon vagy megerősítettük a töltést a mentett oldalon. Kérdés tehát, lehet itt még valami újat mondani? Tulajdonképpen mi lehet a szerepe egyáltalán a szakértői párbeszédnek, ami előbbre viheti az árvízvédelem ügyét?

Azonban azzal kell szembesülni, hogy minden alkalommal, amikor a természet az árvízi kihívásokkal szembesít minket, jelentkeznek nem várt események. Más szóval bármennyire is alaposan felkészülve, begyakorlott módon emelünk nyúlátakat, bármikor meglephet minket a természet, és ekkor nagy szükség van a megannyi összegyűjtött gyakorlati tudásra, na meg persze a helyismeretre. Hiszen, ha csak azt vesszük, hogy az egyébként alig csörgedező lassú ér vagy csermely több tonnás sziklákat magával ragadva rombol le hidakat vagy áraszt el lakó ingatlanokat, ahogyan azt a Kövecses-patak példája megmutatta Mátrakeresztesen 2005. tavaszán. Ugyanakkor a nagy vízhozamú folyóinkon lezajló áradások egyes esztendőikben rendhagyó módon összetorlódva, huzamosan megfeszített munkát igénylő,

tartósan nagy vízszinteket idézhetnek elő. Sőt, akár rendkívüli tetőzést is okozó helyzettel fenyegethetnek. Ilyen kritikus tapasztalatunk is volt a 2006-os dunai és tiszai, a védekezés erőit is megosztó árvízi küzdelem során.

A mostani Boris ciklon nyomán is láthatjuk, hogy az ár elmúltával sem tekinthetjük bevégezettnek a feladatok sorát, hiszen megkezdődik a sok-sok szenny és hordalék eltakarítása, amelyek az áradó folyó hátán utazva sodródhatnak a vízjárta területekre. A települések belterületein és a közösségi használattal érintett térségekben ez és a fertőtlenítés nem elhanyagolható velejárója a védekezés utómunkálatainak. Nem is szólva az esetleges csapadékban bővelkedő években a hótakaró olvadása és/vagy a tavaszi kiadós esőzések kiváltotta, akár hónapokig is elhúzódó belvizi elleni védekezésről. Hiszen az ország egy jelentős, víztől elhódított részén folytatott mezőgazdasági művelés súlyos mértékben megemlíti az elmulasztását. Nem történt ez másként az említett 2005-ös olvadást követő esőzések után sem, amikor a belvízzel elöntött területek nagysága a több tízezer hektárt is elérte az alföldi megyékben. Sokszor azonban az árhullámokat megelőző olvadékvíz miatt túltelített területeken kora tavasszal zajló megerősített belvízvédelmi helyzet már jóslat nélkül is egyértelműsíti a várható árhullámok megindulását. 2006-ban is ezzel kellett szembesülnünk, hiszen az azt megelőző év telén lehullott hó jelentős része az intenzív felmelegedésnek köszönhetően elolvadt, sőt, az ezután érkező esők is a tartós belvízi elöntéseknek, majd a rákövetkező árhullám kialakulásának kedveztek. (Papp–Nagy 2011)

Túl ezen, a rendkívüli nagy csapadékkal járó, tartós esőzés egyéb módon is, további veszélyeket indukálhat. Könnyen előfordulhat például, hogy a bányászati melléktermék meddőhányóit fellazító esők iszapárral terítik be az alacsonyabban fekvő térszinteket. Sajnos egy ilyen súlyos tömegtragédiát okozott 1966. október 21-e reggelén a walesi Aberfan bányásztelepülésen, amikor a felázott bányaiszap maga alá temette a település egy részét. A szerencsétlenségben 116 gyermek és 28 felnőtt vesztette életét. (URL2)

A bányatevékenység és a környezetét elárasztó víz párosítása könnyen fordulhat tragikussá. Még a bányaművelés felhagyása után is kockázatokat rejtnek magukban, ahogyan azt a 2022 tavaszán, a Sajóba ömlött bányavíz miatti környezetszennyezés bizonyítja. (Nagy 2023)

Ellenben az aktív bányaműveléshez, ipari technológiákhoz társuló feltáró műveletek elképesztő bányászati hulladék felhalmozásával jár együtt, amelyek többnyire iszap formájában kerül a tározókba. Ezek falai megfelelő mérnöki tervezés és kontrollált betárolás esetén biztonságosan ellenálhatnak a nyomásnak, melyhez figyelembe kell venni az időjárás jelentette

csapadéktöbblet is, amit hozzá kell számítani a terhelő erők sorához. Elég azonban a legkisebb gondatlanság és az alattomban megjelenő szivárgások egyre fokozódó jelenségként kritikus állapotba hozhatják a lerakók támfalait pont úgy, mint az árvízi jelenségek a töltéseket. A megfelelő ellenintézkedések nélkül pedig, ahogyan a töltésszakadásoknál, úgy a zagytározóknál is bekövetkezik a katasztrófa, és emberélettel és súlyos környezeti hatásokkal kell fizetni ezekért. Ezt tragikusan illusztrálja a vörösiszap-katasztrófa is. Még ennél is kiterjedtebb ökológiai katasztrófát idéztek elő a hasonló okból a felszíni vizekbe jutó mérgező anyagok a 2000-es évek elején hazánkat súlytó tiszai ciánszennyezések alkalmával. (Schweitzer–Szeberényi 2011)

Az eset különös kihívását eredményezte, hogy a Tiszába, mint felszíni befogadóban nem kizárólag az élő vízi ökoszisztéma számára nélkülözhetetlen közeget károsították a szennyező anyagok, de közvetett hatásként a partján elterülő települések ivóvízforrása is felhasználhatatlanná vált. Köztük egy nagy, megyei jogú városban, Szolnokon is szükségvizellátást kellett szervezni, hosszú időre, míg az ivóvíz célú vízkivételt a vízminőség lehetővé nem tette. (Nagy 2008)

A rendkívüli mennyiségű csapadék miatt az áradó vizekbe történő bemosódásnak a közegészségügyi helyzetre is vannak kihatásai. (Liptay 2010) Fertőzések veszélyei elsődlegesen az ivóvízbázisokba beoldódó kemikáliák, vagy a szennyvízben tenyésző mikroorganizmusok formájában fenyegetheti az ivóvízkészletek vízminőségét. (Nagy–Somogyi 2024) Az árvízvet követően visszahúzódó vagy a belvízi területeken az elöntések nyomán visszamaradó pangó vizek ideális tenyészhelyek nem csak a korokozóknak, de az azokat terjesztő vektorok kifejlődésének is. Például az ilyen szúnyogok terjesztette betegségek járványügyi kockázatai azután jelentkezhetnek robbanásszerűen is akár, amikor a vizeket elhagyva a vérszívók táplálkozni kezdenek. Ezért is kell az árvízi védekezést követően szúnyoggyérítésről gondoskodni. (Nagy–Somogyi 2024) Ez több ezer hektár területen rendkívül nagy és összehangolt feladat, amelyet nem csak a térben és időben kiterjedt védekezés indokol, de az alkalmazott módszer is tovább bonyolíthat. Mert akár vegyszeres, akár biológiai védekezést alkalmaznak, azokat össze kell hangolni a kezelendő területen szaporodó rovarok tenyészidejével is. Ez olyannyira igaz, hogy esetleges finanszírozási problémák miatti bármiféle csúszás a szúnyogok gyérítésében, az alkalmazásmódszertan eredményességét döntően befolyásolhatja, sőt, akár teljesen hatástalanná teheti azt. Hiszen a célszervezetek fejlődése és kikelése pusztán a biológia diktálta folyamatok függvénye, és ennek sikeres kezelése csak azzal illeszkedve történhet. (Nagy 2022)

A belvív jelentette veszélyek nem egyedül közegészségügyi kockázatokban ölhetnek testet. A mezőgazdaság szántóföldi művelési ágában is jelentős termőterületeket vonhat el a kultúrnövények termesztésétől, amelynek fő oka termőterületeink jelentős részének belvív járta jellege. Másként fogalmazva, a haszonnövényeink előállítása vonatkozásában az agrárium szántóföldi művelési ága nagyon kitétt a vízelvezetés oldaláról. (Kondorosi–Muhoray 2019)

Az eredményesség azonban bizonyos esetekben a nem kellően tudatos termelői felfogás miatt kérdéses, ugyanis a gazdálkodók nem tekintik prioritásnak a művelésbe vont területeken kiépített belvízelvezető csatornák karbantartását, elősegítve ezzel az így sokszorosára rúgó terméskiesést eredményező belvízkárokat. Sokan azonban nincsenek tisztában azzal, hogy az ilyen károk előidézőit terheli a felelősség, amely számon is kérhető rajtuk. (Priváczkiné et al. 2019)

Egyéb tekintetben a magyar agráriumot sújtó környezeti tényezőt, az aszályt ki kell emelnünk. Az előzőek ellenpontjaként mindjárt szembeötlik, hogy az aszály kezelésében hasznosítható lehetne az árvízkeletkező víztöbblet. Azonban az aszálykárok megakadályozása az áradások által szállított víz visszatartásával nem garantálható teljeskörűen. Még az önmagában jelentősnek mondható, az akár több balatonnyi víztöbblettel levonuló árhullámok sem elegendők például az idei nyárhoz hasonló több hónapos vízhiány kiegyenlítésére, tekintettel arra, hogy a pótlandó vízmennyiség a Duna teljes vízhozamának többszörösét is igényelheti az aszályok teljes időszakában. Azonban a meglévő tározókapacitás kihasználása segíthet a vízpótlás kezelésében. A szeptemberben bejelentett és 2024. év végéig kidolgozandó Aszálystratégia célkitűzései között bizonyosan ennek a kérdésnek is szerep jut majd, ahogyan azt az Integrált vízgazdálkodás tervezési folyamatának metodikája előre vetíti. (URL1)

Ugyanakkor meg kell állapítani, hogy a leghatékonyabb víztározó a talaj. Ezt mérlegre téve sok szakmai kérdést is újra kell fogalmazni. Például az is komoly dilemmákat vet fel, hogy a Duna-Tisza közti homokhátságon jó száz évvel ezelőtt létesült vízelvezető rendszer ugyan a belvízveszély csökkentését megfelelően kezelte, azonban ennek hatására a talajvíz szintje súlyos mértékben lecsökkent. Nyilvánvaló, hogy a vizek kártételeivel szembeni fellépés is egy olyan terület, ahol mindig az adott tájegységre jellemző természeti adottságokat figyelembe véve kell keresni a válaszokat. Hiszen nem feltétlenül lehet egy az egyben adaptálni a másutt eredményes koncepciót, ráadásul figyelembe kell venni azok hosszú távú társadalmi, gazdasági és ökológiai következményeit is.

Az időhorizontok kiterjesztése más furcsaságokat is felszínre hozhatnak. Amennyiben így nézzük például az árvízi tetőzések nivellálását, láthatjuk, hogy az újabb és újabb árhullámok alkalmával tapasztalt legnagyobb vízállások rendre emelkednek. Pedig az érkező csapadékmennyiség nem mindig indokolná. Bár igaz, hogy az éghajlatváltozás miatti átlagos csapadék összmenységének csökkenése mellett adódhatnak rendkívüli vízszintekkel tetőző, hirtelen áradások. Mivel azonban a védművek tervezésénél kellő előrelátással dolgoztak a szakemberek, ez elsőre megmagyarázhatatlannak tűnik. Az időtáv és az anyagáramok ellenben megadják a választ ezekre a kérdésekre is. Elég csak látnunk az áradásokat követően az ártérben ültetett kukoricatáblák erőteljes fejlődését, máris megértjük, hogy a tápanyagban bővelkedő hordalék az oka ennek is, ahogy az árterek kapacitáscsökkenésének is. A folyók menti töltések által közrezárt ideiglenesen vízjárta terület hosszú évek alatt végbemenő hordalékkal történő feltöltődése, ha rövidtávon nem is annyira szembetűnő, de összegződve már jelentősen csökkenti az áradó víz rendelkezésére álló térfogatot.

Az említettek jól szimbolizálják, milyen összetett feladatokat generáló jelenség az ár- és belvív elleni védekezés, amely sablonos gondolkodásmóddal és rutinszerű hozzáállással könnyen tévútra vezetheti a felületesen vizsgálódókat és a változó kihívásokra mit sem adókat.

A prognózisok jelentőségéről

Az ár- és belvízi események alakulásának kérdéseit érintően ismert, hogy az a környezeti elemek befolyásolta, egyfajta, a vizek körforgását követő, ismétlődő folyamatjellegű vesz fel. Ezért a vizek bekövetkező kártételei is szoros összefüggésbe hozhatók a víz környezeti elemekben zajló körforgásával. Amennyiben a felkészülést és a megelőzést, valamint a védekezést stabil alapokra akarjuk helyezni, úgy tekintetünket is az ott végbemenő komplex környezeti rendszer felé kell fordítanunk, és alapvetéseinkben is az abból eredő tapasztalatainkra kell támaszkodnunk. Amennyiben az ezekből levont következtetéseink helyesek, az esetben a kockázatok megnyilvánulásának forgatókönyvét is nagyfokú bizonyossággal kiolvashatjuk. (Major 2004)

Nem véletlen, hogy az ősz elején levonult árhullám védekezési feladatainak kapcsán az érintett településeken is sokan a megkerdezettek közül rendre a 2013-as árvízi védekezésben szerzett tapasztalataikra hivatkoztak. Igaz, ennek megkerülhetetlen eleme, hogy észrevegyük, milyen változásokkal járultunk hozzá a védekezés feltételeinek formálásához. Ide sorolható

egyik pozitív tényezőként, a kritikus helyszíneken korábban elvégzett megerősítés vagy akár a mobil gátak létesítése. Persze az sem hagyható figyelmen kívül, hogy az ártérben elrendelt építési tilalmak esetleges figyelmen kívül hagyása továbbra is a problémák halmozódásával fognak járni védekezés során.

Azonban az egyik leglényegesebb hatást a vizek kártételei elleni védekezésre a természeti erők, így a felszíni vizek és a talajvízzel való telítettség, valamint a csapadéktevékenység fogják gyakorolni. Azonban ezek mellett a természet más befolyásoló tényezői is közrejátszanak. Fontos megemlítenünk a környező domborzat adta lefolyási viszonyokat vagy a növénytakaró vízvisszatartó képességét, de ennek ellenpéldájaként az erdőirtásokat is.

Szakmai szempontból megállapítható, hogy ezeknek a tényezőknek a „szövedéke” egy különösen bonyolult rendszermodellt ad ki. Nem nehéz belátni, hogy itt a sikeres védekezéshez korszerű előrejelző rendszerekre van szükség, amelyeket mind az Országos Meteorológiai Szolgálat, illetőleg az Országos Vízügyi Főigazgatóság alkalmaznak, többek között a vizek kártételei elleni védekezés sikeressége érdekében. Az előrejelző rendszerek számára azonban fontos bemenő adatokat szolgáltatnak a monitoring rendszerek, amelyek kiegészítve a prognózisokat, segítenek a természetes folyamatok lekövetésében és ezzel tovább pontosíthatók az előzetes helyzetértékelések.

A 2013-as rekord árvízi védekezésből vagy épp a Borisz ciklon előidézte rendkívüli árhullámnál megtapasztalt eredményes védekezésből is kiviláglik, hogy a vizek kártételei elleni küzdelem szervezésében egyik kulcskérdés az időbeni reagálás. Ez egy különösen nagy jelentőséggel bíró tényező a katasztrófális hidrológiai események kezeléséért felelős vízügyi és más, a katasztrófák hatásaival szembeni fellépésben közreműködni rendeltetett rendvédelmi szervek, valamint a Magyar Honvédség erői kitelepülésének megszervezése oldaláról is. (Padányi 2013)

Az előbb említett szakmai szervezetek hathatós munkája is elengedhetetlen a várható hidrológiai folyamatok lemodellezésében, előrejelzésében. Sokan, akik távol az eseményektől, az otthonukban a híradások képeiből értesülve vagy éppen a látvány kedvéért az ideiglenes védművekhez kilátogatva figyelik a megáradt folyót, bizonyára nincsenek tudatában annak, hogy a kényelmes biztonságukat szavatoló szakmai tevékenység milyen magas szintjéről tesznek tanúbizonyságot a szakemberek. A helyszínen védekezők azonban tudják, hogy valamennyiük munkájának sikere a prognózisok eredményeinek helyes megítélésén múlik.

Így sem mindig biztosítható azonban a teljes egyezés a valósan lezajló folyamatokkal. Annak érdekében, hogy ezek adekvát döntések meghozatalának alapját

képezhessék, sokszor nem csak a helyi tapasztalatokat beépítve kell elvégezni a védekezésre való felkészülést.

A védekezési feladatok egy jelentős részénél felkészülési időre van szükség. Ehhez az árhullámok levonulására vonatkozó előrejelzések döntő időelőnyt biztosítanak a védekezés szervezésében. A beérkező árhullámok megérkezéig végrehajtandó előkészületekre fordítható idő ezeknek hála növelhető, amennyiben az előrejelzésekből nyert információk idejekorán eljutnak a szakemberekhez, a védelem szervezőihez.

Különösen bizonytalan a modellek pontossága a hegyvidéki területeken, mert nagyon változó a csapadékeloszlás, és nem elegendő az adatokat biztosító meteorológiai állomások száma. Ráadásul területi eloszlásuk sem egyenletes, illetve nem mindig elégséges a rendelkezésre álló meteorológiai és hidrológiai adatsorok időskálája a megfelelő statisztikai valószínűség meghatározásához.

Magyarország esetében tovább bonyolítja a helyzetet, hogy az előrejelzés egy jelentős részében az alapadatok jó része a határainkon kívül generálódik. Ezt csak jól megalapozott nemzetközi szakmai együttműködés révén tudják a szakemberek felhasználni a nemzetközi adatszolgáltatásban résztvevő környező államok szakmai szervezeteitől. Persze nagyobb földrajzi dimenziók integrálása az előrejelző rendszerek fejlesztésébe jelentősen bővíti a saját képességeket. Az egyik ilyen sikeres területe a kutatásoknak a műholdas távérzékelés felhasználása, melynek minél hatékonyabb kiaknázására például az ELTE Meteorológiai Tanszékén hosszú évek óta kutatások folynak.

Még nehezebb a helyzet a lokális, nagy csapadék okozta veszélyhelyzetekkel kapcsolatos előrejelzés tekintetében, amely sokkal kisebb területi bontásban teszi szükségessé a pontos csapadékvizonyok előrejelzését. Ezért is fogott annak idején az ezt biztosítani képes riasztó és jelző rendszer fejlesztésébe az Országos Meteorológiai Szolgálat.

A 2010. május 15. és 18. között hazánkba kiadós esőzéseket hozó Zsófia elnevezésű ciklon idején a mediterrán térségében erőt gyűjtő időjárási képződmény nem csak lokális eseményként éreztette hatásait. Szinte mindenütt az országban átlag feletti csapadéktevékenységet regisztráltak. Azonban egyes helyeken a 100 mm-t is meghaladta a lehullott csapadék mennyisége a három nap alatt. Volt, ahol még két-háromszoros havi eső is lehullott, de akadt, ahol rekordot is döntött a csapadék mennyisége. Azonban a június elején ismételten erőre kapott csapadéktevékenység rendhagyó volumenűvé tette az esőzés okozta védekezési feladatokat, villámáradásokat okozva főként a hegyvidéki térségekben, illetve Kelet-Szlovákiában.

Különösen az ilyen nem várt jelenségekre figyelemmel érthetjük meg igazán, hogy mennyire kritikus az egyre hektikusabb időjárási változások kihatásait nagyobb pontossággal meghatározni.

A védekezés kiszélesedő perspektívái

A vizek kártételei elleni védekezés közepette ugyan az előrejelzések szolgáltatják az alapját az árvízi védekezés igényelte szakmai döntéseknek, de azok eredményessége mégis csak a helyszínen dől el. A védelmi intézkedések operativitása itt kulcskérdés. Akár az árapasztó tározók megnyitásáról legyen szó, akár a víztározók és hidrotechnikai létesítmények egyéb rendkívüli körülmények közötti üzemeltetési kérdéseiről, a beavatkozások időzítése szakmai alapokon nyugszik.

Az előzőekben felhozott Zsófia ciklon példája kapcsán is a vízügyi szervekre várt a feladat, hogy a heves esőzések Nógrád vármegyei hasznosi víztározóra gyakorolt várható következményeit megítéljék. Ugyanis a víztározó a védekezés egyik kritikus pontjává lépett elő, köszönhetően annak, hogy a völgyzáró gát mentett oldali részsűjén szerkezeti integritást befolyásoló mozgások indultak meg. Az első ízben a részsűhámítások megállítására alkalmazott bordás megrámasztás nem állította meg teljesen a folyamatot. Így a már meglévőket további megcsúszás követte.

A prognosztizált túltöltődés nyomán azonban a helyi védelmi bizottság 2010. június 1-i ülésén megszavazta a tározó alatt elterülő Hasznos és Pásztó települések egy részének kitelepítését. A döntést a Megyei Védelmi Bizottság is támogatta, és a veszélyhelyzet kihirdetésének indokoltságát állapította meg. Szerencsére azonban az események láncolata ezúttal nem vezetett tragédiához, mivel a tározó állapotában nem következett be helyrehozhatatlan károsodás, és kitartott. Az akkori katasztrófavédelmi főigazgató központi irányításával meghozott lakosságvédelmi intézkedések ellenben jól szolgálták az élet- és vagyonbiztonság preventív céljait. Függetlenül attól, hogy az egyéb helyeken is - a korábbi gyakorlathoz hasonlóan - kimagasló helytállással résztvevő Magyar Honvédség kitelepítésre rendelt állományát itt végül nem kellett alkalmazni. (Tokovicz et al. 2012)

Az említett eset is példázta, hogy az árvízvédelemben és a veszélyhelyzetek kivédésének döntő kérdése a védművek állapota. Ezért is kell nagy jelentőséget tulajdonítani a 2013-as rekordárvíz tapasztalataira támaszkodó, a hidrotechnikai létesítmények műszaki biztonságát fokozó fejlesztéseknek. Ez alapozta meg a most, több mint tíz évvel későbbi védekezés sikerét is. Az ennek láncolatára felfűzhető tendenciózus fejlesztések vonatkozásában ki

kell emeljük a Vásárhelyi-Tervet magát és annak későbbi fázisát jelentő továbbfejlesztését. A szakértők és szakmai szervezetek tapasztalatain nyugvó program, a hazai védmű-rendszer komoly erőforrásokkal támogatta meg a védekezés kapacitásait. Az árapasztó tározóknak hála, jelentős hatás érhető el az áradó víztest vízszintjének csökkentésében egy a Tiszán levonuló árhullám esetén.

A már korábban létesült védművek korszerűsítése szintén szolgáltatott fontos tapasztalatokkal. Jól tükrözte ezt a 2013-ban Komárom, Almásfüzitő árvízvédelmi öblözetben végzett megfeszített védekezés, mely a vasúti töltést magában foglaló védmű megtartására irányult. Az akkor komoly dilemmát okozó helyzetet mára sikerült feloldani, és az új koncepció nyomán megújult töltésnek már nem képezi részét a vasúti töltés. Az egyéb, hasonlóan átgondolt korszerűsítések vagy épp a mederszakasz vízszállító-képességének javítása érdekében végzett hidrotechnikai változtatások magvát képezik a magyar árvízvédelmi rendszer és védekezés ezúttal is bizonyított nagyfokú szilárdságának.

Következtetések

A 2013-as és az azt megelőző időszakokban a vizek kártételei elleni védekezések során felhalmozódott tapasztalatok jelentős mértékben hozzájárultak a védekezés szerkezeti és nem szerkezeti komponenseit jelentő elemek állapotának objektív értékeléséhez. Az ezek nyomán időszerűvé vált felülvizsgálatok és fejlesztések a meglévő vízügyi szaktudással párosulva újabb lendületet adtak a rendszerben meglévő képességek további kiaknázásához.

Az ezt szolgáló munka eredményeként nem csak a veszélyhelyzetek hatékony megelőzésében, de láthatóan a védekezés szervezettségében is jelentős minőségi fejlődésen ment át hazánk lakosságának élet- és vagyonbiztonságára létrehozott szervezetrendszer, amit mi sem bizonyít jobban, mint az elmúlt hetek eredményesen koordinált és levezényelt dunai árvízi védekezése.

Irodalomjegyzék

- Kondorosi, F.–Muhoray, Á. (2019) *Katasztrófák kora*. Budapest, Bíbor Kiadó. ISBN 978-615-5536-72-4, pp. 33.
- Liptay, L. (2010) *Belgyógyászati típusú katasztrófák és azok szakellátási igénye*. In: Major, L. (szerk.) *A katasztrófa-felszámolás egészségügyi alapjai*. Budapest, Semmelweis Kiadó. ISBN: 978-963-331-117-2, 133- p.
- Major, J. (2004) *Katasztrófavédelem II. Árvíz- és belvízvédelem*. SZIE YMMFK – szakkönyv, pp. 42.

- Nagy, R. (2023) Az ivóvízellátás egyes környezetbiztonsági szempontjai. *Hadmérnök*, 18. évf. 2023/1. pp. 59–74.
<https://doi.org/10.32567/hm.2023.1.5>
- Nagy, R. (2022) Szerves foszforsavészter-alapú idegmérgek a növényvédelemben. *Műszaki Katonai Közöny*, 32: 3. pp. 71–99.
<https://doi.org/10.32562/mkk.2022.3.5>
- Nagy, R. (2008) Az ivóvízellátás biztonsága. *Katasztrófavédelem*, 50. évf. (10).
- Nagy, R.–Somogyi, T. (2024) Városi villámárvizek egyes infrastrukturális hatásainak elemzése. *Polgári Védelmi Szemle*, XVI: 1. pp. 379–395.
https://mpvsz.hu/pv_szemle/pvszemle2024/index.html [Letöltve: 2024.11.21.].
- Padányi, J. (2013) A katonai erő alkalmazásának tapasztalatai az árvízi védekezésben. *Magyar Rendészet*, ISSN 1586-2895, (13. évf.), Klnsz. pp. 157–163.
https://bm-tt.hu/wp-content/uploads/2022/02/MR_2013_KSZ_beliv.pdf [Letöltve: 2024.11.21.].
- Papp, A.–Nagy, R. (2012) *A tudómszervezés feladatai az árvízi védekezés terén*. In: Tűzoltó beavatkozások az árvizek és belvizek kártételeinél címmel megrendezett konferencia kiadványában, Tudományos Konferencia, BM KOK, Pécel, 2011. pp. 44–52.
- Priváczkíné, H. Zs.–Endrődi, I.–Muhoray, Á. (2019) A belvíz elleni védelem új lehetőségei a korszerű polgári védelem rendszerével. *Védelem Tudomány*, Vol. 4. No. (2). pp. 183–210.

<https://ojs.mtak.hu/index.php/vedelemtudomany/article/view/13346/10772> [Letöltve: 2024.11.21.].

- Schweitzer, F.–Szeberényi, J. (2011) *Cianid- és nehézfém-szennyezés a Tisza vízgyűjtőjén*. In: Schweitzer, F. (ed.) *Katasztrófák tanulságai – Stratégiai jellegű természetföldrajzi kutatások*. Budapest, ISBN 978-963-9545-35-9, pp. 49–68.
- Tokovicz, J. et al. (2012) *A Magyar Honvédség képességei és a katasztrófaelhárítás kihívásai 2000-2011*. Zrínyi Média Nonprofit Kft., ISBN 978 963 327 534 4, pp. 216.

Internetes hivatkozások

- URL1: GWP Magyarország (2015) *Útmutató aszálykezelési tervek kidolgozásához - Kidolgozás és megvalósítás az EU Víz Keretirányelv összefüggésében*. In English: Global Water Partnership Central and Eastern Europe (2015). *Guidelines for the preparation of Drought Management Plans. Development and implementation in the context of the EU Water Framework Directive* ISBN: 978-80-972060-0-0.
https://www.gwp.org/globalassets/global/gwp-cee_files/idmp-cee/idmp-guidelines-hungarian-web.pdf [Letöltve: 2024.09.26.].
- URL2: *Ipari katasztrófák (2017) Aberfan: a falu, ahonnan kivesztek a gyerekek*.
https://iparikatasztrofak.blog.hu/2017/04/13/aberfan_a_falu_ahonnan_kivesztek_a_gyerekek#:~:text=Okt%C3%B3ber%201-e%20reggel%C3%A9n%20a%20walesi%20Merthyr%20Vale%20Colliery [Letöltve: 2024.11.21.].

A munkahelyi elkötelezettség és fluktuáció, mint a meglévő állomány megtartásában és az utánpótlás biztosításban szerepet játszó tényezők a központi közigazgatás néhány szervezetének példája alapján

The employee engagement and fluctuation as characteristics of attraction and retention workforce through in practices of some central public administration organisations

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2025.1.6](https://doi.org/10.53793/RV.2025.1.6)

Absztrakt

Tanulmányomban a központi közigazgatásban a munkatársak elköteleződésével foglalkozom, mely jelentős hatással van a munkaerő megtartására és az utánpótlás biztosítására, mert jelentős szerepet játszik abban, hogy a közigazgatás a jövőben is működőképes legyen. Rendkívül fontos a meglévő munkatársak megtartása és a fiatalabb generációk, mint utánpótlást jelentő új munkavállalók közigazgatásba vonzása. Az Egészséges Szervezet Modell alapján a központi közigazgatás néhány szervezetében készített vezetői interjúk alapján megmutatkozott, hogy mik lehetnek az elköteleződést és a fluktuációt növelő, ill. csökkentő tényezők, amelyek segíthetnek a meglévő állomány megtartásában és az utánpótlás közigazgatásba vonzásában.

KULCSSZAVAK: SZERVEZETDIAGNOSZTIKA, KÖZPONTI KÖZIGAZGATÁS, VEZETŐI INTERJÚK, ELKÖTELEZETTSÉG, FLUKTUÁCIÓ

Abstract

For public administration, recruitment and retention is important because public administration can continue to function in the future by retaining employees and attracting younger generations as new employees. In this study we introduce employee engagement in some organisations in central public administration. Through the assessment of employee engagement by leadership interviews (based on Healthy Organisation Model), we can understand which characteristics can increase and decrease the employee engagement and the fluctuation.

KEYWORDS: ORGANISATIONAL DIAGNOSIS, CENTRAL PUBLIC ADMINISTRATION, EXECUTIVE INTERVIEWS, EMPLOYEE ENGAGEMENT, FLUCTUATION

Bevezetés

Egy új munkaerő, új ismeretekkel hathat a szervezet működésére, egy meglévő munkavállaló elvesztése pedig csökkentheti egy szervezet hírnevét, pozitív megítélését (Fehér 2022). A közigazgatásban sincs ez másképp. A közigazgatásban az utánpótlás biztosításának kulcskérdése, hogy a közigazgatás mennyire vonzó a fiatalok számára. Ennek megítélése nagymértékben függ a közigazgatásban elérhető jövedelmek szintjétől. A nemzetközi tapasztalatok szerint a legnagyobb munkaerőpiaci verseny a gazdasági élethez közvetlenül kapcsolódó igazgatási területeken tapasztalható (pl. pénzügyi rendszer felügyelete, versenyfelügyelet, fogyasztóvédelem stb.), ahol a tevékenységek rokon jellege miatt a közigazgatási és a magánszektorbeli

foglalkoztatási körülmények minden nehézség nélkül, közvetlenül összehasonlíthatóak, s emiatt a felügyeletet ellátó köztisztviselők a felügyelt szervekéhez hasonló színvonalú feltételeket követelnek maguknak. Szintén nehéz megtartani, illetve a pályára vonzani a specialistákat, akik szaktudásukat a versenyszférában is kamatoztatni tudják (Hazafi 2009).

A munkavállalók megtartásában és az utánpótlás biztosításában fontos tényező, hogy szervezetben elkötelezett, elégedett munkavállalók legyenek. Az elégedettségnek és az elkötelezettségnek is számos definíciója létezik a szakirodalomban.

Locke (1976) szerint a munkahelyi elégedettség kellemes vagy pozitív érzelmi állapot, amely az egyén

munkájának vagy munkatapasztalatainak értékeléséből származik. Az elégedettség számos területen jelentkezik, mint például a fizetés, a munkatársi kapcsolatok, munkafeltételek, előrelépési lehetőség (Fehér 2022).

Az elkötelezettség egyik definíciója szerint a szervezeti elkötelezettség az egyén identifikációja a szervezettel, illetve a szervezeti életben való involváltsága. Ennek összetevői:

- erős hit és azonosulás a szervezeti célokkal és értékekkel;
- készség arra, hogy valaki erőfeszítéseket tegyen a szervezet érdekében;
- erős vágy a szervezeti tagság fenntartására (Mowday–Steers–Porter 1979).

Az elkötelezettség, a munkatársak munkához való hozzáállásának általános jellemzője megmutatja, hogy a munkatársak milyen mértékben bocsátják tudásukat, tapasztalatukat a vállalat rendelkezésére. Ahol elkötelezettebbek a munkavállalók, ott nagyobb mértékben bocsátják a vállalat részére tudásukat (Virág–Szűcsné Szaniszló 2014). Az elkötelezett munkavállalók nagy biztonságot és stabilitást nyújtanak a vezetők részére, mert folyamatosan lehet rájuk számítani, lehetővé teszik, hogy gördülékenyen működjön a szervezet (Wright és mtsai 1994).

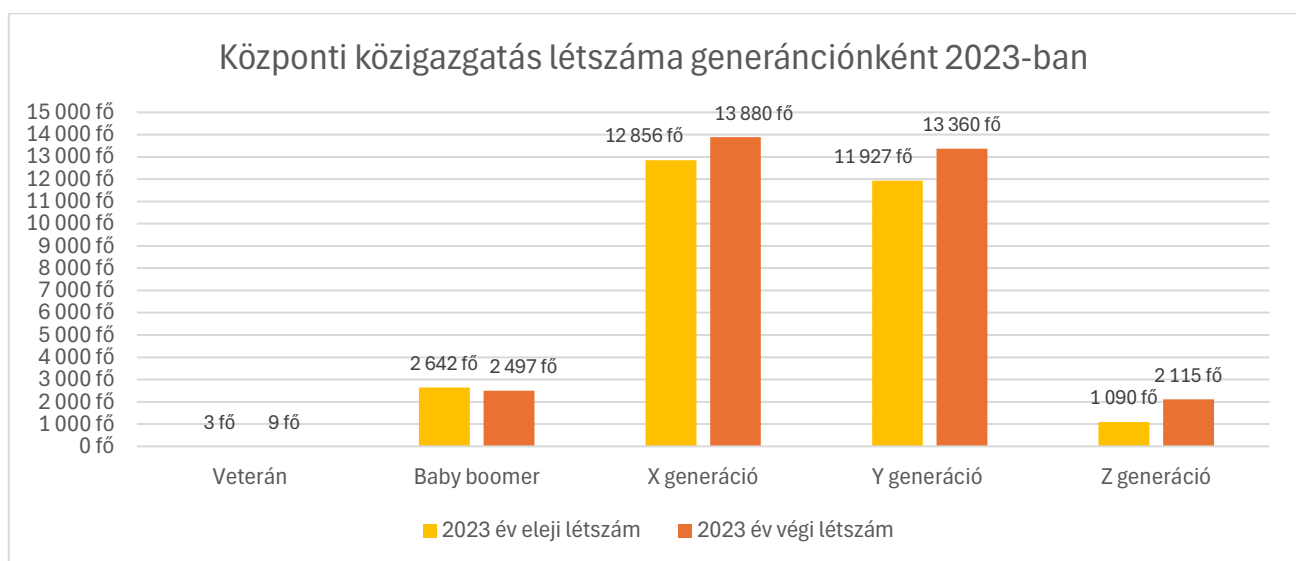
A közigazgatás létszámának jellemzői generációnként

A személyi állomány életkori összetétele szervezetenként változó, de mindenhol szükségszerűen növekszik az újabb generációk képviselőinek száma. Ahhoz, hogy a szervezetek szembe tudjanak nézni az

egyre komolyabb kihívást jelentő munkaerő-utánpótlás kérdésével, valamint biztosítani tudják az elkötelezett és innovatív személyi állományt a magas színvonalú feladatellátáshoz, meg kell érteniük a munkahelyeken is tetten érhető generációs különbségeket, fel kell ismerniük, hogy a fiatal munkaerőnek új elvárásai vannak (Csutorás 2016). Jelen kutatás tárgyát képező központi közigazgatásban többféle generáció képviselői dolgoznak együtt. A szakirodalomban az egyes generációk születési évszám szerinti besorolásában eltérés mutatkozik. Kutatásomban a ma leginkább használatos besorolást használok, mely a digitális kompetencia, vagyis a technológiával való bánni tudás és a technológiához való viszonyulás tekintetében határozza meg az egyes generációkhoz tartozó kezdő és záró évszámokat. Ez alapján a generációkra vonatkozó létszámadatokat a következők alapján elemeztem:

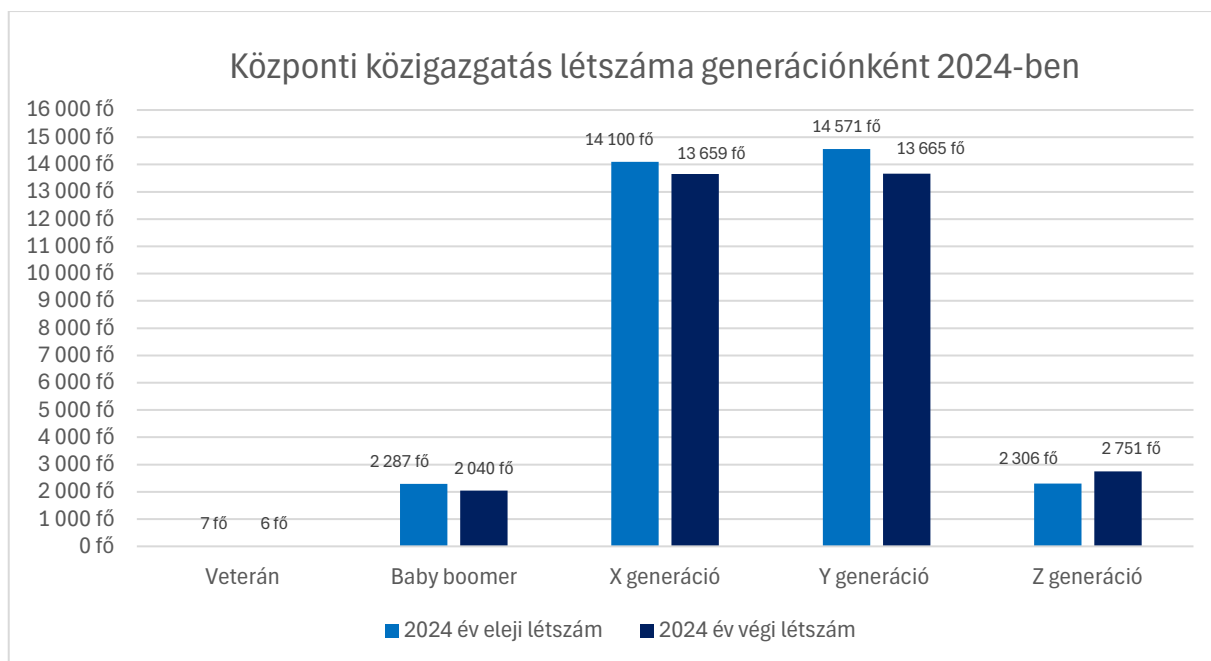
- 1925–1945 – Veteránok
 - 1946–1964 – Baby boomer
 - 1965–1979 – X generáció
 - 1980–1995 – Y generáció
 - 1996– – Z generáció
- (Kulcsár 2014: 9; Szőke–Milinte 2017: 131.).

A KSZDR (Kormányzati Személyügyi Döntéstámogató Rendszer) adatai alapján a 2023-2024. évben a legnagyobb létszámot az X és az Y generáció képviseli a központi közigazgatásban. Az előző generációk tagjai a közigazgatás összlétszámához viszonyítva kisebb számban képviseltetik magukat. A legfiatalabb munkaképes korú Z generáció tagjai szintén kisebb számban vannak jelen a központi közigazgatásban, de a későbbiekben a közigazgatás utánpótlásaként fontos szerepet tölthetnek be jövőbeli munkavállalóként (1-2. sz. ábra).

1. sz. ábra: A központi közigazgatás létszáma generációnként 2023-ban

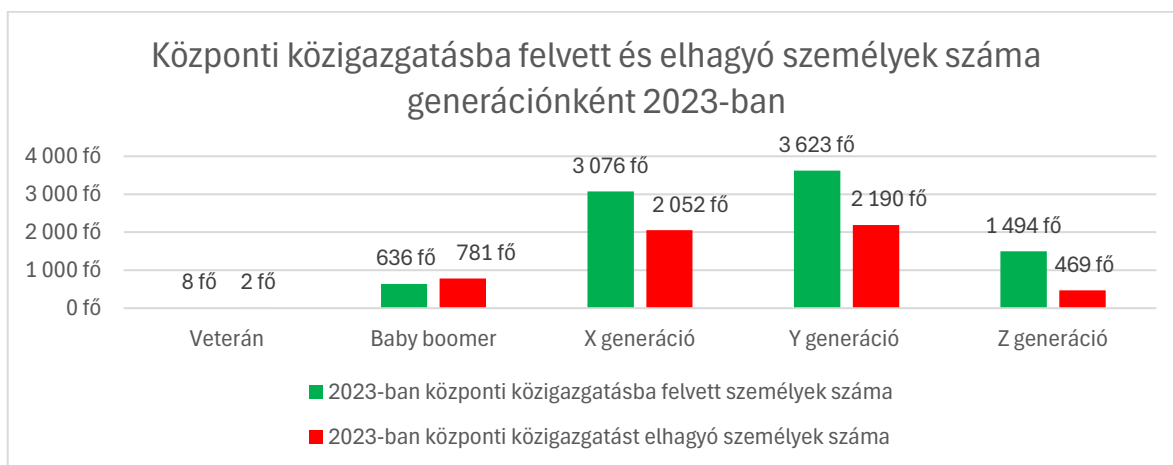
Forrás: Saját szerkesztés a KSZDR adatai alapján

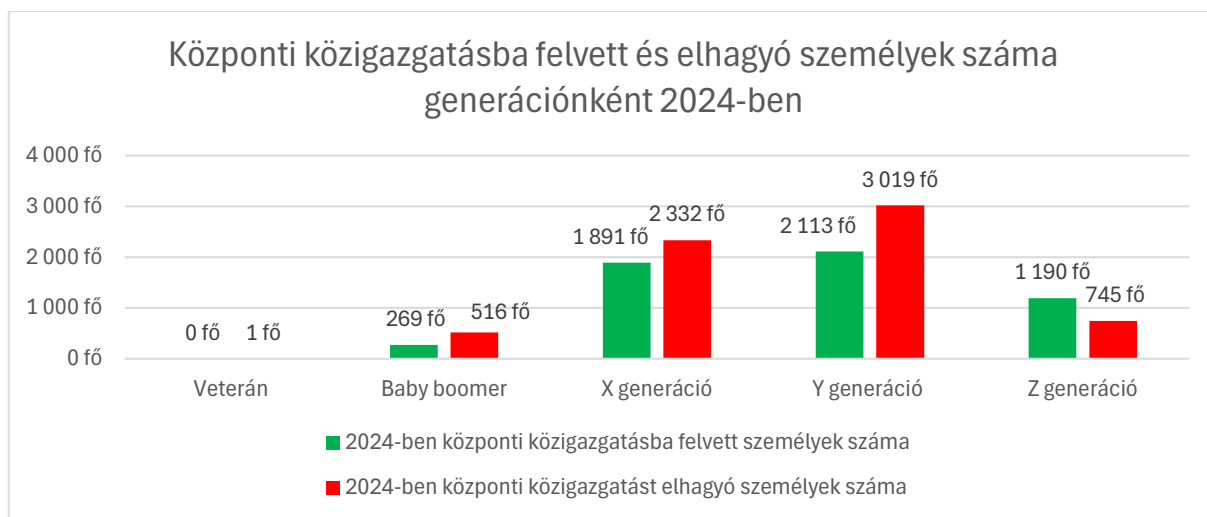
2. sz. ábra: A központi közigazgatás létszáma generációnként 2024-ben
 Forrás: Saját szerkesztés a KSZDR adatai alapján

A központi közigazgatásban a kilépők aránya 2023-ban 18,20% volt, 2024-ben 21,90%. A belépések aránya 2023-ban 29,27%, 2024-ben 18,10% volt. A veterán generáció nagyon alacsony számban képviselteti magát jelenleg a központi közigazgatásban, létszámuk 20 fő alatt van a több tízezer főt foglalkoztató központi közigazgatásban. A központi közigazgatásra az jellemző, hogy 2023-ban az X, Y és Z generációk tagjai többen helyezkedtek el, mint ahányan távoztak. 2024-ben ez az arány a legnagyobb létszámú generációkban megfordult, vagyis az X, Y generációkhoz tartozók hagyták el többen a központi közigazgatást, mint

ahányan a generációjukból elhelyezkedtek. A Z generációsokra szintén jellemző maradt 2024-ben is, hogy többen voltak a belépők, mint a kilépők. Az elmúlt években a legnagyobb arányú kilépés egy generáción belül nézve a Z generációsokra jellemző, mivel közel fele a Z generációs munkavállalóknak kilépett 2024-ben a közigazgatásból (46,49% a kilépési forgalom a körökben), viszont a belépési arányuk is magasnak számít (74,26%-os belépési arány) ugyanebben az évben. A generációkat összehasonlítva a legtöbb számú új belépő és kilépő az Y generációból kerül ki 2023-ban és 2024-ben is (3-4. sz. ábra; 1. sz. táblázat).

3. sz. ábra: A központi közigazgatásba felvett és a központi közigazgatást elhagyók létszáma generációnként 2023-ban
 Forrás: Saját szerkesztés a KSZDR adatai alapján

4. sz. ábra: A központi közigazgatásba felvett és a központi közigazgatást elhagyók létszáma generációnként 2024-ben
Forrás: Saját szerkesztés a KSZDR adatai alapján

		Központi és területi közigazgatás együtt	Központi közigazgatás összesen	Veterán generáció központi közigazgatás	Baby boomer generáció központi közigazgatás	X generáció központi közigazgatás	Y generációban központi közigazgatás	Z generáció központi közigazgatás
2023	Kilépési forgalom	14,65%	18,20%	33,33%	30,40%	15,35%	17,32%	29,27%
	Belépési forgalom	19,28%	29,27%	133,33%	24,75%	23,01%	28,66%	93,23%
2024	Kilépési forgalom	15,40%	21,90%	16,67%	20,08%	17,44%	23,88%	46,49%
	Belépési forgalom	13,50%	18,10%	0,00%	10,47%	14,15%	16,71%	74,26%

1. sz. táblázat: Kilépési és belépési arány generációk szerint a központi közigazgatásban
Forrás: KSZDR

Az utánpótlást jelentő fiatal generációk munkahellyel kapcsolatos elvárásai

A munkaerőpiacon jelenlévő legfiatalabb generáció jelenleg a Z generáció. Garai és Fodor (2017) egyetemisták körében vizsgálták, hogy mit jelent a Z generáció számára a karrier, a siker a munkában, milyen tényezők segítik őket leginkább egyéni céljaik megvalósításában, milyen munkáltatói aktivitások, programok lehetnek célcsoport-specifikusak a Z-k számára, milyen generációs problémákat lát, érzékel ez a korosztály, valamint mennyire nyitott együtt dolgozni a többi generációval, ennek milyen előnyeit, hátrányait ismerik. Az eredmények alapján egy Z generációs munkavállaló a munkahely kiválasztásánál a következőket veszi figyelembe: munka-szabadidő egyensúlya, megfelelő bérezés és juttatások, rugalmas munkaidő (a munka mellett önmagukra is jusson idejük), munkahelyi légkör, vonzó környezet, jól érezhessék magukat munkavégzés közben, előrejutási lehetőség, kreatív ötletek, ambíciók megvalósításának lehetősége, önmegvalósítás és önmenedzselés lehetősége,

erőfeszítések elismerése és jutalmazása, identitást ad számukra a munkahely, stressz-mentes, de pörgős és változatos munka, a munkáltató hírneve, a munkáltató fejlesztéseket hajt végre és ismeretekkel rendelkezik az iparági innovációkról.

Az Y generáció álláskeresői szokásaira jellemző, hogy elsősorban a jó márkánévvel rendelkező munkáltatókat keresik, a hiányszakmát tanuló Y generációsoknak rendkívül fontos a szervezet hírneve, vagyis az, hogy a munkahely életútjukban jól mutasson (Fodor–Rábai 2015). A közigazgatásban dolgozó Y generáció és a náluk kicsit idősebbek (a 35 év feletti új munkatársak) három fő vonzerőt jelentő tényező közül legtöbbször a stabilitást jelölték meg. Ezt a 35 év alattiak is sokan említették, de nem ennyire kiemelkedően, és számukra ennél némileg vonzóbbnak bizonyult a munkatársakkal való jó kapcsolat. A munka-magánélet egyensúlya, illetve a képzési, fejlődési lehetőségek mindkét életkori csoport számára egyformán fontosak, különbség látható viszont abban, hogy míg az idősebbek

körében a tartalmas, kihívást jelentő munkafeladatok, addig az Y generációnál a magas fizetés és egyéb juttatások kerültek inkább előbbre. Ez utóbbinak valószínűleg jelen munkaerőpiaci helyzetben a közigazgatási munkáltatók nehezebben tudnak megfelelni. (Csutorás 2016, 2018).

A közigazgatás potenciális utánpótlásának, vagyis a munkaképes korú fiatal generációknak (Y és Z) határozott elképzelésük van leendő munkáltatójukról, vagy arról a szervezetről, melyben jelenleg dolgoznak. Ha a közigazgatás vonzó szeretne lenni az utánpótlást jelentő fiatal generációk számára, és a jövedelem tekintetében is egyértelműen hátrányban van a versenyszférához képest, akkor más módon, más szervezetekre jellemző tényezőkkel lehetne olyan munkahellyé válni, melyet szívesen választanak az Y és Z generáció tagjai. A közigazgatás szervezeteinek a munkaerő vonzása és megtartása érdekében fontos lenne ismerni a jól működő területeit, melyet hangsúlyozhat, és a fejlesztendő területeit, melyeket javíthat - ha az a hatáskörébe tartozik -, hogy vonzó munkahellyé váljon az álláskereső vagy munkahelyet váltó fiatalok számára. Egy versenyszférában használt több dimenzió (terület) mérésére szolgáló szervezetdiagnosztikai modell /Egészséges Szervezet Modell/ közigazgatásra adaptálása támogatni tudja a közigazgatás szervezeteit abban, hogy felismerjék a jól működő és a fejlesztendő területeiket, ezeket összegezve pedig akár a teljes közigazgatást is.

Az Egészséges Szervezet Modell

Az Egészséges Szervezet Modellt (mely Örömteli Szervezet Modellszerűen is ismert) Lövey Imre és Manohar S. Nadkarni együttesen dolgozta ki az öt kontinensen

szerezett szervezetfejlesztői tapasztalata alapján, melyet szervezetfejlesztés, szervezeti tanácsadás keretében használnak. A modell egy átfogó holisztikus keretet ad a szervezeti egészség és betegség jobb megértéséhez, valamint újszerű módon elemzi a szervezeteket, ahol a segítségével örömteli, s ezért hatékony szervezet hozható létre (Lövey–Nadkarni 2003).

Az Egészséges Szervezet Modell a szervezeti egészséget a következőképpen definiálja: holisztikus feltétel, melynek során a következő hat fő kritérium egyidejűleg és magas szinten teljesül (5. sz. ábra):

1. Kielégíti a vevők szükségleteit azáltal, hogy nagy értéket nyújt a vevőknek, így legitimé teszi létét és képes fenntartani magát a folyamatosan beérkező bevételekből.
2. Kielégíti tagjai, munkatársai szükségleteit azáltal, hogy olyan környezetet teremt, ahol a tagok fejlődnek és tudják, hogy fontosak, így el tudják érni egyéni céljaikat, miközben megvalósítják a szervezet célkitűzéseit is.
3. Kielégíti a gazdasági követelményeket (pénzügyi elvárások, mint pl. nyereségesség) azáltal, hogy a leghatékonyabban és legeredményesebben használja fel az erőforrásokat a célok elérése érdekében.
4. Egyensúlyt teremt a fenti három alapvető célkitűzés között, és ennek érdekében olyan struktúrát és kultúrát hoz létre, mely segíti a három célkitűzés együttes figyelembevételét a döntéshozatali folyamatok során.
5. Az idők során növekszik, gyarapodik és fejlődik, fokozza lehetőségeit és/vagy képességeit annak érdekében, hogy egyre bonyolultabb kihívásoknak tudjon megfelelni.
6. Harmóniában él a környezetével.

5. sz. ábra: Egészséges Szervezet Modell

Forrás: Concordia Szervezet- és Vezetésfejlesztési Kft.

Az Egészséges Szervezet Modell holisztikus szemléletet képvisel, de jelen tanulmányban területi korlátok miatt ennek egy területét, az elidegenedés - elkötelezettség dimenziót szeretném részletesebben bemutatni a vezetői interjúk alapján. Azért választottam ezt a dimenziót, mert a közigazgatás számára a meglévő állomány megtartása és az utánpótlás biztosítása az utóbbi években fontos kérdéssé vált. Ehhez szükséges megismerni, hogy a jelenlegi állomány tagjai mennyire elkötelezettek szervezetük iránt, ill. ez a dimenzió erősségnek (szervezeti egészség) vagy fejlesztendő területnek (szervezeti betegség) tekinthető-e a központi közigazgatás szervezeteiben.

Az elidegenedés - elkötelezettség dimenzió szerint az elidegenedés szervezeti betegséggel rendelkező szervezetek vezetői a munkatársakat eszközként kezelik a szervezet céljainak megvalósítása érdekében. A szervezet tagjai érzelmi módon elfordulnak munkájuktól, munkahelyüktől, mivel a fejlődés és odatartozás érzését nem tapasztalják. Egyre kevésbé képesek a működés szempontjából értékteremtő, a szervezet számára előnyös tevékenységet végezni. Azon munkatársak, akik a piacon eladható szaktudással rendelkeznek, elhagyják a szervezetet, azokra pedig, akik ezt nem tehetik meg, bénítólag hat a „röghözkötöttség” (Concordia 2010: 12).

Kutatási módszer és mintavétel

A kutatás módszere az interjú, azon belül is a félig strukturált interjú, melyhez az Egészséges Szervezet Modell alapján interjúvezérfonalat készítettem, a

modell dimenziói alapján fő és alkérdésekkel. Az interjúkat különböző szintű vezetőkkel vettem fel személyesen, egy alkalommal vagy több alkalommal, egy interjú kb. 1-1,5 órát vett igénybe. Az interjúk felvétele 2023-2024-ben történt. A kutatás során keletkezett eredményeket anonim módon, összesítve dolgoztam fel, a vezetők személyazonosságára és a személyes válaszaikra titoktartás vonatkozik.

Az elemzett vezetői interjúk 5 központi közigazgatáshoz tartozó szervezetben kerültek felvételre. Az „A” szervezetben 2 fővel készült interjú osztályvezetői, főosztályvezetői szinteken. A „B” szervezetben és „B” szervezet háttérintézményében összesen 10 fő vett részt a kutatásban a legkülönfélébb vezetői szintekről: osztályvezető, főosztályvezető, helyettes államtitkár, igazgató. A „C” háttérintézményben 2 fő, osztályvezető, főosztályvezető voltak az interjúalanyok, a „D” szervezetben 1 fő osztályvezető.

Eredmények

A jól működő területek hangsúlyozásával és a fejlesztendő területek javításával vonzó munkahellyé, versenyképesé lehetne tenni a közigazgatás szerveit a munkaerőpiacon. Az eredmények közül ebben a tanulmányban azt mutatom be, hogy a vezetők szerint a beosztottjaik mennyire elégedettek és elkötelezettek, az ezzel kapcsolatos pozitív és negatív példákat, jó gyakorlatokat, javaslatokat ismertetem részletesen az interjúk alapján.

Az Egészséges Szervezet Modell szerint készített félig strukturált interjúk eredményei alapján a megkérdezett szervezetek vezetőinek válaszaiból látni lehet, hogy a munkahelyi elköteleződés és az elégedettség a megkérdezett vezetők szerint vegyes képet mutat. Nemcsak szervezetenként lehet eltérő, hanem szervezeten belül is jelentős különbségek vannak a munkatársak elköteleződésével osztály, főosztály, egység szinten is.

Az interjúk tapasztalatai alapján szervezetenként nagyon különböző, hogy milyen az elégedettség, az elkötelezettség és a fluktuáció mértéke. Összességében a legtöbb megkérdezett vezető úgy gondolja, hogy nála elégedettek, elkötelezettek a dolgozók, de a szervezet egészében megjelenik a fluktuáció kisebb vagy nagyobb mértékben. Az interjúalanyok szerint azért nincs vagy alacsony a fluktuáció náluk, mert megtalálható a nyílt és kétirányú kommunikáció, megfelelő az információáramlás, emberséges bánásmódban részesítik beosztottjaikat, jó a csapat, szeretnek itt dolgozni a kollégák és a feladataikat is szeretik, jól körülírt feladatok vannak, gondos a kiválasztás, biztonságban érzik magukat a kollégák. Olyan vezető is van, aki úgy gondolja, hogy beosztottjai sajátjuknak érzik az osztályt és azért elkötelezettek, mert együtt építették fel azt, az ő munkájuk is benne van. Megtartó tényező még a vezetők szerint a jó hírnév és a stabilitás olyan szervezetben, ahol ezek a tényezők jelentős értéket képviselnek. A hivatásos állományú hivatásrendeknél egy plusz tényező is megjelenik, mint elkötelezettséget növelő tényező, ez a „nagy család érzése” (egymásra bármikor számíthatnak a sokszor veszélyes munkában, és akár a magánéletben is segítenek a bajban egymásnak), mely a civil hivatásrendben dolgozók közé is beszivárgott és összetartásként megjelenik ott, ahol hivatásosok és civil munkatársak dolgoznak együtt.

A különböző szervezetekben különböző nehézségeket említettek az elkötelezettség akadályaként és a fluktuáció lehetséges okaiként, ezért ezeket szervezetenként mutatom be.

Az interjúk alapján az egyik szervezetben („A” szervezet) azért van jelentős fluktuáció (magas a fluktuáció és alacsony az elköteleződés), mert a magas fluktuációt megelőző időszakban sok volt a bizonytalanság abban a szervezetben, az ott dolgozók elvesztették a jövőképebe vetett hitüket, nem látták munkájuk eredményét, valamint rengeteg pluszmunkájuk van a korábbi sikertelenségek miatt.

A másik szervezetben („B” szervezet) különböző mértékű fluktuáció van a szervezet különböző területein, egységeiben, van, ahol alig van fluktuáció, van, ahol magas a fluktuáció szintje. A megkérdezett vezetők szerint nehéz alkalmazkodni a merev, szigorú szervezeti kultúrához, kommunikációhiány, nagyon

szoros határidők, valamint indokolatlan és nehezen érthető feladatok fordulnak elő, ezeken kívül ebben a szervezetben egyezzerre jelenik meg a túl- és alulterheltség is (vannak, akiknek rengeteg a munkája, és vannak, akikre kevés feladat hárul). Az egyik felsővezető szerint ebben a szervezetben ott fordul elő magas fluktuáció, ahol nagy a munkateher (sok a munka), bonyolult a terület, ezért nehéz betanulni, nagy feszültség alatt dolgoznak. Ebben a szervezetben a nem jó vezető - beosztott viszonyt is a fluktuáció egyik okaként említették meg. Ehhez a szervezethez az utóbbi években sok új területet csatoltak más állami szervezetektől, melynek hatása szervezeti szinten most kezdett érezhetővé válni (nem azonnali hatás), az elidegenedés elkezdődött, vagy jelen is van már az interjúkészítés időszakában. Ehhez kapcsolódóan az interjúkon felszínre került, hogy korábban nagyobb volt az összetartás a szervezetben, de amióta nagyobb lett a szervezet (új területekkel új vezetők és beosztottak jöttek), az összetartó erő csökkent. Ezt a helyzetet ronthatja az igazságtalanság érzése a korábbi és az új dolgozók béreinek eltéréseiben (eltérő a bér a korábban a szervezetenél dolgozók és más szervezetenél átjött vezetők és beosztottak között), mely szintén nem segíti elő az elégedettséget. Az interjúkon több vezetőnél említésre került, hogy a nagy munkateherből fakadó időhiány miatt a vezetőknek nincs ideje a beosztottjaikkal (főleg emberi szempontból) annyit törődni, mint korábban, mert a munkára és munkafolyamatokra kell koncentrálniuk, és nem marad annyi idő a munkatársakra, mint ahogyan azt a vezetők szeretnék. Erről a szervezetről a szervezeten belül és kívül is jelenleg nagyon pozitív kép él a közigazgatásban, például itt dolgozni presztízs értékűnek számít. Erről a szervezetről az a vélekedés, hogy mindent meg tud oldani, ezért folyamatosan új területeket kap és kevés terület kerül el tőle, valamint munkatársairól gondoskodó szervezetenként tartják számon. Az egyik vezető szerint fiatal munkavállalóknál előfordul, hogy ugródeszkának használják a szervezetet és hamar elmennek, de ez egy generációs sajátosság. A harmadik szervezetben, a „B” szervezet egyik háttérintézményében („B” szervezet háttérintézménye) az interjúk alapján elkötelezettek a megkérdezett vezetők beosztottjai és a fluktuáció sem jellemző náluk, mert emberséges bánásmód, jó csapat és kétirányú kommunikáció van náluk.

A negyedik szervezetben („C” háttérintézmény” - speciális területtel foglalkozik) a megkérdezett vezetők szerint a fluktuáció csupán azért nem jelentős, mert nem tudnának hova menni a dolgozók szakmai munkát végezni, és a speciális tudású munkatársak feladataikat nagyon kedvelik. Ebben a szervezetben mind a vezetők, mind beosztottjaik a felsővezetéssel és a bérekkel

elégedetlenek, az interjúalanyok elmondása alapján a közigazgatásban található béreknél alacsonyabbak ebben a szervezetben az illetmények. Annak ellenére elkötelezettek és motiváltak tekinthető a munkatársak egy része, hogy úgy érzik, sem morálisan, sem anyagilag nincsenek megbecsülve, de szeretik, amit csinálnak, és ezt a tevékenységet nem tudnák máshol végezni, valamint jó a csapat, amiben dolgoznak. Itt az elkötelezett kollégák inkább a feladataikkal kapcsolatban elkötelezettek és nem a szervezet iránt, a szervezethez a feladataikon keresztül kötődnek, nem pedig magához a szervezethez lojálisak. Az interjúk alapján valószínűsíthető, hogy ha lenne máshol is ilyen feladatkör, akkor elmennének egy másik munkahelyre. Kimondásra került az is, hogy nem érzik magukat fontosnak a szervezetben dolgozó közép és felsővezetők, elmondásuk alapján a beosztottak sem. Ebben a szervezetben nincs bizalom a beosztottak és a felsővezetés között, ill. kollektív büntetést is alkalmaznak (ha egy beosztott valamilyen hibát vét, akkor arra szabályt készítenek és minden dolgozót érint). A kollektív büntetés pedig tovább rombolja a bizalmat és növeli az elégedetlenséget a dolgozók körében.

Az ötödik szervezetben („D” szervezet) is megtalálható a fluktuáció. Azonban itt nagyrészt elkötelezett kollégák vannak, melynek oka az lehet, hogy szinte mindenkit érintő érzékeny témákkal foglalkoznak, amit elköteleződés nélkül nem lehet végezni. Ebben a szervezetben nehézség a huszoneves fiatalok munkavállalóként való bevonása és megtartása, mert ez a korosztály a szervezet állásbörzéin szerzett tapasztalatai alapján nemzetközi területeken képzelel leendő munkahelyét, ennél a szervezetnél pedig erre nincs lehetőség. A fluktuáció miatt kieső állomány pótlása nehéz, mert a fiatal munkavállalóknak nem vonzó ez a szervezet.

Összeségében a vezetők olyan megoldásokat említettek a fluktuáció csökkentésére és az elkötelezettség növelésére, mint például elérhető célok adni, mellyel részsikereket érhetnek el a munkatársaik viszonylag gyorsan. Legyen teljes szervezetet érintő csapatépítés és programok, a feladatok érthetőek legyenek, tartsanak vezetőképzést (jelenleg a rendőrségen már több éve folyik és a kórházigazgatóknak is indult képzés), a kollégáknak arányosan legyenek elosztva a feladatok. A vezetők adminisztratív terheit csökkentsék, például titkárnőnek adva azokat. Ahol nagy feszültségben folyik a napi munkavégzés, ott a vezetők akár viccelődéssel is segíthetnek enyhíteni azt, illetve nem autokratikus vezetői stílussal. Volt, aki a kettős mérce mellőzését említette az anyagi erőforrások szétosztásánál az egységek között, és a felsővezetés beosztottakhoz való

hozzáállásának megváltoztatását (bizalom legyen a felsővezetők részéről és a felesleges adminisztráció csökkentése).

Abban a szervezetben, ahol az összetartozás érzése jelentős megtartó erőt képviselt korábban az elkötelezettség szempontjából, ott is szükséges odafigyelni ennek meglazulására és az elidegenedésre, mely az interjúk idején már jelen lehet vagy elkezdődhetett a folyamat a szervezetben. Például sok új terület jött más szervezetből, ahol ez a fajta összetartozás, a „nagy család érzése” valószínűleg nem volt jelen, emellett a nagy munkateher miatt a vezetők nem tudnak kellő figyelmet fordítani beosztottaikra, valamint a fiatalabb generációk eltérő értékrendje, sajátosságai is külön figyelmet érdemelhetnek.

A valamilyen szakterületen monopol helyzetben lévő szervezeteknek is javasolható odafigyelni a jó munkahelyi légkörre és a kollégák megbecsülésére, mert ha a monopol helyzetben változás következne be, akkor kérdéses, hogy hosszú távon, a szervezetben történő változtatás nélkül meg tudják-e tartani a speciális szaktudással rendelkező és munkájukkal kapcsolatban motivált szakembereiket. Ehhez a felsővezetés és a beosztottak közötti nagyon mélyen lévő bizalmi szinttel is ajánlott foglalkozni, mert az esetleges pozitív, fejlesztő kezdeményezéseket megakaszthatja.

A vezetőknek eltérő véleménye van arról, hogy a közigazgatás vonzó vagy nem vonzó a fiatal generációk számára. Vannak vezetők, akik szerint a közigazgatás nem vonzó, mert rugalmatlan, nincs home office lehetőség, alacsonyabbak a bérek, már nincs kiszámítható életpálya, szerintük a fiatalok szükségmegoldásként választják a közigazgatást vagy azok választják, akiknek ilyen irányú végzettsége van. Azon vezetők, akik úgy gondolják, hogy a közigazgatás vonzó lehet a fiataloknak az azért lehet, mert a közigazgatásban van lehetőség arra, hogy jót tegyenek a társadalom számára, jobba, szebbé lehet tenni az országot, van karrierút, presztízs értéke van a közigazgatásban való munkavégzésnek, olyan szempontból biztonságos munkahely, hogy a jövőben is szükség van azokra feladatokra, területekre, melyekkel a közigazgatás foglalkozik. Biztos a bér, a munkaidő és a szabadság, válság esetén is biztos munkahelynek számít, saját tempóban lehet fejlődni. Akik szerint vonzó a közigazgatás a fiatalok számára, azok közül vannak olyanok, akik szerint nem hosszú távra terveznek maradni a fiatalok, mert a központi közigazgatásban értékes tapasztalatot szereznek, tudást ad számukra a munkavégzés, belelátanak modellekbe, fejlesztési lehetőségekbe, melyek előnyt jelentenek a későbbi versenyszférában történő elhelyezkedésben (jól mutat a CV-ben egy központi közigazgatási szervezetben való munkatapasztalat).

A kutatások szerint az Y és a Z generáció számára fontos a szervezet hírneve, ti. jól mutasson az önéletrajzban. Az interjúk alapján a hírnév, mint vonzerő rövid ideig lehet hatásos a központi közigazgatásban, mert akik a közigazgatást választják munkahelyül, azok a versenyszférában hasznosítható tudás és tapasztalat, valamint a presztízs érték miatt választhatják a közigazgatást. Az interjúk során is említésre került, hogy vannak olyan fiatalok, akik eljönnek dolgozni a közigazgatásba, de hamar tovább is lépnek. Az adatok alapján a legfiatalabb munkaképes korú Z generáció kilépési aránya 2024-ben megközelítette az 50%-ot, ugyanakkor magas arányban is léptek be a központi közigazgatásba ugyanebben az évben (74,26%). 2023-ban is már ez a trend volt megfigyelhető körökben, ti. nagy arányt képviselt a belépők száma a Z generáción belül (93,23%) és magasnak számít a kilépők aránya is (29,27%) a generációban (1. sz. táblázat). A központi közigazgatásban jó hírnévnek örvendő, nagy presztízsű szervezetben is nehézséget okoz megtartani a fiatal munkavállalókat, melynek - az interjúk alapján - inkább anyagi oka és generációs értékrendbeli különbségekből fakadó okai lehetnek (pl. elmennek több fizetésért máshova dolgozni, csak a szakmai elköteleződés nem elegendő számukra). A megkérdezett vezetők szerint a fiatalokat magasabb bérekkel, személyek és a munkakörnyezet fejlesztésével, a kommunikáció javításával (felsővezetők - középvezetők - beosztottak között) lehetne megtartani.

Összefoglalás

Az interjúk alapján vegyes képet mutat az elkötelezettség és a fluktuáció szintje, de mindegyik szervezetben van fejlesztendő rész az elkötelezettséghez és a fluktuációhoz kapcsolódóan. Az interjúkból egyértelműen kiderült, hogy sokat számít a fluktuáció szempontjából a közvetlen vezető - beosztott viszony, mert ahol ez jó, ott alacsony a fluktuáció, ahol nem jó, ott magas a lehet a fluktuáció. Ezen kívül az adott egységben, osztályon, főosztályon uralkodó légkör, a jó csapat, a szervezet jó hírneve és presztízse a közigazgatáson belül, a stabilitás (pl. a felsővezetők hosszú ideje ugyanazon személyek, a szervezet régóta jelen van a közigazgatásban) is sokat számítanak az elkötelezettség szempontjából. Jelentős megtartó szerepe van a kétirányú kommunikációnak, az információáramlásnak (pl. a beosztottak tájékoztatása és véleményük meghallgatása), és a feladatok kiosztására való odafigyelésnek (a feladat szeretetének olyan szervezetben is nagy megtartó ereje van, ahol a felsővezető - beosztott viszony nem jó és az anyagi juttatások sem megfelelőek), a biztonság érzésének,

valamint az összetartó erőnek („nagy család érzés”). Az interjúk alapján a felsővezetésnek is nagy szerepe van a szervezeti légkörre és az elkötelezettségre. Ha ők nyitottak a problémák megoldására, még inkább elkötelezett dolgozók lehetnének a szervezetekben, mivel a szűkös határidők szabása, a kommunikáció hiánya, a bizalom hiánya irányukból hatást gyakorol az elkötelezettség és az elégedettség mértékére. Tehát az interjúk alapján jó gyakorlat lehetne minden szervezeti egységben, osztályon, főosztályon, hogy a vezetők fordítsanak időt beosztottjaikra mind emberi (akár a magánéleti problémák meghallgatása révén is, nem csak munkával kapcsolatos problémák esetén), mind szakmai szempontból (jól körülírt, érthető feladatok, kérdései lehetőséggel, megfelelő idő biztosításával). A meghatározott költségvetéssel rendelkező közigazgatásban ezek mind olyan tényezők, melyek nem okoznak költségnövekedést, és hatékonyak bizonyulnak a fluktuáció csökkentése, az elégedettség és az elkötelezettség növelése szempontjából.

Az interjúk eredményei alapján elégedettség csökkentő és fluktuáció növelő tényezők lehetnek: a nagy feszültség alatti munkavégzés, a rossz viszony a beosztottak és vezetők között, a felsővezetés munkatársakkal kapcsolatos bizalmának alacsony szintje, a bizonytalanság, a jövőkép hiánya (nem tudják mi célból, miért dolgoznak), a sikertelenség érzése a munkában, a munka eredményének nem közlése a munkatársakkal, a nagy munkateher, a merev és szigorú szervezeti kultúra, a kommunikációhiány, a szűkös határidők, az indokolatlan és nehezen érthető feladatok, a kollektív büntetés alkalmazása. A vezetői interjúk alapján a vizsgálatban szereplő szervezetek közül több szervezetre jellemző lehet az „elidegenedés” szervezeti betegség megléte vagy elkezdődése.

A szellemi foglalkozásúak fizetése még mindig jelentősen alacsonyabb a közigazgatásban, mint a versenyszférában (Kaiser 2017; 2018), ugyanakkor a közigazgatás utánpótlásának biztosításában szerepet játszó fiataloknál a közigazgatás vonzóereje szempontjából az elérhető jövedelmek szintje egy meghatározó tényező (Hazafi 2009). Ezért más tényezőkre is érdemes nagyobb hangsúlyt fektetni, hogy a közigazgatás vonzó munkahely lehessen, mivel a jövedelmek szintjében lehet, hogy nem tud versenyre kelni. A KSZDR adatok (1. sz. táblázat) elemzéséből az látszik, hogy 2023-ban több volt a belépők száma, mint a kilépők száma (X, Y, Z generációkban), viszont a 2024-es évben ennek az ellenkezője látható a legtöbb munkavállalót magába foglaló generációkban (X és Y), vagyis több volt a kilépők, mint a belépők száma ebben a két generációban. Fokozottan érdemes odafigyelni a jövőben arra, hogy a kilépők száma ne haladja meg jelentősen az új belépők számát, mert az állomány

létszámára és utánpótlás biztosítása tekintetében ez negatívan hathat. A meglévő állomány megtartásában a beosztottakkal kapcsolatban álló közvetlen vezetők és felsővezetők is sokat tehetnek, hogy elégedett, elkötelezett munkavállalók legyenek az egyes szervezetekben, és ezáltal az egész közgazdaságban.

A kutatás korlátai

A kutatás korlátja, hogy olyan vezetők voltak az interjúalanyok, akikkel az interjúra adott válaszaik alapján feltételezhetően „jó együtt dolgozni”, akik emberileg és szakmailag is törődnek (vagy igyekeznek törődni) beosztottaikkal, akik jó munkahelyi légkört teremtenek és fontosnak tartják az emberi tényezőket, valamint a fejlődést. Valószínűleg ezért is vállalták az interjút, mely a szervezetfejlesztésről, fejlődésről szól.

Jövőbeli kutatási tervek

További lehetséges kutatási irány, hogy az interjúk eredményei és a szakirodalom alapján a modellhez tartozó szervezetdiagnosztika kérdőívhez a közgazdaságra jellemző tételek készíthetők, melyek a megfelelő statisztikai elemzések eredményei után a kérdőív közgazdasági változatába kerülhetnek. Az interjúk jó támpontot szolgáltatnak ahhoz, hogy milyen tényezőkre vonatkozzanak a kérdőívbe kerülő új tételek mind a meglévő dimenziók kiegészítéseként, mind az új dimenziók megalkotásakor. A közgazdaságra adaptált kérdőív felvételével és elemzésével a közgazdasági szervek jelenlegi állapota felmérhetővé válna, bizonyos időközönként a kérdőívvel ismételt mérések eredménye összehasonlítható lenne, így a változás vagy annak hiánya követhető lenne. A szervezetdiagnosztikai kérdőív gyorsabban, nagyobb mintaelemszámmal mutathatná meg a közgazdasági szervezetek egészségesen működő részeit és szervezeti betegségeit. Egy egészséges szervezetben, egy egészséges közgazdaságban a meglévő munkatársak megtartása és az új munkatársak közgazdaságba vonzása is könnyebb lehet, ha a közgazdasági szervek ismerik saját, jól működő területeiket (melyeket hangsúlyozni tudnak), ill. fejlesztendő területeiket (melyeket megismerhetnek és javíthatnak).

Irodalomjegyzék

Concordia (2010) *Az egészséges szervezet felmérés eredményei*. Minta Vállalat - Hierarchia szerinti elemzés. Concordia Szervezet- és Vezetésfejlesztési Kft.

Csiszárík-Kocsir, Á. (szerk.) (2017) *Vállalkozásfejlesztés a XXI. században: VII. tanulmánykötet*. Budapest,

Magyarország: Óbudai Egyetem Keleti Károly Gazdasági Kar. pp. 145–153.

Csutorás, G. Á. (2018) A közgazdasági szervek kihívásai az Y generációs munkaerő kezelésében. *Taylor Gazdálkodás- és szervezéstudományi folyóirat*, 2018. 1. szám. pp. 16–24.

Csutorás, G. Á. (2016) Az Y generációs munkatársak megtartási lehetőségei a Központi Statisztikai Hivatalban. *Pro Publico Bono*, 2016. 1. szám, Budapest. pp. 92–107.

Fehér, D. (2022) *A munkavállaló megtartására irányuló HR stratégiák*. Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Károly Róbert Campus.
<https://stud.mater.uni-mate.hu/25/1/759294129.pdf> [Letöltve: 2025.02.27.].

Fodor, M.–Rábai, D. (2015) Milyen a jó munkáltató: toborzási és foglalkoztatási kérdések mérnökhallgatók és HR-szakértők körében végzett primer kutatás eredményei alapján. *Alkalmazott tudományok II. fóruma: Konferenciakötet*. Budapesti Gazdasági Főiskola. pp. 162–169.

Garai-Fodor, M.–Jäckel, K.–Nagy, O. (2017) Employer Branding a Z generáció szemével - Milyen munkahelyre vágnak és milyen szempontok alapján döntenek a munkahelyválasztásról a "Z"-k. In: Csiszárík-Kocsir, Á. (szerk.) *Vállalkozásfejlesztés a XXI. században: VII. tanulmánykötet*. Budapest, Magyarország: Óbudai Egyetem Keleti Károly Gazdasági Kar, pp. 145–153.

Hazafi, Z. (2009) *Közszolgálati jogunk a változó nemzetközi és hazai térben (de lege lata, de lege ferenda)*. PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
<https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hazafi-zoltan/hazafi-zoltan-vedes-ertekezes.pdf> [Letöltve: 2022.09.23.].

Hazafi, Z. (2015) Néhány gondolat a közgazdaság munkaerő-piaci versenyképességéről. *Hadtudomány* (online), 25. pp. 12–20.

Kaiser, T. (szerk.) (2018) *Jó Állam Jelentés 2018*. Nordex Nonprofit Kft. – Dialóg Campus Kiadó.
<https://joallamjelentes.uni-nke.hu/kiadvanyok/jo-allam-jelentes-2018/> [Letöltve: 2022.04.18.].

Kaiser, T. (szerk.) (2017) *Jó állam jelentés 2017*. Budapest, Nordex Nonprofit Kft.– Dialóg Campus Kiadó.
<https://joallamjelentes.uni-nke.hu/kiadvanyok/jo-allam-jelentes-2017/> [Letöltve: 2022.04.18.].

Klein, S. (2001) *Vezetés- és szerveztpsychológia*. SHL Hungary Kft., Budapest.

Kulcsár, Zs. (2014) Az integratív e-learning felé.
<https://crescendo.hu/files/konyvek/kulcsar-zsolt-az-integrativ-e-learning-fele.pdf> [Letöltve: 2025.02.10.].

Locke, E. A. (1976) The Nature and Causes of Job Satisfaction. In: Dunette, M. D. (ed): *Handbook of*

- Industrial and Organizational Psychology*. Rand McNally College Publ. Comp.
- Lövey I.–Nadkarni, M. (2003) Az örömteli szervezet - Szervezeti egészség, betegség, öröm. HVG Könyvek kiadó.
- Mowday, R. T.–Steers, R. M.–Porter, L. W. (1979) The Measurement of Organizational Commitment. *Journal of Vocational Behavior*, 14. pp. 223–247.
- Szőke-Milinte, E. (2017) A Z generáció megismerése – megismerés a Z generációban. In: Kaposi, J.–Szőke-Milinte, E. (szerk.) *Pedagógiai változások – a változás pedagógiája*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest. pp. 130–144.
https://publikacio.ppke.hu/id/eprint/1264/1/Pedagogiai_valtozasok_1.pdf [Letöltve: 2025.02.10.].
- Virág, I. –Szűcsné Szaniszló, Zs. (2014) A rejtett tartalék: az elkötelezettség. *Munkaügyi Szemle*, 2014. (58. évf.) 5. sz. pp. 33–49.

Szerzők

Ambrózy Dorián

rendőr hadnagy
Budapesti Rendőr-főkapitányság
XX-XXII. kerületi Rendőrkapitányság
Bűnügyi Osztály
Bűnüldözési Alosztály
nyomozó

Baross Márk Tamás

Óbudai Egyetem
Biztonságtudományi Doktori Iskola
PhD hallgató

Dr. Bezerédi Imre PhD

rendőr alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar
Rendvédelmi Tagozat
tagozatparancsnok-helyettes

Dr. Gyányi Sándor PhD

Óbudai Egyetem
Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar
egyetemi adjunktus

Dr. habil. Nagy Rudolf

Óbudai Egyetem
Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar
Biztonságtudományi és Kibervédelmi Intézet
egyetemi adjunktus

Nánási-Pintér Nikolett

Belügyminisztérium
Vezetőképzési és Továbbképzési Főosztály
szakpszichológus
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola
PhD hallgató

Dr. Takács Szabolcs PhD

Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Pszichológiai Intézet
Általános Lélektani és Módszertani Tanszék
egyetemi docens

Tóth Noémi

rendőr hadnagy
Budapesti Rendőr-főkapitányság
IV. kerületi Rendőrkapitányság
Bűnügyi Osztály
Gazdaságvédelmi Alosztály
nyomozó

Dr. Varga Péter János PhD

Óbudai Egyetem
Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar
egyetemi docens

Prof. Dr. Vizvári Béla

Kelet-Mediterrán Egyetem
Műszaki Kar
egyetemi tanár